

Broedvogels van het
noordelijk deel van de Kop
van Schouwen in 2022

Jan-Willem Vergeer

Sovon-rapport 2022/114

Broedvogels van het noordelijk deel van de Kop van Schouwen in 2022

Jan-Willem Vergeer

Sovon-rapport 2022/114
Dit rapport is samengesteld in opdracht
van de Provincie Zeeland

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2022

Dit rapport is samengesteld in opdracht van de Provincie Zeeland.

Wijze van citeren: Vergeer J.W. 2022. Broedvogels van het noordelijk deel van de Kop van Schouwen in 2022. Sovon-rapport 2022/114. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen. ISSN-nummer: 2212 5027

Foto's kapt, voorzijde: Oude Vuur/Verklikker West, 7 mei 2022 en jonge Boomleeuwerik, Verklikker-Oost, 9 juli 2022. *Achterzijde:* Doodskistenduin-West Renesse, 8 mei 2022 (J.W. Vergeer).

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

e-mail: info@sovon.nl

website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

Samenvatting	5
2. Onderzoeksgebied	7
3. Werkwijze	14
3.1. Methode & veldwerk	14
3.2. Interpretatie en verwerking van de gegevens	14
3.3. Weers- en andere omstandigheden	14
4. Resultaten	15
4.1. Resultaten per deelgebied, inclusief vergelijking eerdere karteringen	17
4.1.1. Verklikkerduinen Haamstede -het Oude Vuur 40 hectare	18
4.1.2. Verklikkerduinen Haamstede -West 79 hectare	19
4.1.3. Verklikkerduinen Haamstede-Midden 60 hectare.....	20
4.1.4. Verklikkerduinen Haamstede-Oost 100 hectare	22
4.1.5. Buitenduin Watergat 60 hectare	24
4.1.6. Duingrasland Doodskistenduin Renesse 32 hectare.....	26
4.1.7. Buitenduin Doodskisten Renesse 38 hectare	27
4.1.8. Duin Oude Moolweg - Zeerust Renesse 32 hectare	28
4.1.9. Buitenduin Rampweg Renesse 36 hectare	30
4.1.10. Slot Moermond Renesse 46 hectare	32
4.1.11. Vroonplas e.o. Renesse 43 hectare	34
4.2. Soortbesprekingen	36
6. Literatuur	71
Bijlage I territoriumkaarten 2022	72
Bijlage II territoriumkaarten 1990.....	72

Samenvatting

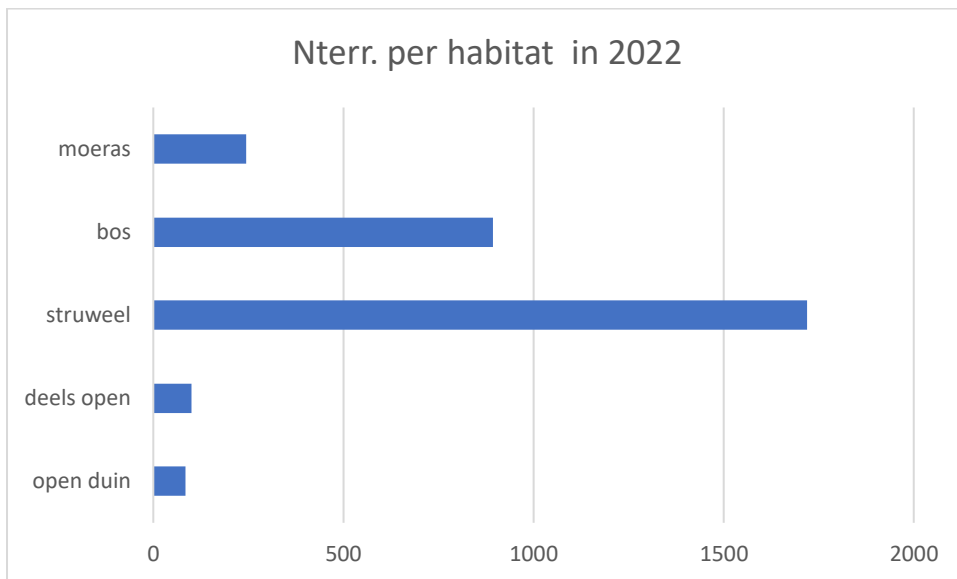
In 2022 is in opdracht van de Provincie Zeeland 565 hectare natuurgebied in en nabij het noordelijk deel van de duinen van Schouwen-Duiveland (Zeeland) gekarteerd op broedvogels.

Het Natura 2000-gebied Kop van Schouwen is een divers duingebied, met zowel kalkrijke jonge duinen als kalkarme oude duinen. Vooral het buitenduin is deels sterk geaccidenteerd. De binnenduinen vertonen een kleinschaliger reliëf. Het onderzoeksgebied bestaat grotendeels uit struweelrijk buitenduin. Verder omvat het stuivend open buitenduin, duingrasland, enig naald- en loofbos, vochtige duinvalleien en andere moerassige laagtes en landgoedbos.

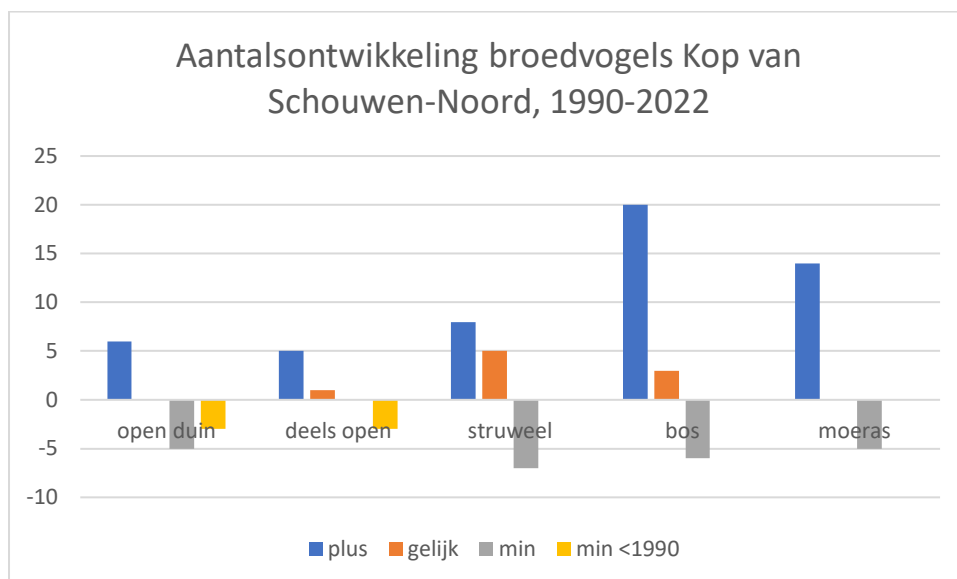
Grote delen van de Schouwse duinen zijn verdroogd en verruigd. Middels maatregelen als plaggen, struweel verwijderen en grondwater vasthouden is recent veel gedaan om het spreekwoordelijke tij te keren.

Aan het gehele onderzoeksgebied zijn tenminste vijf integrale bezoeken gebracht, die meestal voor zonsopgang aanvingen. Alle aanwezige soorten zijn gekarteerd. Er zijn een aantal avond- en nachtbezoeken gebracht. De verzamelde gegevens worden vergeleken met een in 1990 door de provincie uitgevoerde kartering van het gebied.

In het onderzoeksgebied zijn in totaal 3055 territoria vastgesteld, verdeeld over 86 soorten broedvogels. In de meeste telgebieden zijn soorten van struweel dominant, gevolgd door soorten van bos en van halfopen terrein. Ten opzichte van 1990 zijn 53 soorten in aantal toegenomen. Veertien soorten zijn in aantal gelijk gebleven en 22 vertonen een afname.

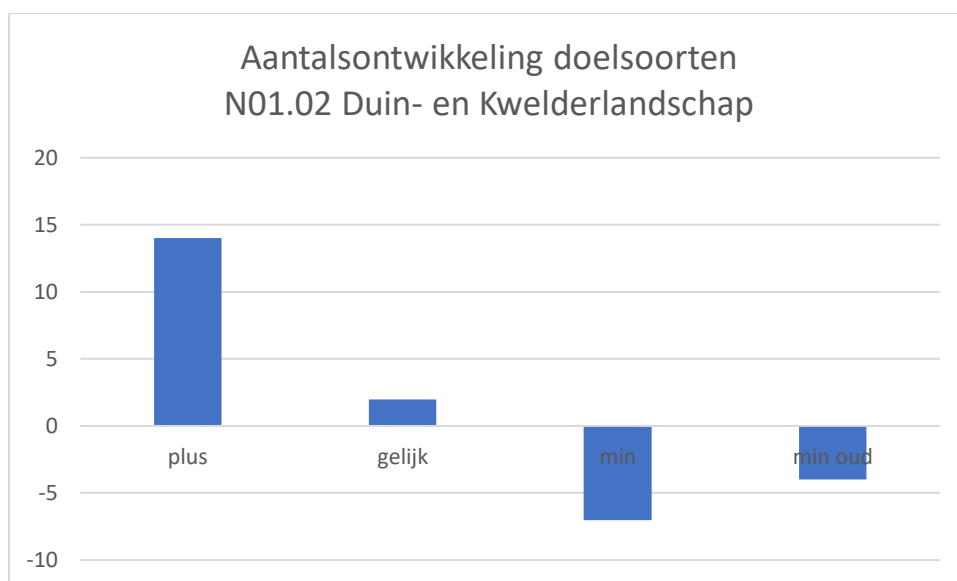

Figuur 1. Verdeling van de in 2022 vastgestelde 3055 territoria over habitats.

Figuur 2. Aantalsontwikkeling broedvogels Kop van Schouwen-Noord per habitat, 1990-2022. Min<1990 staat voor soorten die tussen 1975 en 1990 verdwenen uit het onderzoeksgebied.

De toename is het grootst bij soorten van bos en moeras. De plus bij moerassoorten komt grotendeels op het conto van Moermond, die bij bosvogels is in het gehele onderzochte duingebied zichtbaar. Een aantal soorten van open en halfopen duin was tussen 1975 en 1990 al verdwenen, daarna kwamen er nog enkele bij. Inmiddels doet deze soortgroep het weer wat beter; met name soorten van halfopen duin zijn duidelijk toegenomen. De ontwikkeling in de meeste deelgebieden houdt gelijke tred met het hier voor het gehele gebied geschetste beeld. De aantalsontwikkeling in deelgebied Vroonplas-Naaldbos Renesse is opvallend negatief.

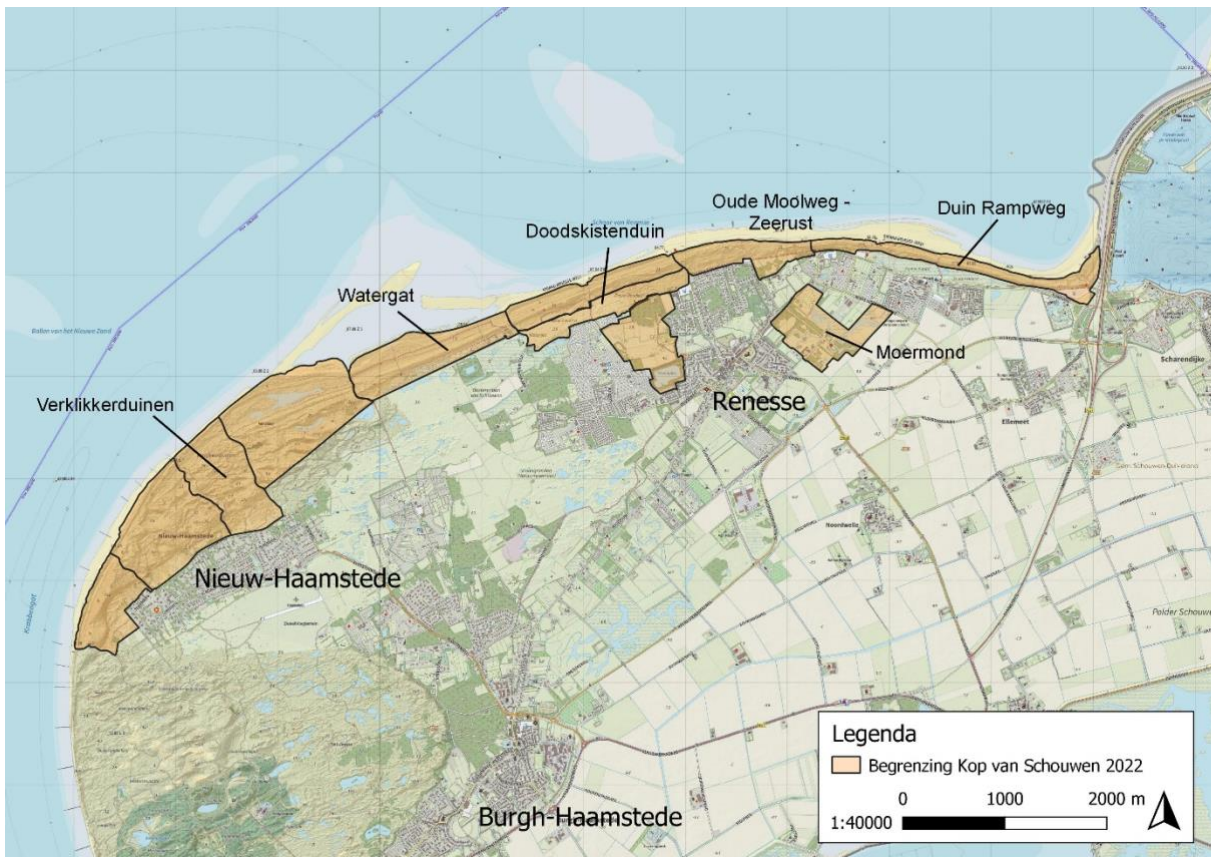

Figuur 3. Aantalsontwikkeling van de in het onderzoeksgebied voorkomende doelsoorten van SNL-natuurtype N01.02 Duin- en Kwelderlandschap, 1990-2022.

Een groot deel van het onderzochte gebied valt onder SNL-natuurtype N01.02, Duin- en Kwelderlandschap. De aantalsontwikkeling van tot dit natuurtype gerekende doelsoorten (broedvogels) in de periode 1990-2022 is gegeven in figuur 3. De laatste categorie (min oud) bestaat uit soorten die tussen 1975 en 1990 als broedvogel uit het onderzoeksgebied verdwenen en vooralsnog niet zijn teruggekeerd.

2. Onderzoeksgebied

Het 565 hectare metende onderzoeksgebied bestrijkt grofweg het noordelijk deel van het Natura 2000-gebied Kop van Schouwen, behoudens het centrale deel van het Watergat. Van west naar oost bestaat het uit de Verklikkerduinen, het buitenduin van het Watergat, de smalle duinstrook benoorden Renesse (inclusief de Vroonplas en de duingraslanden tussen de stichting Renesse en de Luieweg) en de smalle duinstrook langs de Rampweg, tussen Renesse en de Brouwersdam. Daarnaast is het landgoed rond Slot Moermond gekarteerd, inclusief het daar recent aangelegde natuurontwikkelingsgebied. De stranden behoren niet tot het onderzoeksgebied. De pioniersoorten die op het aangroestrand van de Verklikker tot broeden komen, worden jaarlijks onderzocht in opdracht van Rijkswaterstaat.

Figuur 2.1. Onderzoeksgebied broedvogelkartering kop van Schouwen 2022.

Veruit het grootste deel van de het onderzochte duingebied bestaat uit kalkrijke jonge duinen. Met name in de Verklikkerduinen zijn deze jonge duinen tussen de zeventiende en de negentiende eeuw over de deels in cultuur gebrachte oudere duinen heen gestoven. Grote delen van de Verklikkerduinen bestonden tot in de eerste decennia van de twintigste eeuw uit kaal, stuivend zand. In de loop van de vorige eeuw is het zand vastgelegd en ontwikkelde zich duinstruwelen en duinmoeras in de uitgestoven valleien.

In de Verklikkerduinen worden aan de dynamische, aangroeiende zeereep goed ontwikkelde Biestarwegrasduintjes en Helmvegetatie aangetroffen. De landinwaartse duinruggen bestaan grotendeels uit hoge struwelen, met onder meer Duindoorn, Wilde liguster, Gewone vlier, Hondsröös, Egelantier, Zuurbes, Wegedoorn, Wilde kamperfoelie en verscheidene braamsoorten. Tussen de hoge duinen liggen enkele afgesnoerde strandvlakten die door kalkrijk grondwater worden gevoed. In de buitenste valleien, die gemaaid worden, hebben zich hier soortenrijke duinvalleivegetaties ontwikkeld, met onder meer Kleverige ogentroost, Vleeskleurige orchis, Moeraswespenorchis, Geelhartje en Parnassia. De niet gemaaide valleien zijn door successie begroeid geraakt met dicht wilgenstruweel. Door verdere successie zijn natuurlijke bosjes ontstaan. In grote delen van het duin is Amerikaanse Vogelpest opgeslagen. Dit wordt onder meer tegengegaan middels begrazing door 400 heideschappen, die steeds op andere locaties worden ingezet.

De smalle buitenduinen vanaf het Watergat-buiten tot aan de Brouwersdam bestaan eveneens grotendeels uit dichte struwelen. Langs delen van de kustlijn is een nieuwe buitenste duinenrij gecreëerd, waardoor er een afgesloten, vaak struweelrijk strook tussen oude en nieuw buitenste duinenrij is ontstaan. Dit is onder meer het geval in het westelijk deel van de Verklikker en langs grote delen van de zeereep rond Renesse.

Figuur 2.2. Dicht struweel tussen oude en nieuwe buitenste duinenrij, Oude Vuur-Verklikker, 8 april 2022.

Landgoed Slot Moermond bestaat uit een kasteel en omliggend bos- en natuurgebied. De huidige bebossing stamt grotendeels van na de stormvloedramp van 1953 en bestaat uit moerasbos, wandelbos en laanbeplanting. Plaatselijk zijn exoten als Acacia en verschillende naaldbomen aangeplant. Het laaggelegen terrein is rijk aan water in de vorm van sloten, vijvers en een slotgracht.

Na 2013 is op enkele voormalige landbouwpercelen ten noordoosten van het Slot natuurontwikkeling gerealiseerd. Dit nieuwe deel bestaat uit uitgegraven kreken (inclusief een eilandje) enig rietland en grasland met struweelopslag.

Figuur 2.3. Dicht struweel in de westelijke Verklikker, 21 mei 2022.

Figuur 2.4. De grote buitenvallei in de oostelijke Verklikker, 14 maart 2022. Twee maanden later stond de vallei vrijwel droog.

Figuur 2.5. Afwisseling van dicht en meer open struweel, Verklikker-Oost, 5 mei 2022.

Figuur 2.6. Heideschape aan het werk, Verklikker-Oost, 19 mei 2022.

Figuur 2.7. Dicht duinstruweel nabij Zeerust Renesse, 24 mei 2022.

Figuur 2.8. Slot Moermond, oprijlaan (T.C.J. Sluijter).

Figuur 2.9. Slot Moermond, natuurontwikkeling (T.C.J. Sluijter).

Figuur 2.10. Slot Moermond, bos (T.C.J. Sluijter).

Figuur 2.11. Overzicht telgebieden kartering 2022.

Ten behoeve van de broedvogelkartering is het onderzoeksgebied opgedeeld in 11 telgebieden:

Naam telgebied	opp in ha
Verklikkerduinen Haamstede-Oost	100,1
Verklikkerduinen Haamstede-Midden	60,2
Verklikkerduinen Haamstede -West	78,9
Verklikkerduinen Haamstede -het Oude Vuur	39,7
Buitenduin Watergat	59,5
Duingrasland Doodskistenduin Renesse	32,1
Buitenduin Doodskisten Renesse 38,2 ha	38,2
Duin Oude Moolweg - Zeerust Renesse	31,9
Buitenduin Rampweg Renesse	35,5
Slot Moermond Renesse	45,5
Vroonplas e.o. Renesse	43,1
Totaal	564,7

3. Werkwijze

3.1. Methode & veldwerk

Bij het uitvoeren van het broedvogelonderzoek is de Basiskarteringsmethode toegepast, gebaseerd op de door Sovon ontwikkelde Broedvogel Monitoring Project-methode (Vergeer *et al.* 2016). Hierbij zijn alle aanwezige soorten gekarteerd. De werkwijze is gericht op het registreren van zang, balts en overige waarnemingen, waarbij veel aandacht uitgaat naar uitsluitende (gelijktijdige) waarnemingen. Aan het gehele onderzoeksgebied zijn tenminste vijf ochtend bezoeken en een tot enkele avondbezoeken gebracht. De bezoektijden per deelgebied zijn gegeven in Bijlage 1.

3.2. Interpretatie en verwerking van de gegevens

In het veld zijn de waarnemingen ingevoerd op een smartphone via de app Avimap, waarbij voor iedere waarneming soort, locatie, tijdstip en broedcode zijn vastgelegd, inclusief de door de waarnemer afgelegde route. Na afloop zijn de data doorgestuurd naar de server van Sovon. De waarnemingen zijn automatisch geclusterd, waarbij gebruik is gemaakt van de reguliere BMP-criteria.

Automatisch clusteren gaat in veel gevallen goed, maar resultaten moeten goed worden gecontroleerd, vooral vanwege fouten of slordigheden bij invoer in het veld. De ingevoerde en geclusterde data is zorgvuldig gecontroleerd op onzuiverheden.

3.3. Weers- en andere omstandigheden

De winter van 2021/2022 verliep in Zeeland voor het negende achtereenvolgende jaar zacht tot zeer zacht; de neerslagwaarden waren gemiddeld. Maart verliep zonnig en droog, de ochtend waren veelal aan de frisse kant. Ook april verliep grotendeels zonnig en droog, met gemiddelde temperaturen. De neerslagwaarden lagen boven die van maart, maar onder het langjarig gemiddelde. Ook de maand mei verliep grotendeels zonnig en tamelijk warm, het neerslagtekort liep verder op. In juni was het bovengemiddeld warm en zonnig, maar de neerslaghoeveelheden waren normaal. Zomermaand juli verliep warm en zeer zonnig met weinig neerslag, hetgeen resulteerde in een weer oplopend neerslagtekort.

Vrijwel alle veldbezoeken (zowel 's ochtend als 's avonds) verliepen op gunstige tot zeer gunstige weersomstandigheden. Op enkele ochtend zijn mogelijk wat zangvogels gemist vanwege harde wind (>windkracht 4) en moest tijdelijk gestopt worden vanwege buien.

4. Resultaten

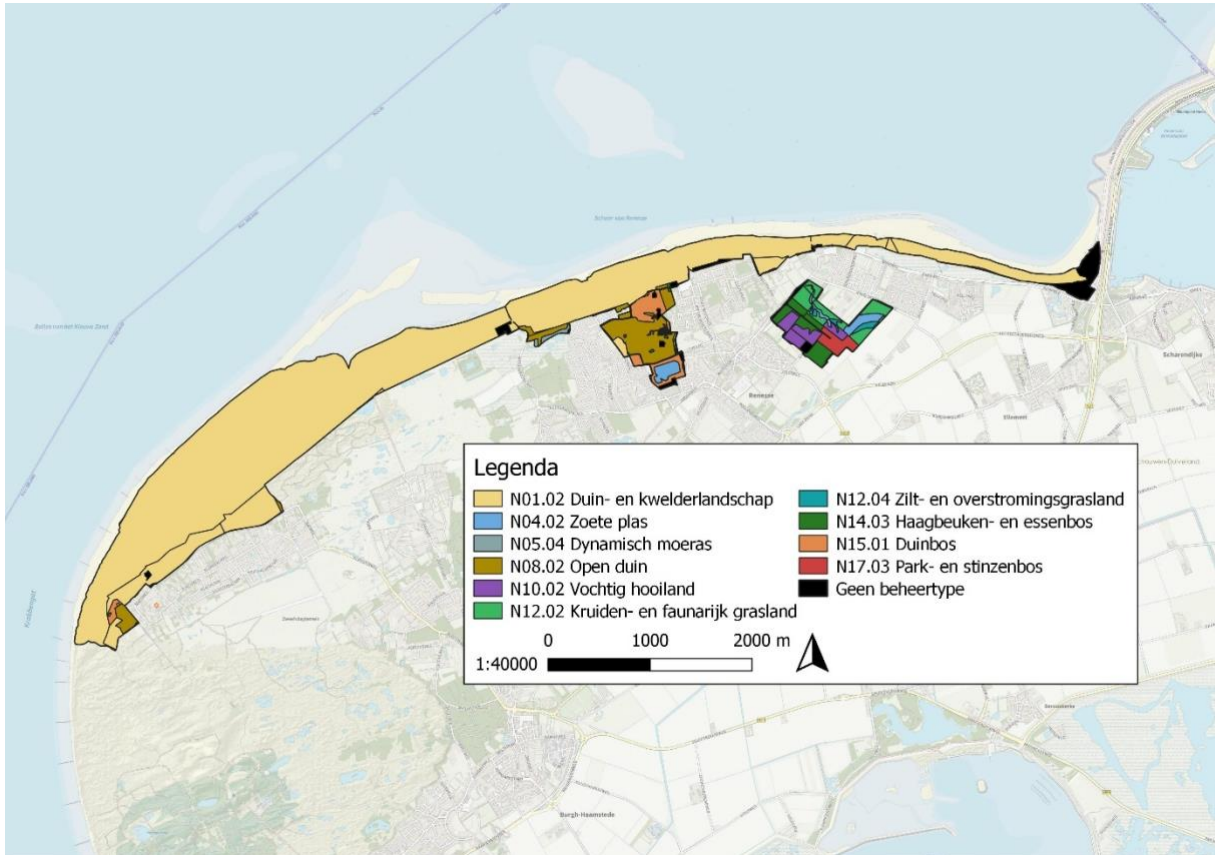
In het 565 metende onderzoeksgebied zijn in totaal 85 waarschijnlijk of zeker broedende vogelsoorten vastgesteld. Een overzicht wordt gegeven in tabel 4.1. Daarna volgt een overzicht per deelgebied.

Tabel 4.1. Totaal aantal territoria en dichtheid per 100 hectare van de voorjaar 2022 in het onderzoeksgebied vastgestelde broedvogels.

Soort	N terr.		N/100 ha		Soort	N terr.		N/100 ha	
	duin	Moermond	duin	Moermond		duin	Moermond	duin	Moermond
Bergeend	0	2	0,0	4,4	Koekoek	13	2	2,5	4,4
Blauwborst	8	1	1,5	2,2	Koolmees	88	14	16,9	30,8
Blauwe Reiger	0	22	0,0	48,4	Krakeend	0	3	0,0	6,6
Boomkruiper	9	10	1,7	22,0	Kuifeend	0	5	0,0	11,0
Boomleeuwerik	20	0	3,9	0,0	Lepelaar	0	5	0,0	11,0
Boompieper	18	0	3,5	0,0	Meerkoet	4	9	0,8	19,8
Bosrietzanger	2	10	0,4	22,0	Merel	126	17	24,3	37,4
Bosuil	1	0	0,2	0,0	Nachtegaal	199	2	38,3	4,4
Braamsluiper	39	0	7,5	0,0	Nachtzwaluw	3	0	0,6	0,0
Brandgans	3	2	0,6	4,4	Nijlgans	11	2	2,1	4,4
Buizerd	2	1	0,4	2,2	Patrijs	1	0	0,2	0,0
Cetti's Zanger	12	4	2,3	8,8	Pimpelmees	37	6	7,1	13,2
Dodaars	2	2	0,4	4,4	Putter	10	1	1,9	2,2
Ekster	13	0	2,5	0,0	Rietgors	3	5	0,6	11,0
Fazant	68	8	13,1	17,6	Rietzanger	15	15	2,9	33,0
Fitis	252	2	48,5	4,4	Roodborst	90	24	17,3	52,7
Gaii	11	1	2,1	2,2	Roodborsttapuit	37	3	7,1	6,6
Gekraagde Roodstaart	3	0	0,6	0,0	Scholekster	3	1	0,6	2,2
Goudvink	17	0	3,3	0,0	Sijs	1	0	0,2	0,0
Grasmus	205	3	39,5	6,6	Slobeend	0	1	0,0	2,2
Graspieper	53	4	10,2	8,8	'soepeend'	2	0	0,4	0,0
Grauwe Gans	57	15	11,0	33,0	Spotvogel	3	0	0,6	0,0
Grauwe Vliegenvanger	2	2	0,4	4,4	Sprinkhaanzanger	33	0	6,4	0,0
Groene Specht	9	3	1,7	6,6	Staatmees	23	5	4,4	11,0
Groenling	5	2	1,0	4,4	Tjiftjaf	180	13	34,7	28,6
Grote Bonte Specht	17	7	3,3	15,4	Torenvalk	1	0	0,2	0,0
Grote Canadese Gans	4	2	0,8	4,4	Tuinfluitier	73	8	14,1	17,6
Grote Lijster	1	0	0,2	0,0	Turkse Tortel	5	1	1,0	2,2
Havik	1	1	0,2	2,2	Veldleeuwerik	3	0	0,6	0,0
Heggenmus	245	4	47,2	8,8	Vink	11	5	2,1	11,0
Holenduif	7	5	1,3	11,0	Waterhoen	5	4	1,0	8,8
Houtduif	68	13	13,1	28,6	Waterral	0	1	0,0	2,2
Houtsnip	15	1	2,9	2,2	Wielewaal	1	0	0,2	0,0
Huisbus	5	0	1,0	0,0	Wilde Eend	7	7	1,3	15,4
Kauw	9	5	1,7	11,0	Winterkoning	176	31	33,9	68,1
Kievit	3	0	0,6	0,0	Witte Kwikstaart	17	2	3,3	4,4
Kleine Barmsijs	1	0	0,2	0,0	Zanglijster	38	11	7,3	24,2
Kleine Bonte Specht	1	0	0,2	0,0	Zilvermeeuw	0	8	0,0	17,6
Kleine Karekiet	11	11	2,1	24,2	Zomertortel	4	0	0,8	0,0
Kleine Mantelmeeuw	0	2	0,0	4,4	Zwarte Kraai	14	2	2,7	4,4
Kleine Plevier	0	1	0,0	2,2	Zwarte Mees	2	0	0,4	0,0
Kluut	0	2	0,0	4,4	Zwartkop	104	23	20,0	50,5
Kneu	125	3	24,1	6,6					

4.1. SNL-pakketten

In tabel 4 zijn de in het onderzoeksgebied aangewezen SNL-beheertypen en de daarbij behorende broedvogel-meetsoorten opgesomd. Beheertypen zonder broedvogel-meetsoorten en/of beheertypen met een oppervlak van minder dan vijf hectare in het onderzoeksgebied zijn niet opgenomen. Bij de bespreking per deelgebied wordt verder ingegaan op de aanwezigheid van kwalificerende soorten.

Figuur 4.1. SNL-beheertypen in het onderzoeksgebied.

Tabel 4. In het gebied voorkomende SNL-beheertypen met kwalificerende vogelsoorten. Soorten die in het onderzoeksgebied zijn aangetroffen staan vetgedrukt. Beheertypen waarvoor geen kwalificerende vogelsoorten zijn aangewezen, zijn niet in de tabel opgenomen, evenals beheertypen met een oppervlak < 5 hectare binnen het onderzoeksgebied.

Nr.	SNL-beheertypenaam	Meetsoorten (broedvogels)
N01.02	Duin- en kwelderlandschap	Bergeend, Blauwborst , Blauwe Kiekendief, Bontbekplevier, Boomleeuwerik, Braamsluiper , Duinpieper, Dodaars , Dwergstern, Eider, Gele Kwikstaart, Graspieper , Grauwe Klauwier, Griel, Grote Stern, Kempmaan, Kleine Barmsijs, Kleine Bonte Specht, Kleine Mantelmeeuw, Kleine Plevier, Kluut, Kneu, Lepelaar, Nachtegaal , Noordse Stern, Paapje, Roerdomp, Roodborsttapuit, Scholekster , Slechtvalk (grondbroedend), Sprinkhaanzanger , Stormmeeuw, Strandplevier, Tapuit, Tureluur, Veldleeuwerik , Velduil, Visdief, Watersnip, Wielewaal , Wintertaling, Wulp, Zilvermeeuw , Zomertaling
N 08.02	Open duin	Bergeend , Blauwe Kiekendief, Braamsluiper , Eider, Graspieper , Grauwe Klauwier, Kneu, Nachtegaal , Paapje, Roodborsttapuit , Tapuit, Veldleeuwerik , Velduil, Wulp
N 08.03	Vochtige duinvallei	Blauwborst , Blauwe Kiekendief, Dodaars , Paapje, Roerdomp, Sprinkhaanzanger , Tureluur, Veldleeuwerik , Wintertaling, Wulp
N 10.02	Vochtig hooiland	Gele Kwikstaart, Grutto, Kempmaan, Kwartelkoning, Tureluur, Watersnip
N 12.04	Zilt- en overstromingsgrasland	Gele Kwikstaart, Graspieper , Grutto, Kempmaan, Kleine Plevier, Kluut , Kwartelkoning, Patrijs, Slobeend , Tureluur, Watersnip, Zomertaling
N 14.03	Haagbeuken- en Essenbos	Appelvink, Boomklever, Boomleeuwerik , Fluiters, Groene Specht, Kleine Bonte Specht , Middelste Bonte Specht, Nachtegaal, Wielewaal , Zwarte Specht
N 15.01	Duinbos	Blauwborst, Groene Specht, Grote Bonte Specht, Kleine Barmsijs, Kleine Bonte Specht, Nachtegaal, Wielewaal , Zwarte Specht
N 17.03	Park- en stinzenbos	Appelvink, Boomklever, Fluiters, Gekraagde Roodstaart, Groene Specht, Grote Bonte Specht, Kleine Bonte Specht , Middelste Bonte Specht, Nachtegaal, Wielewaal , Zwarte Specht

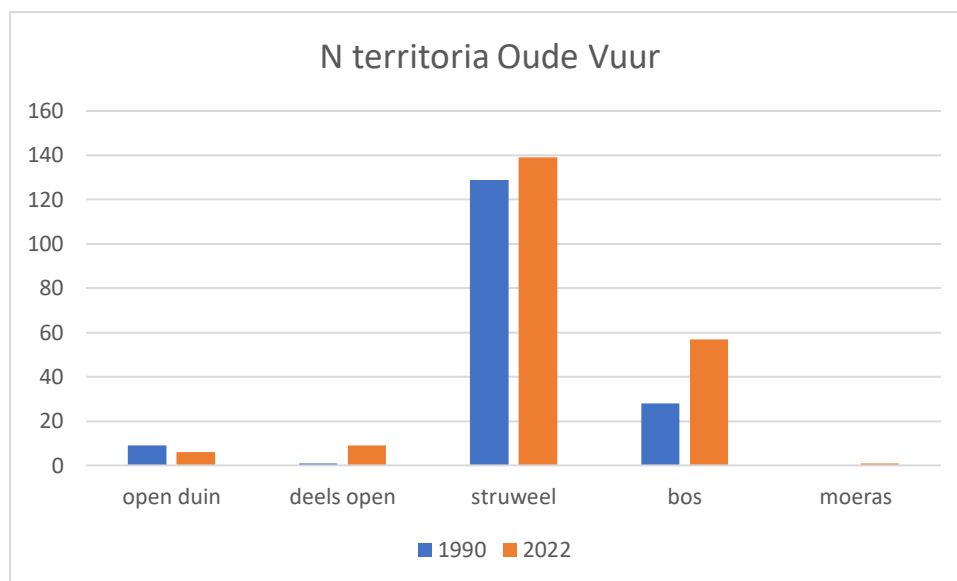
4.1. Resultaten per deelgebied, inclusief vergelijking eerdere karteringen

Het gehele onderzoeksgebied bestaat uit 11 deelgebieden. Hieronder worden de resultaten van de kartering per deelgebied kort besproken. De resultaten worden vergeleken met die van de karteringen in 1990 en er wordt ingegaan op kwalificerende soorten van de in de deelgebieden aangewezen SNL-beheertypen.

4.1.1. Verklikkerduinen Haamstede -het Oude Vuur 40 hectare

SNL-beheertype: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap, N15.01 Duinbos, N08.02 Open duin

	SNL 01.02	SNL 08.02	SNL N15.01	Rode Lijst	1990	2022		SNL 01.02	SNL 08.02	SNL N15.01	Rode Lijst	1990	2022	
	Duin- en	Open duin	Duinbos	Duin- en				Open duin	Duinbos					
kwelderlandschap					kwelderlandschap									
Boomkruiper					0	2	Patrijs					2	0	1
Boomleeuwerik	x				0	1	Pimpelmees						1	3
Braamsluiper	x	x			3	1	Putter						0	2
Ekster					3	2	Ringmus					1	3	0
Fazant					9	3	Roodborst						4	5
Fitis					36	20	Roodborsttapuit	x	x				0	3
Gaai					0	1	Scholekster	x					4	0
Goudvink					0	1	Spotvogel						1	0
Grasmus					9	19	Sprinkhaanzanger	x					1	2
Graspieper	x	x		1	4	6	Staatmees						1	3
Groene Specht			x		0	1	Tapuit						1	0
Grote Bonte Specht			x		0	3	Tijftjaf						3	9
Heggenmus					17	20	Tuinfluit						1	5
Holenduif					0	2	Turkse Tortel						2	0
Houtduif					9	7	Vink						0	2
Houtsnip					0	1	Winterkoning						25	19
Kneu	x	x		1	7	14	Witte Kwikstaart						1	3
Koekoek				2	1	1	Zanglijster						2	2
Koolmees					5	7	Zomertortel					2	3	0
Merel					4	9	Zwarte Kraai						0	3
Nachttegaal	x	x	x	2	11	21	Zwartkop						1	6
Nijlgans					0	1	Totaal						172	211

Figuur 4.1.1. Aantal territoria van broedvogels per habitattypen in het Oude Vuur in 1990 en 2022

In dit deelgebied zijn 37 soorten broedvogels vastgesteld, met in totaal 211 territoria. Dat is een dichtheid van 5,3 broedvogelterritoria per hectare. In 1990 waren hier 28 soorten broedvogels met in totaal 172 territoria aanwezig. De geconstateerde groei van het aanwezige soortenspectrum en de aantallen van veel soorten is reëel, maar kan mogelijk iets te sterk uitpakken door grondiger veldwerk in 2022.

Struweelsoorten zijn sterk aspectbepalend in dit deelgebied, maar het aandeel soorten van opgaand bos is toegenomen. Soorten van open duin waren en zijn matig vertegenwoordigd en die van vochtig habitat of open water ontbreken vrijwel geheel. De talrijkste broedvogels zijn Nachttegaal (21 territoria), Fitis en Heggenmus (elk 20). In 1990 waren dat Fitis (36), Winterkoning (25) en Heggenmus (17). Zes in 1990 vastgestelde soorten broedvogels ontbraken in 2022: Ringmus, Scholekster, Spotvogel, Tapuit, Turkse Tortel en Zomertortel. Eén daarvan (de Scholekster) is doelsoort voor het beheertype duin- en kwelderlandschap. Daar staat de komst van 14 toen ontbrekende soorten tegenover, waaronder twee

doelsoorten van beheertype duin- en kwelderlandschap: Boomleeuwerik en Roodborsttapuit. Er werden dit jaar vijf soorten van de Rode Lijst vastgesteld (Nachtegaal, Kneu, Graspieper, Koekoek & Patrijs), maar de in 1990 nog aanwezige Rode Lijst-soorten Ringmus en Zomertortel waren nu verdwenen.

4.1.2. Verklikkerduinen Haamstede -West 79 hectare

SNL-beheertype: No1.02 Duin- en Kwelderlandschap

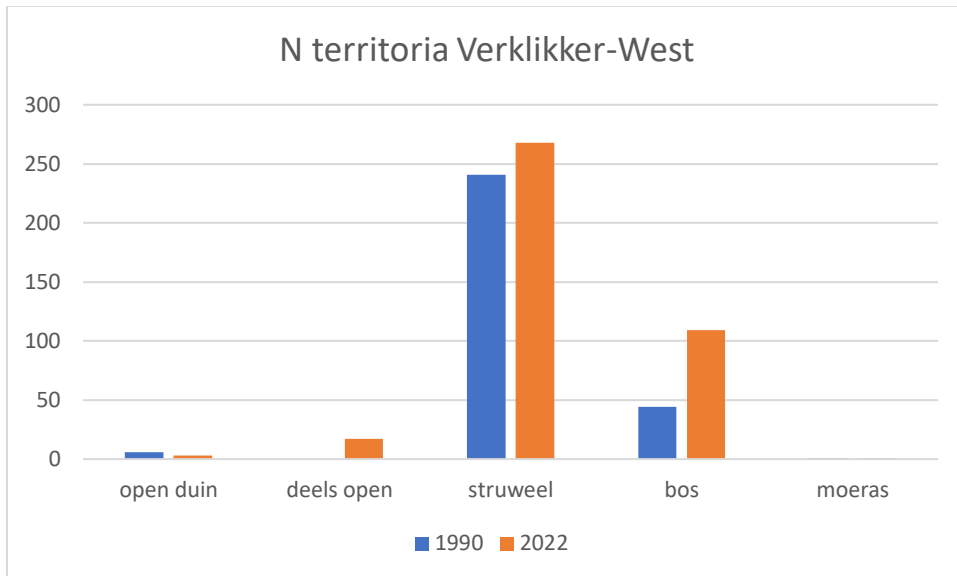
SNL-beheertype ambitie (deels): No8.02 Open duin

	SNL 01.02	SNL 08.02	Rode Lijst	1990	2022		SNL 01.02	SNL 08.02	Rode Lijst	1990	2022
	Duin- en	Open duin					Duin- en	Open duin			
	kwelderlandschap						kwelderlandschap				
Boomkruiper				0	2	Nachtzwaluw				0	1
Boomleeuwerik	x			0	4	Nijlgans				0	1
Boompieper				0	6	Pimpelmees				5	10
Bosrietzanger				1	0	Putter				1	4
Braamsluiper	x	x		10	6	Ringmus			1	4	0
Buizerd				0	1	Roodborst				3	17
Ekster				5	0	Roodborsttapuit	x	x		0	4
Fazant				14	9	Scholekster	x			1	0
Fitis				65	53	Sijs				0	1
Gaai				1	2	Spotvogel				1	0
Gekraagde Roodstaart				0	1	Spreeuw				1	0
Goudvink				3	3	Sprinkhaanzanger	x			3	6
Grasmus				23	36	Staatmees				0	8
Graspieper	x	x	1	4	3	Stormmeeuw	x			1	0
Grauwe Vliegenvanger			1	1	1	Tjiftjaf				5	24
Groene Specht				0	1	Tuinfluitier				4	9
Grote Bonte Specht				0	2	Turkse Tortel				0	1
Heggenmus				30	35	Vink				0	2
Holenduif				0	1	Winterkoning				40	30
Houtduif				8	6	Witte Kwikstaart				0	2
Houtsnip				0	3	Zanglijster				0	4
Kneu	x	x	1	12	15	Zomertortel			2	3	0
Koekoek			2	2	0	Zwarte Kraai				1	2
Koolmees				6	17	Zwarte Mees			1	0	1
Merel				9	12	Zwartkop				4	13
Nachtegaal	x	x	2	21	41	<i>Totaal</i>				292	400

In dit deelgebied zijn 42 soorten broedvogels vastgesteld, met in totaal 400 territoria. Dat is een dichtheid van 5,1 broedvogelterritoria per hectare. Het totaal aantal getelde territoria lag aanzienlijk hoger dan in 1990. De geconstateerde groei van het aanwezige soortenspectrum en de aantallen van veel soorten is reëel, maar kan mogelijk iets te sterk uitpakken door grondiger veldwerk in 2022.

Struweelsoorten zijn sterk aspectbepalend in dit deelgebied, maar het aandeel soorten van opgaand bos is toegenomen. Soorten van open duin waren en zijn matig vertegenwoordigd en die van vochtig habitat of open water ontbreken vrijwel geheel.

De talrijkste broedvogels zijn Fitis (53 territoria), Nachtegaal (41) en Grasmus (36). In 1990 waren dat Fitis (65), Winterkoning (40) en Heggenmus (30). Acht in 1990 vastgestelde soorten broedvogels ontbraken in 2022, maar daar staat de komst van 19 destijds afwezige soorten tegenover. Er werden zeven doelsoorten van het beheertype duin- en kwelderlandschap vastgesteld: Nachtegaal, Kneu, Braamsluiper, Sprinkhaanzanger, Boomleeuwerik, Roodborsttapuit en Graspieper. Boomleeuwerik en Roodborsttapuit ontbraken in 1990, maar destijds waren de nu verdwenen doelsoorten Scholekster en Stormmeeuw nog wel aanwezig. Er werden vijf soorten van de Rode Lijst vastgesteld (Nachtegaal, Kneu, Graspieper, Grauwe Vliegenvanger en Zwarte Mees), maar vier eerder in het gebied aanwezige Rode Lijst-soorten waren nu verdwenen: Koekoek, Ringmus, Spotvogel en Zomertortel.

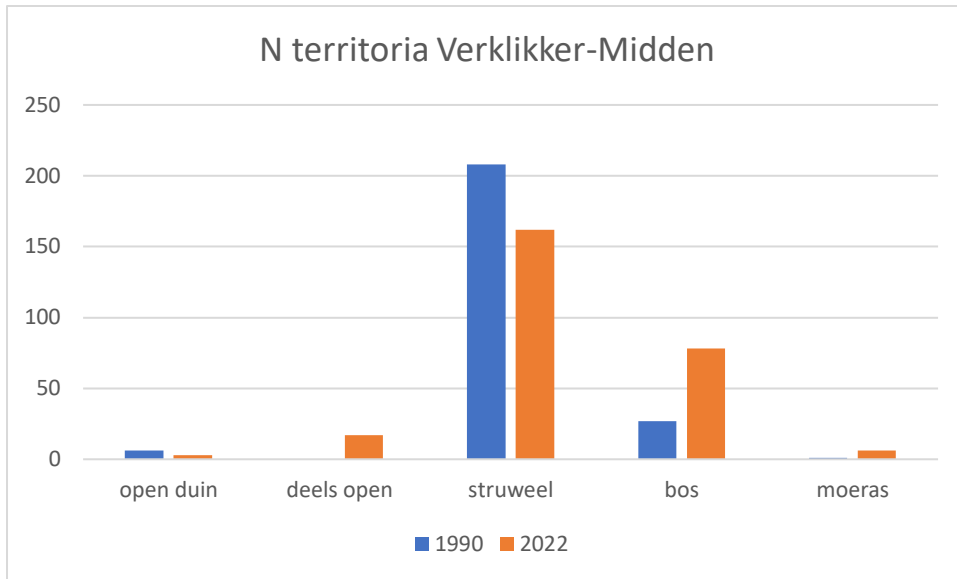
Figuur 4.1.2. Aantal territoria van broedvogels per habitattype in de Verklikker-West in 1990 en 2022

4.1.3. Verklikkerduinen Haamstede-Midden

60 hectare

SNL-beheertype: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap
 SNL-beheertype ambitie(deels): N08.02 Open duin

	SNL 01.02	SNL 08.02	Rode Lijst	1990	2022		SNL 01.02	SNL 08.02	Rode Lijst	1990	2022
	Duin- en	Open duin					Duin- en	Open duin			
	kwelderlandschap			kwelderlandschap							
Boomleeuwerik	x			0	6	Merel				10	14
Boompieper				0	5	Nachtegaal	x	x	2	16	13
Braamsluiper	x	x		10	4	Nachtzwaluw				0	1
Buizerd				0	1	Nijlgans				0	1
Ekster				4	0	Pimpelmees				1	6
Fazant				9	7	Putter				0	1
Fitis				66	38	Ringmus			1	1	0
Gaai				0	3	Roodborst				0	12
Gekraagde Roodstaart				0	1	Roodborstapuit	x	x		0	4
Goudvink				2	2	Scholekster	x			0	1
Grasmus				15	30	Sprinkhaanzanger	x			2	8
Graspieper	x	x	1	0	2	Staatmees				0	1
Grauwe Gans				0	4	Stormmeeuw				6	0
Groene Specht				0	1	Tijftjaf				2	16
Groenling				0	1	Tuinfluitier				2	6
Grote Bonte Specht				0	2	Wilde Eend				1	1
Grote Lijster			2	0	1	Winterkoning				34	14
Heggenmus				28	21	Witte Kwikstaart				0	1
Houtduif				3	3	Zanglijster				2	3
Houtsnip				0	3	Zomertortel			2	7	1
Kneu	x	x	1	10	8	Zwarte Kraai				0	1
Koekoek			2	2	2	Zwartkop				1	8
Koolmees				8	11	Totaal				157	156

Figuur 4.1.3. Aantal territoria van broedvogels per habitatype in de Verklikker-Midden in 1990 en 2022

In dit deelgebied zijn 42 soorten broedvogels vastgesteld, met in totaal 156 territoria. Dat is een dichtheid van 2,6 broedvogelterritoria per hectare. Het totaal was vrijwel gelijk aan dat van 1990. Dat is opmerkelijk omdat de broedvogeldichtheid in de omringende gebieden dit jaar veelal aanzienlijk hoger lag dan in 1990. De geconstateerde groei van het aanwezige soortenspectrum is reëel, maar kan mogelijk iets te sterk uitpakken door grondiger veldwerk in 2022.

Struweelsoorten zijn sterk aspectbepalend in dit deelgebied, maar ten opzichte van 1990 is het aandeel struweel soorten afgenomen ten faveure van soorten van opgaand bos. Soorten van open duin zijn matig vertegenwoordigd, maar vertonen wel een toename. Soorten van vochtig habitat of open water ontbreken vrijwel geheel.

De talrijkste broedvogels zijn Fitis (38), Grasmus (30) en Heggenmus (21). In 1990 waren dat Fitis (66), Winterkoning (34) en Heggenmus (28). Drie in 1990 vastgestelde soorten broedvogels ontbraken in 2022, maar daar staat de komst van 21 destijds afwezige soorten tegenover. Er werden acht doelsoorten van het beheertype duin- en kwelderlandschap vastgesteld: Nachtegaal, Sprinkhaanzanger, Kneu, Boomleeuwerik, Roodborsttapuit, Braamsluijer, Graspieper en Scholekster. Vergeleken met 1990 zijn er geen doelsoorten verdwenen.

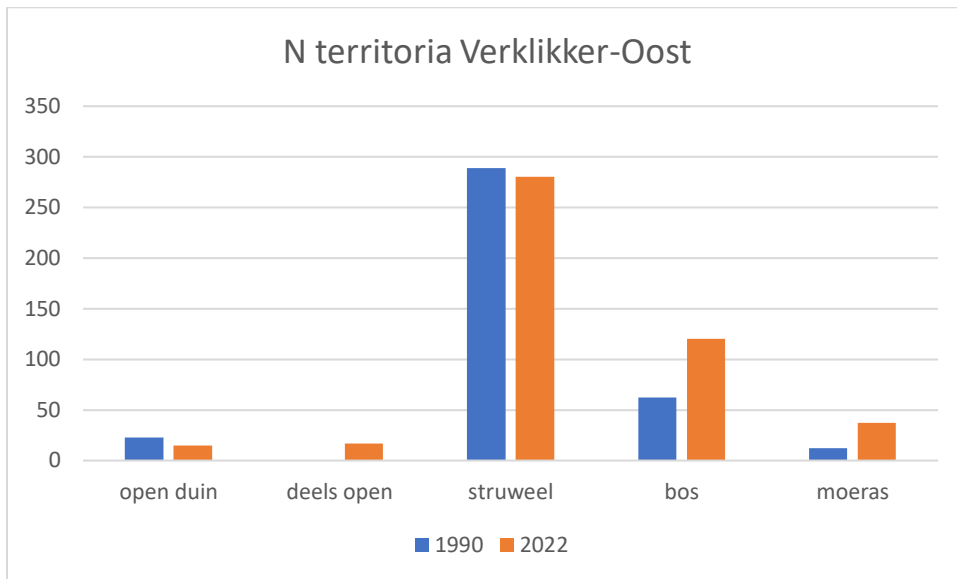
Er werden zes soorten van de Rode Lijst vastgesteld (Nachttegaal, Kneu, Graspieper, Koekoek, Grote Lijster en Zomertortel). Eén eerder in het gebied aanwezige Rode Lijst-soort was nu verdwenen: de Ringmus.

4.1.4. Verklikkerduinen Haamstede-Oost

100 hectare

SNL-beheertype: N01.02 Duin- en kwelderlandschap

	SNL 01.02	Rode Lijst	1990	2022		SNL 01.02	Rode Lijst	1990	2022
	Duin- en					Duin- en			
	kwelderlandschap					kwelderlandschap			
Bergeend	x		3	0	Koolmees			6	15
Blauwborst	x		0	1	Merel			14	25
Boomkruiper			0	4	Nachtegaal	x	2	14	37
Boomleeuwerik	x		0	5	Nachtzwaluw			0	1
Boompieper			0	7	Nijlgans			0	4
Bosrietzanger			3	0	Pimpelmees			1	5
Braamsluiper	x		12	6	Ransuil			1	0
Brandgans			0	3	Rietzanger			0	1
Buizerd			0	1	Ringmus		1	3	0
Cetti's Zanger			0	4	Roodborst			2	19
Ekster			5	0	Roodborsttapuit	x		0	2
Fazant			13	11	Scholekster	x		5	0
Fitis			80	55	Sprinkhaanzanger	x		5	3
Gaai			2	5	Staatmees			0	4
Goudvink			4	5	Stormmeeuw			6	0
Grasmus			?	34	Tapuit	x	3	1	0
Graspieper	x	1	5	10	Tjiftjaf			10	29
Grauwe Gans			0	20	Tuinfluitier			6	17
Grote Bonte Specht			1	2	Vink			1	4
Grote Canadese Gans			0	4	Wielewaal	x	2	0	1
Heggenmus			37	47	Wilde Eend			9	3
Houtduif			14	5	Winterkoning			53	26
Houtsnip			0	3	Witte Kwikstaart			0	3
Kievit			3	2	Zanglijster			3	3
Kleine Barmsijs	x		1	1	Zomertortel		2	15	2
Kleine Bonte Specht	x		0	1	Zwarte Kraai			3	1
Kneu	x	1	14	14	Zwartkop			5	18
Koekoek		2	3	3	<i>Totaal</i>			200	253

Figuur 4.1.4. Aantal territoria van broedvogels per habitattypen in de Verklammer-Midden in 1990 en 2022

In dit deelgebied zijn 47 soorten broedvogels vastgesteld, met in totaal 253 territoria. Dat is een dichtheid van 2,5 broedvogelterritoria per hectare. Het totaal aantal territoria lag ruim twintig procent boven dat van 1990. De geconstateerde groei van het aanwezige soortenspectrum en de aantallen van veel soorten is reëel, maar kan mogelijk iets te sterk uitpakken door grondiger veldwerk in 2022.

Struweelsoorten zijn sterk aspectbepalend in dit deelgebied, maar ten opzichte van 1990 is het aandeel struweelsoorten licht afgenomen ten faveure van soorten van opgaand bos. Soorten van open en halfopen duin zijn matig vertegenwoordigd, maar vertonen een lichte toename. Soorten van vochtig habitat of open water maken een klein, maar groeiend deel van de broedpopulatie uit. Deze soortgroep wordt sterk gedomineerd door ganzen.

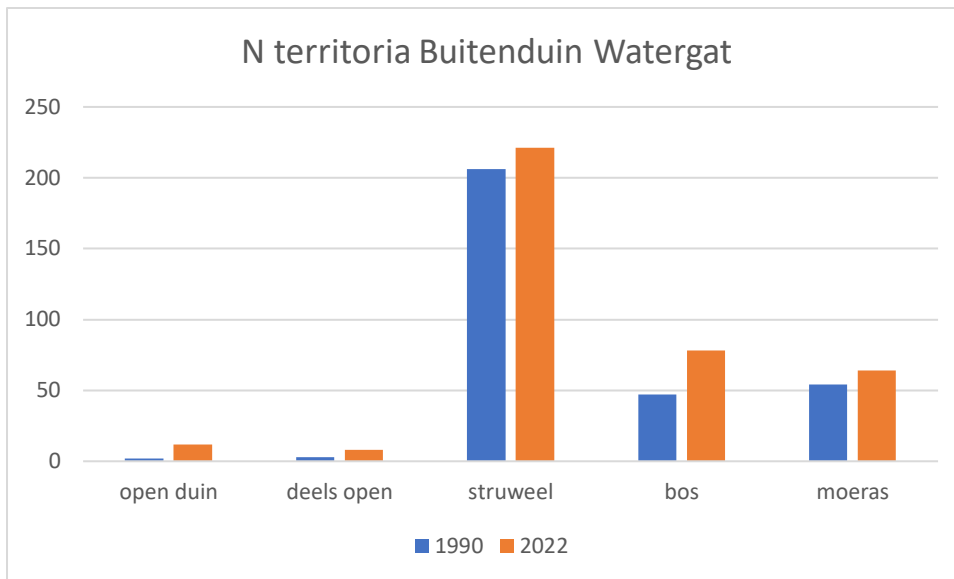
De talrijkste broedvogels zijn Fitis (55 territoria), Heggenmus (47) en Nachtegaal (37). In 1990 waren dat Fitis (66), Winterkoning (53) en Heggenmus (37). Acht in 1990 vastgestelde soorten broedvogels ontbraken in 2022, maar daar staat de komst van 18 destijds afwezige soorten tegenover.

Er werden elf doelsoorten van het beheertype duin- en kwelderlandschap vastgesteld: Nachtegaal, Kneu, Graspieper, Braamsluiper, Boomleeuwerik, Sprinkhaanzanger, Roodborsttapuit, Wielewaal, Blauwborst, Kleine Barmsijs en Kleine Bonte Specht. Vergeleken met 1990 verdwenen de doelsoorten Scholekster, Bergeend en Tapuit. Er werden zes soorten van de Rode Lijst vastgesteld (Nachtegaal, Kneu, Graspieper, Koekoek, en Zomertortel). Twee eerder in het gebied aanwezige Rode Lijst-soorten waren nu verdwenen: Tapuit en Ringmus.

4.1.5. Buitenduin Watergat 60 hectare

SNL-beheertype: No1.02 Duin- en kwelderlandschap

	SNL 01.02	Rode Lijst	1990	2022		SNL 01.02	Rode Lijst	1990	2022
	Duin- en					Duin- en			
	kwelderlandschap					kwelderlandschap			
Blauwborst	x		1	5	Nachtegaal	x	2	14	33
Boomleeuwerik	x		0	3	Nijlgans			0	1
Bosrietzanger			8	2	Pimpelmees			2	1
Braamsluiper	x		4	7	Putter			1	0
Cetti's Zanger			0	7	Rietgors			0	2
Dodaars	x		1	2	Rietzanger			4	10
Ekster			4	0	Ringmus		1	3	0
Fazant			7	8	Roodborst			2	3
Fitis			61	36	Roodborsttapuit	x		1	3
Gaai			1	1	Scholekster	x		1	0
Goudvink			2	3	Slobeend		2	1	0
Grasmus			9	25	Spotvogel		1	0	2
Graspieper	x	1	1	12	Sprinkhaanzanger	x		1	3
Grauwe Gans			0	22	Staatmees			0	1
Grauwe Vliegenvanger			1	0	Tjiftjaf			7	31
Groene Specht			1	1	Torenvalk		2	1	1
Grote Bonte Specht			0	1	Tuinfluitier			6	13
Heggenmus			26	31	Waterhoen			1	2
Houtduif			9	6	Wilde Eend			5	
Houtsnip			0	3	Winterkoning			51	26
Kauw			1	0	Wintertaling	x	2	1	0
Kleine Karekiet			30	9	Witte Kwikstaart			2	2
Kneu	x	1	7	9	Zanglijster			5	5
Koekoek		2	1	2	Zomertortel		2	8	1
Koolmees			3	8	Zwarte Kraai			1	0
Meerkoet			4	2	Zwartkop			4	21
Merel			12	18	<i>Totaal</i>			316	384

Figuur 4.1.5. Aantal territoria van broedvogels per habitatype in het Watergat-Buiten in 1990 en 2022

In dit deelgebied zijn 43 soorten broedvogels vastgesteld, met in totaal 384 territoria. Dat is een dichtheid van 6,4 broedvogelterritoria per hectare. Het totaal aantal territoria lag ruim twintig procent boven dat van 1990. De geconstateerde groei van het aanwezige soortenspectrum en de aantallen van veel soorten is reëel, maar kan mogelijk iets te sterk uitpakken door grondiger veldwerk in 2022.

Struweelsoorten zijn sterk aspectbepalend in dit deelgebied. Ten opzichte van 1990 is het aandeel van deze soortgroep licht gestegen, maar de stijging bij soorten van opgaand bos is omvangrijker. Soorten van moeras zijn beter vertegenwoordigd dan in de belendende deelgebieden en zijn licht toegenomen, evenals de desondanks nog vrij marginaal aanwezige soortgroep van open en halfopen duin.

De talrijkste broedvogels zijn Fitis (36 territoria), Nachtegaal (33), Heggenmus en Tjiftjaf (elk 31). In 1990 waren dat Fitis (61), Winterkoning (51) en Kleine Karekiet (30).

Tien in 1990 vastgestelde soorten broedvogels ontbraken in 2022, maar daar staat de komst van 9 destijds afwezige soorten tegenover.

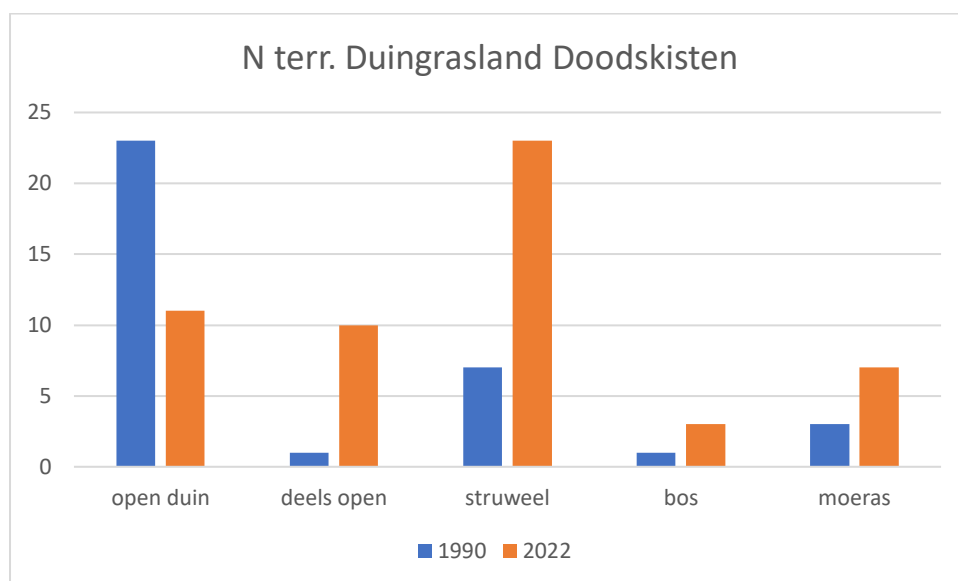
Er werden negen doelsoorten van het beheertype duin- en kwelderlandschap vastgesteld: Nachtegaal, Graspieper, Kneu, Braamsluiper, Boomleeuwerik, Sprinkhaanzanger, Roodborsttapuit, Blauwborst en Dodaars. De in 1990 nog aanwezige doelsoorten Scholekster en Wintertaling waren nu verdwenen.

Er werden zeven soorten van de Rode Lijst vastgesteld (Nachtegaal, Graspieper, Kneu, Koekoek, Spotvogel, Torenvalk en Zomertortel). Twee eerder in het gebied aanwezige Rode Lijst-soorten waren nu verdwenen: Ringmus, Slobeend en Wintertaling.

4.1.6. Duingrasland Doodskistenduin Renesse 32 hectare

SNL-beheertype: N01.02 Duin- en kwelderlandschap

	SNL 01.02	Rode Lijst	1990	2005	2022		SNL 01.02	Rode Lijst	1990	2005	2022
	Duin- en						Duin- en				
	kwelderlandschap						kwelderlandschap				
Bergeend	x		4	0	0	Merel			0	1	0
Boomleeuwerik			0	0	1	Nijlgans			0	0	1
Fazant			4	5	4	Roodborsttapuit	x		1	1	7
Fitis			0	1	1	Scholekster	x		8	1	1
Grasmus			0	3	2	Spreeuw			0	2	0
Graspieper	x	1	6	6	6	Tapuit	x	3	4	0	0
Grauwe Gans			0	0	6	Tjiftjaf			0	0	1
Heggenmus			0	2	6	Veldleeuwerik	x	1	0	0	3
Houtduif			0	0	2	Wilde Eend			3	1	0
Kievit			1	0	1	Winterkoning			0	2	2
Kleine Karekiet			1	0	0	Witte Kwikstaart			0	0	2
Kneu	x	1	3	0	6	Zwarte Kraai			1	0	0
Koekoek		2	0	0	1	<i>Totaal</i>			36	26	53
Koolmees			0	1	0						

Figuur 4.1.6. Aantal territoria van broedvogels per habitattypen in het Buitenduin Doodskisten in 1990 en 2022

In dit deelgebied zijn 17 soorten broedvogels vastgesteld, met in totaal 53 territoria. Dat is een dichtheid van 1,6 broedvogelterritoria per hectare. Het totaal aantal territoria lag ruim dertig procent boven dat van 1990. De geconstateerde groei van het aanwezige soortenspectrum en de aantallen van veel soorten is reëel, maar kan mogelijk iets te sterk uitpakken door grondiger veldwerk in 2022.

Soorten van open duin als Tapuit en Scholekster waren sterk aspectbepalend in dit deelgebied, maar die rol is inmiddels overgenomen door struweelvogels en in mindere mate door kenmerkende soorten van halfopen duin. De toename van soorten van moeras zit hem vooral in een toename van broedende ganzen.

De talrijkste broedvogels zijn Roodborsttapuit (7 territoria), Graspieper, Grauwe Gans, Heggenmus en Kneu (elk 6). In 1990 waren dat Scholekster (8), Graspieper (6), Bergeend, Tapuit en Fazant (elk 4).

Vier in 1990 vastgestelde soorten broedvogels ontbraken in 2022, maar daar staat de komst van 11 destijds afwezige soorten tegenover.

Er werden vijf doelsoorten van het beheertype duin- en kwelderlandschap vastgesteld: Roodborsttapuit, Graspieper, Kneu, Veldleeuwerik en Scholekster. De in 1990 nog aanwezige doelsoorten Bergeend en Tapuit waren nu verdwenen, terwijl de Scholekster fors is afgenomen.

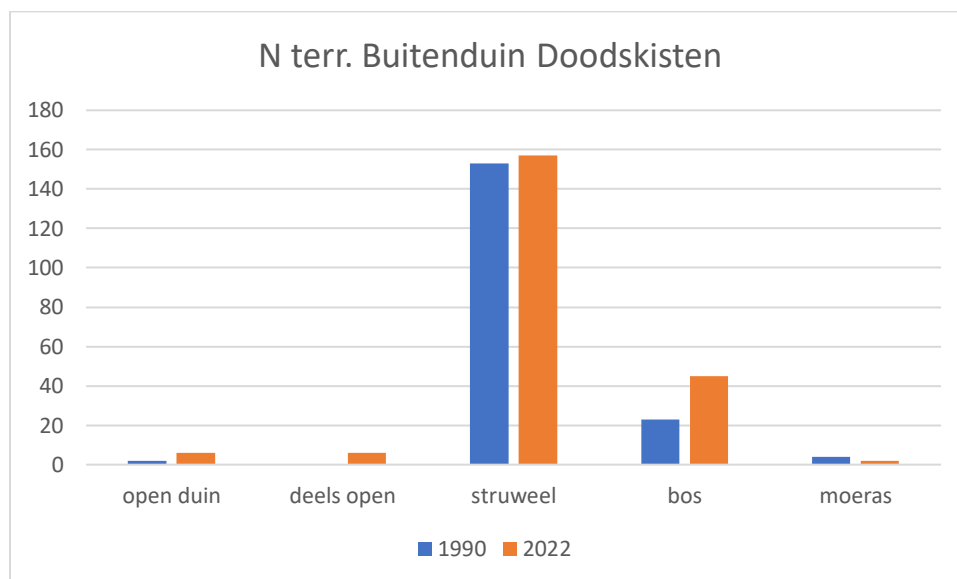
Er werden vier soorten van de Rode Lijst vastgesteld (Graspieper, Veldleeuwerik, Kneu en Koekoek), terwijl de eveneens op de Rode Lijst staande Tapuit verdwenen is.

4.1.7. Buitenduin Doodskisten Renesse

38 hectare

SNL-beheertype: N01.02 Duin- en kwelderlandschap

	SNL 01.02	Rode Lijst	1990	2022		SNL 01.02	Rode Lijst	1990	2022
	Duin- en					Duin- en			
	kwelderlandschap					kwelderlandschap			
Blauwborst	x		0	2	Nachtegaal	x	2	9	21
Bosrietzanger			2	0	Ringmus		1	2	0
Braamsluiper	x		5	4	Roodborst			0	2
Ekster			3	2	Roodborsttapuit	x		0	5
Fazant			4	6	Spotvogel			2	0
Fitis			39	15	Sprinkhaanzanger	x		2	5
Goudvink			0	1	Tjiftjaf			1	18
Grasmus			14	22	Tuinfluitier			0	10
Graspieper	x	1	2	6	Winterkoning			26	11
Heggenmus			22	31	Witte Kwikstaart			0	1
Houtduif			3	12	Zanglijster			4	1
Kleine Karekiet			1	0	Zomertortel		2	4	1
Kneu	x	1	21	23	Zwarte Kraai			0	1
Koekoek		2	2	1	Zwartkop			0	4
Koolmees			1	4	<i>Totaal</i>			181	216
Merel			12	7					

Figuur 4.1.7. Aantal territoria van broedvogels per habitattype in het Buitenduin Doodskisten in 1990 en 2022

In dit deelgebied zijn 26 soorten broedvogels vastgesteld, met in totaal 216 territoria. Dat is een dichtheid van 5,7 broedvogelterritoria per hectare. Het totaal aantal territoria lag bijna twintig procent

boven dat van 1990. De geconstateerde groei van het aanwezige soortenspectrum en de aantallen van veel soorten is reëel, maar kan mogelijk iets te sterk uitpakken door grondiger veldwerk in 2022.

Soorten van struweel waren en zijn sterk aspectbepalend in dit deelgebied. Soorten van opgaand bos zijn iets in aantal toegenomen, maar blijven hier ver bij achter. Overige soortgroepen zijn marginaal vertegenwoordigd.

De talrijkste broedvogels zijn Heggenmus (31 territoria), Kneu (23) en Grasmus (22). In 1990 waren dat Fitis (39), Winterkoning (26) en Heggenmus (22).

Vier in 1990 vastgestelde soorten broedvogels ontbraken in 2022, maar daar staat de komst van acht destijds afwezige soorten tegenover.

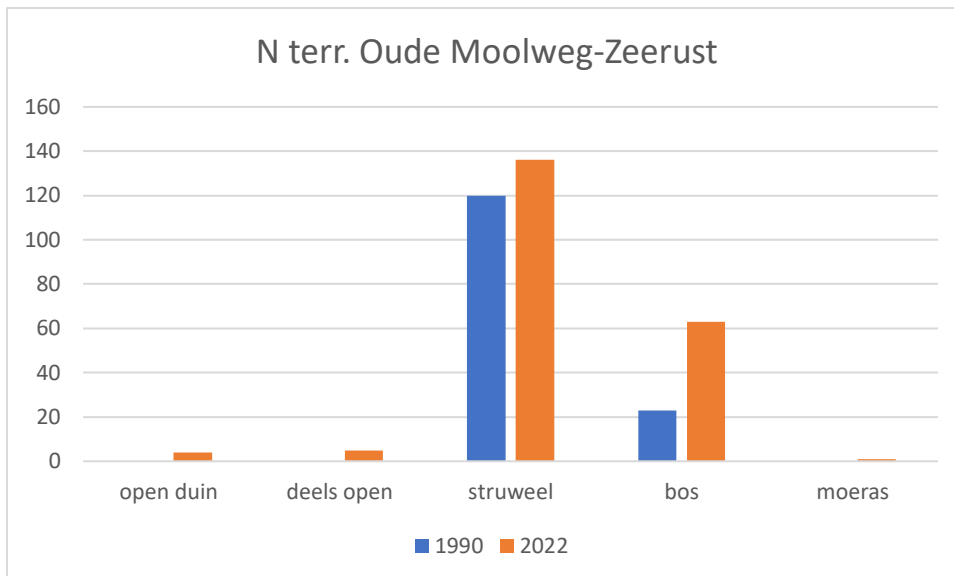
Er werden zeven doelsoorten van het beheertype duin- en kwelderlandschap vastgesteld: Kneu, Nachtegaal, Graspieper, Roodborsttapuit, Sprinkhaanzanger, Braamsluiper en Blauwborst.

Er werden vijf soorten van de Rode Lijst vastgesteld (Kneu, Nachtegaal, Graspieper, Koekoek en Zomertortel), terwijl de eveneens op de Rode Lijst staande Ringmus en Spotvogel verdwenen zijn.

4.1.8. Duin Oude Moolweg - Zeerust Renesse 32 hectare

SNL-beheertype: N01.02 Duin- en kwelderlandschap

Duin Oude Moolweg - Zeerust Renesse					Duin Oude Moolweg - Zeerust Renesse				
	SNL 01.02	Rode Lijst	1990	2022		SNL 01.02	Rode Lijst	1990	2022
	Duin- en kwelderlandschap					Duin- en kwelderlandschap			
Boomkruiper			0	1	Nijlgans			0	1
Braamsluiper	x		3	4	Pimpelmees			1	4
Ekster			2	4	Putter			0	1
Fazant			1	8	Ringmus		1	2	0
Fitis			34	14	Roodborst			1	6
Gaai			0	1	Roodborsttapuit	x		0	3
Goudvink			0	1	Scholekster	x		0	1
Grasmus			15	15	Spreeuw			1	0
Graspieper	x	1	0	3	Sprinkhaanzanger	x		1	1
Groene Specht			0	2	Staatmees			0	1
Grote Bonte Specht			0	2	Tjiftjaf			1	14
Heggenmus			14	26	Tuinfluitter			2	5
Holenduif			1	1	Turkse Tortel			0	1
Houtduif			2	11	Winterkoning			19	14
Huisemus		1	0	3	Witte Kwikstaart			0	2
Kauw			0	3	Zanglijster			1	3
Kneu	x	1	16	17	Zomertortel		2	5	0
Koekoek		2	1	1	Zwarte Kraai			0	2
Koolmees			6	8	Zwartkop			1	9
Merel			7	8	<i>Totaal</i>			143	216
Nachtegaal	x	2	6	15					

Figuur 4.1.8. Aantal territoria van broedvogels per habitattypen in het duin Oude Moolweg-Zeerust in 1990 en 2022

In dit deelgebied zijn 26 soorten broedvogels vastgesteld, met in totaal 216 territoria. Dat is een dichtheid van 6,7 broedvogelterritoria per hectare. Het totaal aantal territoria lag meer dan veertig procent boven dat van 1990. De geconstateerde groei van het aanwezige soortenspectrum en de aantallen van veel soorten is reëel, maar kan mogelijk iets te sterk uitpakken door grondiger veldwerk in 2022.

Soorten van struweel waren en zijn sterk aspectbepalend in dit deelgebied. Soorten van opgaand bos zijn weliswaar iets in aantal toegenomen, maar blijven hier ver bij achter. Overige soortgroepen zijn marginaal vertegenwoordigd.

De talrijkste broedvogels zijn Heggenmus (26 territoria), Kneu (17), Grasmus en Nachtegaal (elk 15). In 1990 waren dat Fitis (34), Winterkoning (19) en Grasmus (15).

Drie in 1990 vastgestelde soorten broedvogels ontbraken in 2022, maar daar staat de komst van 16 destijds afwezige soorten tegenover.

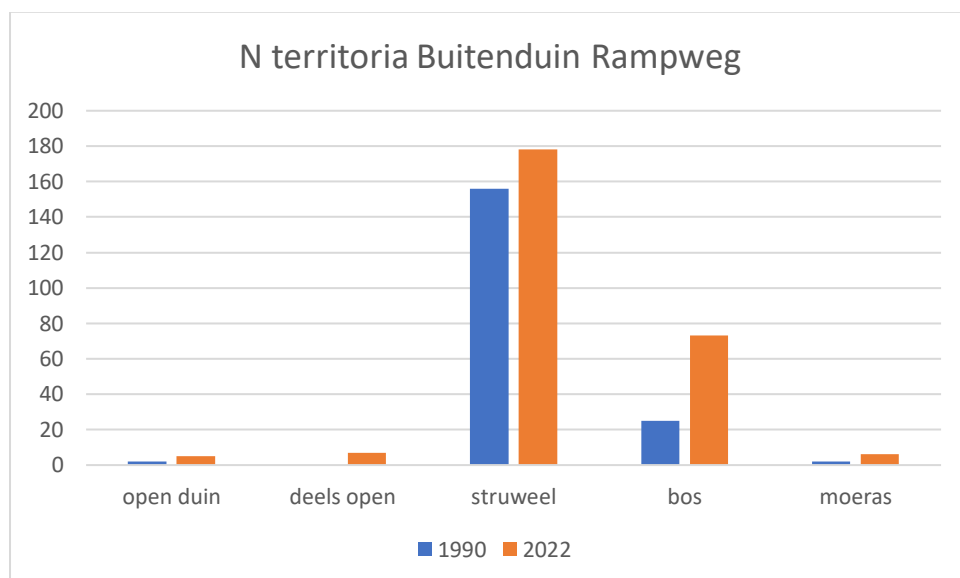
Er werden zeven doelsoorten van het beheertype duin- en kwelderlandschap vastgesteld: Kneu, Nachtegaal, Braamsluiper, Graspieper, Roodborsttapuit, Sprinkhaanzanger en Scholekster.

Vijf in 2022 aanwezige soorten staan op de Rode Lijst (Kneu, Nachtegaal, Graspieper, Huismus en Koekoek), terwijl de eveneens op de Rode Lijst staande Ringmus en Zomertortel verdwenen zijn.

4.1.9. Buitenduin Rampweg Renesse 36 hectare

SNL-beheertype: N01.02 Duin- en kwelderlandschap

Buitenduin Rampweg	SNL 01.02	Rode Lijst	1990	2022	Buitenduin Rampweg	SNL 01.02	Rode Lijst	1990	2022
Renesse	Duin- en kwelderlandschap				Renesse	Duin- en kwelderlandschap			
Braamsluiper	x		4	6	Putter			1	1
Cetti's Zanger			0	1	Ransuil		2	1	0
Ekster			4	4	Rietgors			0	1
Fazant			1	10	Rietzanger			0	4
Fitis			46	16	Ringmus		1	3	0
Goudvink			0	3	Roodborst			0	3
Grasmus			14	22	Roodborsttapuit	x		0	6
Graspieper	x	1	2	5	Spotvogel		1	4	1
Groene Specht			0	1	Sprinkhaanzanger	x		0	5
Groenling			0	4	Staatmees			0	2
Heggenmus			18	21	Tjiftjaf			1	28
Houtduif			7	12	Tuinfluitter			3	7
Huismus		1	0	2	Turkse Tortel			0	2
Kauw			0	1	Winterkoning			23	21
Kleine Karekiet			2	0	Witte Kwikstaart			0	1
Kneu	x	1	24	19	Zanglijster			1	6
Koekoek		2	2	2	Zomertortel		2	8	0
Koolmees			3	6	Zwarte Kraai			0	3
Merel			6	13	Zwartkop			1	13
Nachtegaal	x	2	3	21	<i>Totaal</i>			183	274
Pimpelmees			1	1					

Figuur 4.1.9. Aantal territoria van broedvogels per habitattype in het buitenduin Rampweg Renesse in 1990 en 2022

In dit deelgebied zijn 36 soorten broedvogels vastgesteld, met in totaal 274 territoria. Dat is een dichtheid van 7,6 broedvogelterritoria per hectare. Het totaal aantal territoria lag bijna vijftig procent boven dat van 1990. De geconstateerde groei van het aanwezige soortenspectrum en de aantallen van veel soorten is reëel, maar kan mogelijk iets te sterk uitpakken door grondiger veldwerk in 2022.

Soorten van struweel waren en zijn sterk aspectbepalend in dit deelgebied. Soorten van opgaand bos zijn weliswaar iets in aantal toegenomen, maar blijven hier ver bij achter. Overige soortgroepen zijn marginaal vertegenwoordigd.

De talrijkste broedvogels zijn Tjiftjaf (28 territoria), Grasmus (22) en Heggenmus, Nachtegaal en Winterkoning (elk 21 territoria). In 1990 waren dat Fitis (46), Kneu (24) en Winterkoning (23).

Vier in 1990 vastgestelde soorten broedvogels ontbraken in 2022, maar daar staat de komst van 15 destijds afwezige soorten tegenover.

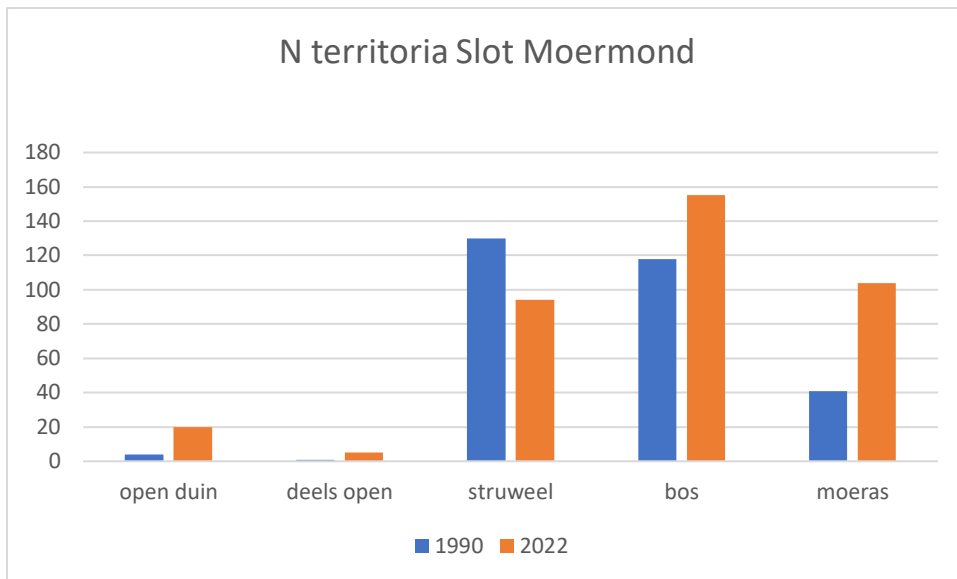
Er werden zes doelsoorten van het beheertype duin- en kwelderlandschap vastgesteld: Nachtegaal, Kneu, Braamsluiper, Roodborsttapuit, Graspieper en Sprinkhaanzanger.

Zes in 2022 aanwezige soorten staan op de Rode Lijst (Nachtegaal, Kneu, Graspieper, Huismus, Koekoek en Spotvogel), terwijl de eveneens op de Rode Lijst staande Zomertortel, Ringmus en Ransuil verdwenen zijn.

4.1.10. Slot Moermond Renesse 46 hectare

SNL-beheertype: N14.03 Haagbeuken- en Essensbos, N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland, N10.02 Vochtig Hooiland, N04.02 Zoete plas

Slot Moermond	SNL 10.02	SNL N14.03	Rode Lijst	1990	2022	Slot Moermond	SNL 10.02	SNL N14.03	Rode Lijst	1990	2022
Renesse	Vochtig hooiland	Haagbeuken- en Essensbos				Renesse	Vochtig hooiland	Haagbeuken- en Essensbos			
Bergeend				2	2	Koolmees				9	14
Blauwborst				0	1	Krakeend				0	3
Blauwe Reiger				1	22	Kuifeend				0	5
Boomkruiper				0	7	Lepelaar				0	5
Bosrietzanger				2	10	Meerkoet				3	9
Braamsluiper				2	0	Merel				19	17
Brandgans				0	2	Nachtegaal		x	2	0	2
Buizerd				0	1	Nijlgans				0	2
Cetti's Zanger				0	4	Pimpelmees				4	6
Dodaars				0	2	Putter				1	1
Ekster				5	0	Rietgors				0	5
Fazant				9	8	Rietzanger				0	15
Fitis				11	2	Ringmus			1	3	0
Gaai				1	1	Roodborst				9	24
Goudhaan				1	0	Roodborsttapuit				0	3
Grasmus				3	3	Scholekster				2	1
Graspieper			1	0	4	Slobeend			2	1	1
Grauwe Gans				0	15	Spotvogel			1	5	0
Grauwe Vliegenvanger			1	5	2	Staartmees				1	5
Groene Specht		x		1	3	Tjiftjaf				18	13
Groenling				1	2	Tuinfluit				17	8
Grote Bonte Specht				1	7	Turkse Tortel				0	1
Grote Canadese Gans				0	2	Vink				0	5
Grote Lijster				1	0	Vuurgoudhaan				1	0
Havik				0	1	Waterhoen				11	4
Heggenmus				11	4	Waterral				0	1
Holenduif				4	5	Wielewaal		x	2	1	0
Houtduif				28	13	Wilde Eend				13	7
Houtsnip				0	1	Winterkoning				42	31
Kauw				0	5	Witte Kwikstaart				1	2
Kleine Karekiet				11	11	Zanglijster				9	11
Kleine Mantelmeeuw				0	2	Zilvermeeuw				0	8
Kleine Plevier				0	1	Zomertortel			2	9	0
Kluut				0	2	Zwarte Kraai				2	2
Kneu			1	3	3	Zwartkop				8	23
Koekoek			2	2	2	<i>Totaal</i>				294	384

Figuur 4.1.10. Aantal territoria van broedvogels per habitatype bij Slot Moermond in 1990 en 2022

In dit deelgebied zijn 62 soorten broedvogels vastgesteld, met in totaal 384 territoria. Dat is een dichtheid van 8,3 broedvogelterritoria per hectare. Het totaal aantal territoria lag ruim dertig procent boven dat van 1990. De geconstateerde groei van het aanwezige soortenspectrum en de aantallen van veel soorten is reëel, maar kan mogelijk iets te sterk uitpakken door grondiger veldwerk in 2022.

De variatie van het landgoed komt goed tot uiting in het feit dat drie soortgroepen goed vertegenwoordigd zijn: opgaand bos, moeras en struweel. De struweelvogels namen ten opzichte van 1990 wat in aantal af, terwijl de bos- en moerassoorten een toename lieten zien. Bij de laatstgenoemde groep is dat grotendeels ingegeven door de natte natuurontwikkeling ten westen van het oorspronkelijke landgoed.

De talrijkste broedvogels zijn Winterkoning (31 territoria), Roodborst (24) en Zwartkop (23). In 1990 waren dat Winterkoning (42), Houtduif (28) en Merel (19).

Acht in 1990 vastgestelde soorten broedvogels ontbraken in 2022, maar daar staat de komst van 27 destijds afwezige soorten tegenover.

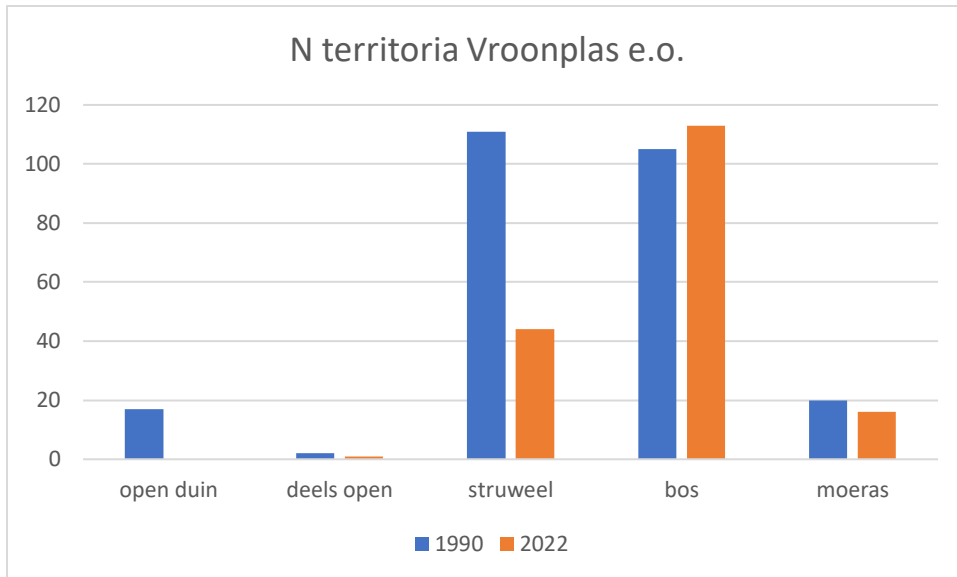
Er werden twee doelsoorten van SNL-beheertype N14.03 Haagbeuken- en Essenbos vastgesteld: Groene Specht en Nachtegaal. In 1990 was ook de nu afwezige doelsoort Wielewaal aanwezig. Doelsoorten van SNL-beheertype vochtig hooiland ontbraken en de overige in het gebied aangewezen beheertypen kennen geen broedvogel-doelsoorten.

Zes in 2022 aanwezige soorten staan op de Rode Lijst (Graspieper, Kneu, Grauwe Vliegenvanger, Koekoek, Nachtegaal en Slobeend), terwijl de eveneens op de Rode Lijst staande Zomertortel, Spotvogel, Ringmus en Wielewaal verdwenen zijn.

4.1.11. Vroonplas e.o. Renesse 43 hectare

SNL-beheertypen: N15.01 Duinbos, N08.02 Open duin, N04.02 Zoete plas, N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland

Vroonplas e.o.	SNL 08.02	SNL N15.01	Rode Lijst	1990	2022	Vroonplas e.o.	SNL 08.02	SNL N15.01	Rode Lijst	1990	2022
Renesse	Open duin	Duinbos				Renesse	Open duin	Duinbos			
Bergeend	x			5	0	Meerkoet				2	2
Boomkruiper				0	3	Merel				19	20
Boompieper				1	0	Nachtegaal	x	x	2	1	0
Bosrietzanger				1	0	Nijlgans				0	1
Bosuil				0	1	Pimpelmees				7	7
Braamsluiper	x			2	0	Putter				1	1
Ekster				5	1	Ransuil			2	1	0
Fazant				5	2	Ringmus			1	2	0
Fitis				28	4	Roodborst				9	23
Fuut				1	0	Scholekster	x			9	0
Gaai				1	0	Slobeend			2	1	0
Fuut				1	0	Soepeend				0	2
Gekraagde Roodstaart				0	1	Spotvogel			1	2	0
Grauwe Gans				0	5	Spreeuw				7	1
Grauwe Vliegenvanger			1	3	1	Staatmees				2	3
Groene Specht		x		3	2	Tapuit	x		3	1	0
Groenling				7	0	Tjiftjaf				8	10
Grote Bonte Specht		x		1	5	Tuinfluitier				3	1
Grote Lijster			2	2	0	Turkse Tortel				4	1
Havik				0	1	Vink				1	3
Heggenmus				12	7	Waterhoen				1	3
Holenduif				0	3	Wilde Eend				8	3
Houtduif				19	5	Winterkoning				23	13
Houtsnip				0	2	Witte Kwikstaart				1	1
Kauw				0	5	Zanglijster				10	11
Kievit				2	0	Zomertortel			2	10	0
Kleine Barmsijs	x	x		2	0	Zwarte Kraai				2	1
Kleine Karekiet				7	2	Zwarte Mees			1	0	1
Kneu	x			2	0	Zwartkop				5	12
Koekoek				1	0	<i>Totaal</i>				261	182
Koolmees				10	12						

Figuur 4.1.11. Aantal territoria van broedvogels per habitatype in de Vroonplas-Naaldbos Renesse e.o. in 1990 en 2022

In dit deelgebied zijn 39 soorten broedvogels vastgesteld, met in totaal 182 territoria. Dat is een dichtheid van 4,2 broedvogelterritoria per hectare. Het totaal aantal territoria lag dertig procent lager dan in 1990. Daarmee is dit het enige in 2022 onderzochte deelgebied in het noordelijk deel van de Kop van Schouwen waar in 2022 minder vogels broedden dan in 1990.

De geconstateerde afname is vooral terug te vinden bij struweelvogels en de compleet verdwenen soorten van open duin. Bosvogels zijn licht toegenomen, terwijl soorten van moeras en water een lichte afname laten zien.

De talrijkste broedvogels zijn Roodborst (23 territoria), Merel (20) en Winterkoning (13). In 1990 waren dat Fitis (28), Winterkoning (23), Houtduif en Merel (elk 19).

Achttien in 1990 vastgestelde soorten broedvogels ontbraken in 2022, maar daar staat de komst van 11 destijds afwezige soorten tegenover.

Er werden twee doelsoorten van SNL-beheertype N15.01 Duinbos vastgesteld: Grote Bonte Specht en Groene Specht. Doelsoorten van beheertype N08.02 Open Duin ontbraken. In 1990 waren de tot dit beheertype gerekende doelsoorten Bergeend, Braamsluiper, Kleine Barmsijs Kneu, Nachtegaal, Scholekster en Tapuit nog aanwezig. Nergens anders in het in 2022 onderzochte deel van de Kop van Schouwen is een dergelijke afname van doelsoorten vastgesteld.

De overige in het gebied aangewezen beheertypen kennen geen broedvogel-doelsoorten.

Twee in 2022 aanwezige soorten staan op de Rode Lijst (Grauwe Vliegenvanger en Zwarte Mees), maar liefst acht in 1990 nog aanwezige soorten van de Rode Lijst waren nu verdwenen: Grote Lijster, Nachtegaal, Ransuil, Ringmus, Slobeend, Spotvogel, Tapuit en Zomertortel.

4.2. Soortbesprekingen

Alle sinds 1990 in het onderzoeksgebied vastgestelde soorten worden besproken. In de kop wordt eerst het totaal aantal in 2022 vastgestelde territoria in de Verklikkerduinen, het buitenduin Watergat, de duinen rond Renesse (inclusief Vroonplas) en Slot Moermond en vervolgens het totaal van deze vier gegeven. De tweede regel geeft het totaal aantal territoria in de in 2020 en 2022 onderzochte delen van de Kop van Schouwen, aangevuld met door de VWG Schouwen-Duiveland uitgevoerde tellingen in het Zeepe in 2019 en 2021. Meer dan 95 procent van het onderzochte gebied maakt deel uit van het Natura 2000-gebied 'Kop van Schouwen'.

Indien relevant wordt per soort de status als doelsoort van in het onderzoeksgebied aanwezige SNL-beheertypen en van de landelijke Rode Lijst van broedvogels gegeven.

Geraadpleegde bronnen: Meininger 2022, Vergeer 2020, Sovon 2018, Beekman et al. 1986 & Van Haperen 1979.

AALSCHOLVER Totaal 2022=0 (1990: 0)
 Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0
 Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 53

Ontwikkeling 1990-2022

Sinds 1990 is de Aalscholver toegenomen als Zeeuwse broedvogel. Daarbij gaat het om herstel van de tot begin twintigste eeuw bestaande broedpopulatie. Op de Kop van Schouwen broedt de soort sinds 2013 in het Zeepe (53 paren in 2021). De kans op vestiging in het moerasbos van Moermond lijkt aanwezig; Aalscholwers vestigen zich vaker op locaties waar al reigers en/of Lepelaars broeden.

APPELVINK Totaal 2022=0 (1990: 0)
 Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0
 Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 9

Ontwikkeling 1990-2022

De Appelvink is een schaarse, langzaam in aantal toenemende broedvogel in Zeeland. In het zuidelijk deel van de Kop van Schouwen werden in 2020 acht paren geteld. IN het in 2022 onderzochte gebied werd de soort echter niet vastgesteld. Toch lijkt potentieel broedhabitat aanwezig, vooral rond Nieuw-Haamstede en op Moermond.

BERGEEND Totaal 2022=2 (1990: 14)
 Verklikkerduinen 0 Watergat-buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 2
 Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 23
 Trend Kop van Schouwen 1990-2022: --
 Trend duin Nederland 1990-2021: --

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Slechts enkele waarnemingen en geen enkel territorium in de Verklikkerduinen en de duinen rond Renesse. De enige twee territoria bevonden zich in het natuurontwikkelingsgebied bij Slot Moermond, waar ook pullen werden gezien.

Ontwikkeling 1990-2022

Midden jaren zeventig broeden nog tenminste tientallen Bergeenden op de Kop van Schouwen, maar begin jaren negentig was de soort al in aantal afgenomen, een ontwikkeling die nadien doorzette. Begin jaren negentig werden nog territoria vastgesteld in de buiten-Verklikkervallei, Watergat-Buiten, Moermond en (vooral) benoorden de Vroonplas. Het huidige voorkomen in het natuurontwikkelingsgebied bij Moermond is vergelijkbaar met dat van de Duinzoom Haamstede. In het feitelijke duingebied is de soort zo goed als verdwenen als broedvogel. Dat sluit aan op de afname in de duinen elders in de duinen en op het vasteland. Verruiging en de afname van het Konijn worden vaak als oorzaak genoemd. De komst van de Vos, die elders een grote rol speelt, zal op de Kop van Schouwen geen doorslaggevende rol spelen.

BLAUWE REIGER Totaal 2022=22 (1990: 1)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 22
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 22

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Een kolonie van 22 bewoonde nesten in het moerasbos bij Slot Moermond. Deze vogels foerageren vooral in de polder en in de natuurontwikkelingsgebieden aan de rand van de Kop, incidenteel in het duin en op het strand.

Ontwikkeling 1990-2022

Blauwe Reigers verdwenen begin twintigste eeuw als geregelde broedvogel van de Kop van Schouwen. Bij Slot Moermond was in 1938 nog (of weer) een kolonie aanwezig, die in 1943 door afschot verdween. Het duurde tot 1998 tot de soort zich hier opnieuw met twee paren vestigde. Daarna groeide de kolonie gestaag tot een maximum van 29 paren in 2018.

BLAUWBORST Totaal 2022=9 (1990: 1)
Verklikkerduinen 1 Watergat-Buiten 5 Duinen Renesse 2 Moermond 1
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 9
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: +

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Territoria van Blauwborsten werden vooral gevonden in dichte buitenduinstruwelen, veelal binnen hooguit enkele tientallen meters van het strand. Mogelijk lag het werkelijk aantal territoria iets lager dan hier vermeld: verschillende territoria zijn gebaseerd op slechts één waarneming van een zingende vogel, die zich mogelijk verplaatst heeft.

Ontwikkeling 1990-2022

De Blauwborst lijkt langzaam in aantal toe te nemen op de Kop van Schouwen, waarbij het Watergat en omgeving de meeste territoria herbergen. In het drogere zuidelijke deel van de Kop is de soort nog afwezig.

BOERENZWALUW Totaal 2022=0 (1990: 0)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 1

Rode Lijst: gevoelig

Ontwikkeling 1990-2022

De Boerenwaluw is een toevallige broedvogel in de natuurgebieden op de Kop van Schouwen, onder meer in bunkers. In en rond de dorpen en recreatieparken is hij wat talrijker. Deze vogels foerageren geregeld in het duingebied. Voorjaar werd een bewoond nest vastgesteld aan een strandtent bij Renesse (strandpaviljoen Haven van Renesse).

BOOMKLEVER Totaal 2022=0 (1990: 0)
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 2

Ontwikkeling 1990-2022

Sinds het begin van de nieuwe eeuw worden onregelmatig Boomklevers op de Kop van Schouwen gemeld en in 2017 werd voor het eerst een territorium vastgesteld in Slotbos Haamstede. Voorjaar 2022 werd de soort niet opgemerkt in het onderzochte noordelijk deel van de Kop van Schouwen. Vestiging in geschikt habitat alhier lijkt wel mogelijk, zeker bij Slot Moermond.

BOOMKRUIPER Totaal 2022=19 (1990: 0)
Verklikkerduinen 8 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 4 Moermond 7
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 105
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: ++
Trend duin Nederland 1990-2021: +

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Geregelde broedvogel in de houtopstanden langs de Strandweg aan de zuidrand van de Verklikkerduinen, in de jonge bosjes in de oostelijke Verklikker, rond de Vroonplas en talrijk bij Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

De broedpopulatie van de Boomkruiper op de Kop van Schouwen is gestegen van enkele tientallen midden jaren zeventig tot ruim boven de 100 tegenwoordig. Binnen het dit jaar onderzochte gebied ontbrak de soort nog geheel. Anno 2022 is het hier een geregelde broedvogel, maar de aantallen blijven achter bij die in het zuidelijk deel van de Kop van Schouwen.

BOOMLEEUWERIK Totaal 2022=20 (1990: 0)
Verklikkerduinen 16 Watergat-Buiten 3 Duinen Renesse 1 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 77
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: ++
Trend duin Nederland 1990-2021: ++

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Kenmerkende broedvogel van halfopen duin met een afwisseling van zandige open grond, struweel en plaatselijk hoger opgaand geboomte. In de Verklikkerduinen vindt de soort dit habitat vooral in de zuidelijker gebiedsdelen, niet in de dichte struwelen van het buitenduin. De territoria bevinden zich zowel binnen als buiten het door koeien begraasde gebied. Het grootschalig rooien van Amerikaanse Vogelkers in 2018-2020 lijkt een gunstig effect te hebben op de soort, hoewel dat door het ontbreken van een kort voor de ingreep gedane telling niet bewezen kan worden. De verwijdering van Vogelkers lijkt ook een positieve rol te spelen bij de vestiging van de soort in het buitenduin Watergat. Verder oostwaarts werd slechts één territorium vastgesteld op de grens van het Doodskistenduin en het dennenbosje bij Renesse.

Op een aantal locaties in de Verklikkerduinen werden tijdens de laatste veldbezoeken uitgevlogen jongen gezien. Er lijkt dus succesvol gebroed te worden in het gebied, een feit dat goed past bij de sterke opwaartse trend van de soort.

Ontwikkeling 1990-2022

In de jaren zeventig was de Boomleeuwerik een zeldzame broedvogel op de Kop van Schouwen. De laatste decennia van de vorige eeuw leek de soort geheel verdwenen, maar na hervestiging in 1999 (Zeepe) nam hij langzaam maar zeker in aantal toe. Uit het in 2022 onderzochte noordelijk deel van de Kop van Schouwen waren geen eerdere territoria bekend, al zal de soort zich ongetwijfeld ergens na 2000 in het gebied gevestigd hebben. De populatie in de Verklikkerduinen sluit aan op die van Meeuwenduinen en Zeepe, die de kern van de verspreiding van de Boomleeuwerik op de Kop van Schouwen vormen. De ontwikkeling op Schouwen sluit aan op die van de vastelandskust.

BOOMPIEPER Totaal 2022=18 (1990: 1)
Verklikkerduinen 18 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 52
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: +

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Boompiepers zijn alleen vastgesteld in de Verklikkerduinen, waar de soort hetzelfde halfopen habitat als de Boomleeuwerik bewoont en evenals deze soort ontbreekt in de dichte struwelen nabij de zeereep.

Ontwikkeling 1990-2022

De Boompieper broedt van oudsher op de Kop van Schouwen. In de jaren zeventig ging het om enkele tientallen paren, waarna een afname volgde. Na de eeuwwisseling nam de soort weer toe. Het lijkt waarschijnlijk dat het op herstel van openheid gerichte beheer in een deel van de duinen daarbij een positieve rol speelt. Vrijwel de gehele Schouwse broedpopulatie broedt in de Boswachterij, het Zeepe, de Meeuwenduinen en de Verklikker. De duinen rond Renesse voldoen kennelijk niet aan de habitateisen.

BOOMVALK
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 0

Rode Lijst: kwetsbaar

Ontwikkeling 1990-2022

De Boomvalk is een incidentele broedvogel op de Kop van Schouwen. Tijdens het veldwerk in 2020 en 2022 konden geen territoria worden vastgesteld. Wel werd begin een juni een jagent exemplaar in het potentieel broedhabitat bevattende Moermond gezien, maar ondanks gerichte bezoeken werd de vogel hier niet teruggevonden.

BOSRIETZANGER Totaal 2022=12 (1990: 17)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 2 Duinen Renesse 0 Moermond 10
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 26
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -
Trend duin Nederland 1990-2021: -

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Ontbreekt in de Verklikkerduinen. Wel twee paren in vochtige ruigte van het Watergat-Buiten en 10 territoria bij Slot Moermond, zowel in het nieuwe natuurontwikkelingsdeel (zij het niet vlak bij de kreek) en in de ruige graslanden aan de westzijde.

Ontwikkeling 1990-2022

Het Watergat is de belangrijkste broedplaats voor de Bosrietzanger op de Kop van Schouwen. Ten opzichte van 1990 bleek de soort hier in het dit jaar onderzochte deel flink te zijn afgenomen: van 9 naar 2 territoria. In de Verklikkerduinen, waar in 1990 nog vier paren te vinden waren, bleek de soort nu geheel verdwenen. Het toegenomen oppervlak moerasnatuur zorgde bij Slot Moermond voor een omgekeerde ontwikkeling; samen met de Duinzoom is dit nu het belangrijkste gebied voor de soort op de Kop van Schouwen.

BOSUIL Totaal 2022=1 (1990:0)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 1 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 5
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: -

Ontwikkeling 1990-2022

Tot begin jaren negentig ontbrak deze echte standvogel op de Kop van Schouwen, maar sinds 1995 worden vrijwel jaarlijks territoria vastgesteld, met een zwaartepunt in Slotbos Haamstede. De laatste jaren gaat het om circa vijf territoria in het gehele gebied. Het in 2022 onderzochte noordelijk deel valt

minder in de smaak bij de soort; er werd slechts één territorium opgemerkt nabij de Vroonplas. Opmerkelijk is het ontbreken op Moermond, dat geschikt broedhabitat lijkt te bevatten. Grote delen van het open duin zijn niet geschikt voor de Bosuil

BRAAMSLUIPER Totaal 2022=39 (1990:55)
Verklikkerduinen 17 Watergat-Buiten 7 Duinen Renesse 15 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 56
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -
Trend duin Nederland 1990-2021: +

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Verspreid voorkomend in de duinen van de westelijke Verklikker tot aan de damaanzet Brouwersdam, met een voorkeur voor dichte, gemengde duinstruwelen. Ontbreekt rond de Vroonplas en op Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

De verspreiding van de Braamsluiper in de Verklikkerduinen en de duinen rond Renesse was in 2022 vergelijkbaar met die in 1990, maar de dichtheid bleek wel beduidend lager te liggen. Gezien de jaarlijkse aantalschommelingen bij deze soort regel is het lastig hier harde conclusies uit te trekken, maar feit is dat dit overeen komt met de negatieve aantalsontwikkeling in het zuidelijk deel van de Kop. Rond de Vroonplas en bij Moermond was de Braamsluiper in 2022 geheel verdwenen.

BRANDGANS Totaal 2022=5 (1990:0)
Verklikkerduinen 3 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 2
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 35
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021?

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Zekere broedgevallen in de vallei in de Buiten-Verklikker (3) en op het eilandje in het natuurontwikkelingsgebied bij Moermond (2). Ontbrak in het Watergat-buiten.

Ontwikkeling 1990-2022

Het Watergat was begin jaren negentig een van de eerste plaatsen waar de Brandgans zich als broedvogel vestigde. Sindsdien is de soort op meerdere plaatsen in het duin gaan broeden, maar de aantalsontwikkeling hier bleef achter bij die langs de Schouwse Oosterscheldekust, waar Brandganzen inmiddels aspectbepalende broedvogels zijn. In het zuidelijke deel van de Kop broedden in 2020 enkele tientallen paren. Hoewel er broedplaatsen midden in droog duin werden gevonden, was er wel altijd enig zoet open water in de nabijheid te vinden. Omdat dit in een groot deel van de Verklikkerduinen en de duinen van Renesse ontbreekt zal de soort zich hier minder snel thuis voelen. Vermoedelijk was de soort in de Buiten-Verklikker vallei al wel talrijker dan dit jaar. Daarnaast is het ontbreken in het onderzochte deel van het Watergat opmerkelijk. Mogelijk heeft dit deels van doen met een verschuiving naar geschikter broedgebieden, zoals die langs de zuidkust.

BUIZERD Totaal 2022=3 (1990: 0)
Verklikkerduinen 2 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 1
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 14
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: ++

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Drie territoria in de Verklikkerduinen en één in Moermond. Jagende Buizerds werden in het gehele onderzoeksgebied aangetroffen. Op sommige locaties werd concurrentie tussen Havik en Buizerd vermoed. Zo werd begin april een vermoedelijk door een Havik geslagen Buizerd gevonden nabij het dennenbosje in de Verklikker-Oost. Desondanks heeft hier uiteindelijk wel een Buizerd en geen Havik

gebroed. Ook het ontbreken van de Buizerd in enkele op zich geschikte broedlocaties als het dennenbosje bij Renesse heeft wellicht met de daar aanwezige Haviken van doen.

Ontwikkeling 1990-2022

De Buizerd broedt sinds 1992 op de Kop van Schouwen is hier inmiddels een verspreide broedvogel. De opkomst past goed in het provinciale en landelijke beeld. De karteringen op de Kop in 2020 en 2022 bevestigen het feit dat de soort inmiddels een gesettelde broedvogel is in het gebied. In hoeverre de opkomst van de Havik een afnemend effect zal hebben op de Buizerdpopulatie zal de komende jaren blijken. Bij Zeeuwse Buizerds staan vooral muizen, konijnen, fazanten en jonge kraaiachtigen en (waarschijnlijk) regenwormen op het menu (AZ).

CETTI'S ZANGER Totaal 2022=3 (1990: 0)

Verklikkerduinen 4 Watergat-Buiten 7 Duinen Renesse 1 Moermond 4

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 15

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +

Trend duin Nederland 1990-2021?

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

De Cetti's Zanger heeft een sterke voorkeur voor de natste delen van het in 2022 onderzochte deel van de Kop van Schouwen: het noordelijk deel van de oostelijke Verklikkerduinen (3 terr.), het Watergat-Buiten (7) en Moermond (4) en het aan de Haard grenzende duin aan de Rampweg Renesse (1).

Ontwikkeling 1990-2022

De klimaatgestuurde opkomst van de Cetti's Zanger als broedvogel in Nederland is een van de spectaculairste ontwikkelingen in onze Avifauna deze eeuw. De soort bereikte Zeeland al in de jaren zeventig, en werd toen onder meer in de Verklikkerduinen vastgesteld. Na enkele strenge winters verdween hij hier weer, maar de na de eeuwwisseling begonnen huidige opkomst lijkt niet meer te stuiten. De huidige Zeeuwse populatie zal minstens 200 territoria bedragen en in de nabije Biesbosch gaat het al om circa 1.000 paren. De dichtsbij de Kop van Schouwen gelegen gebieden met een redelijke populatie Cetti's Zangers zijn de eilanden in de Grevelingen. Grote delen van het in 2022 onderzochte duingebied bevatten te weinig geschikt vochtig habitat om de Cetti's Zanger hier talrijk te laten worden, maar enige populatiegroei van deze zich na vestiging veelal als echte standvogel gedragende soort valt nog wel te verwachten.

DODAARS Totaal 2022: 4 (1990:0)

Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 2 Duinen Renesse 0 Moermond 2

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 11

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0

Trend duin Nederland 1990-2021: 0

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Twee broedparen in de putten in het Watergat-buiten en eveneens twee bij Slot Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

Dodaarzen zijn kenmerkende broedvogels van kleinere duinwateren en komen als zodanig al lange tijd op de Kop van Schouwen voor. In 1990 broedde de soort ook al in de putten van het Watergat-Buiten. Van Moermond zijn geen eerdere territoria bekend. De natte natuurontwikkeling aldaar heeft de soort ongetwijfeld in de kaart gespeeld. In de Verklikkerduinen zou de Dodaars midden jaren tachtig gebroed hebben, maar nadien is dit voor zover bekend niet meer voorgekomen.

EKSTER Totaal 2022: 13 (1990: 40)

Verklikkerduinen 2 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 11 Moermond 0

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 16

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -

Trend duin Nederland 1990-2021: --

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Eksters broeden in de smalle duinstrook rond Renesse, maar ontbreken in grote delen van de Verklikkerduinen en het Watergat-Buiten. Ook op Moermond ontbrak de soort. In de bebouwde kom van Renesse is de soort beduidend talrijker.

Ontwikkeling 1990-2022

Door een combinatie van stringente vervolging en gebrek aan broedgelegenheid waren Eksters tot in de jaren zeventig schaars op Schouwen, ook in het duingebied. In de decennia erna volgde een fikse toename tot een landelijke gezien normale dichtheid. Na de eeuwwisseling nam de soort weer af. Dat zien we terug in het dit jaar onderzochte duingebied, waar in 1990 nog 40 territoria werden vastgesteld en nu 13. Op landelijke schaal wordt de afname van de Ekster vooral geweten aan de toename van Havik en Buizerd. Waarschijnlijk speelt dit ook op de Kop van Schouwen een belangrijke rol; de opkomst van die twee gaat inderdaad gelijk op met de afname van de Ekster. Broedende Eksters lijken zich vooral uit de bossen en duinen van de Kop van Schouwen teruggetrokken te hebben, in de bebouwde kom (inclusief recreatieparken) wordt nog wel geregeld gebroed. Zo schaars als in de jaren zeventig is de soort dus beslist niet.

FAZANT Totaal 2022: 76 (1990: 76)

Verklikkerduinen 30 Watergat-Buiten 8 Duinen Renesse 30 Moermond 8

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 142

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -

Trend duin Nederland 1990-2021: --

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Gelijkmatig verspreide broedvogel in het gehele in 2022 onderzochte duingebied, inclusief Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

De Fazant was lange tijd een talrijke broedvogel in de Nederlandse duinen, maar sinds het in 1993 ingegane verbod op uitzetten en bijvoeren is de soort hier aanzienlijk schaarser geworden. In de vastelandsduinen is hij zelfs grotendeels verdwenen. Op de Kop van Schouwen doet de soort het een stuk beter. Toch werd in het zuidelijk deel van de Kop ook een flinke afname sinds de jaren negentig vastgesteld, maar de soort lijkt zich nu op een behoorlijk niveau te handhaven. De weinige oude telgegevens van het dit jaar onderzochte noordelijke deel van de Kop wijzen zelfs op een gelijke stand ten opzichte van 1990. De vraag is waarom de Fazant het hier zoveel beter doet dan in grote delen van het duin elders, temeer daar belangrijke predatoren als Buizerd (vooral pullen) en Havik (pullen en adulten) zijn toegenomen. Het nog grotendeels ontbreken van de Vos speelt mogelijk een rol, evenals een mogelijke beter voedselsituatie en het staken van de jacht.

FITIS Totaal 2022: 254 (1990:466)

Verklikkerduinen 166 Watergat-Buiten 36 Duinen Renesse 50 Moermond 2

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 552

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -

Trend duin Nederland 1990-2021: -

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Talrijke broedvogel van struwelen in het gehele onderzoeksgebied, met de hoogste dichtheid in dichter duinstruweel, vooral nabij de zeereep. Schaarser rond de Vroonplas en bij Slot Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

De Fitis is een karakteristieke broedvogel van jong bos en duinstruwelen en als zodanig een aspectbepalende soort in grote delen van het onderzoeksgebied. Toch blijkt de stand hier sinds 1990 bijna gehalveerd te zijn. Dat sluit aan op de negatieve aantalsontwikkeling in het zuidelijk deel van de Kop en past eveneens in de negatieve trend in de Nederlandse duinen. De afname in de Verklikkerduinen lijkt wel minder groot dan die in de Boswachterij en de Meeuwenduinen. Het feit dat het oppervlak aan struweel in de Verklikkerduinen minder is afgenomen zal daarbij een rol spelen. Dat het rooien van struweel de Fitis niet ten goede komt, is evident. Minder duidelijk is de rol die vraat van Damherten mogelijk speelt. Op Europese schaal lijkt klimaatverandering een rol te spelen; in landen als

Groot-Brittannië neemt de soort in het zuiden af en in het noorden toe. In hoeverre dit ook bij ons speelt verdient nader onderzoek. Zeker is dat de overleving van volwassen vogels een belangrijke rol speelt bij de aantalsontwikkeling.

FUUT Totaal 2022: 0 (1990:1)

Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 0

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0

Trend duin Nederland 1990-2021: -

Ontwikkeling 1990-2022

De Fuut is een zeldzame, onregelmatige broedvogel op de Kop van Schouwen. In 1990 werd een broedpaar vastgesteld op de Vroonplas. Voorjaar 2022 was de soort hier tot half april met 1-2 exemplaren aanwezig, maar nadien bleek hij verdwenen. Elders werd de soort niet opgemerkt.

GAAI Totaal 2022: 12 (1990: 6)

Verklikkerduinen 9 Watergat-Buiten 1 Duinen Renesse 1 Moermond 1

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 43

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0

Trend duin Nederland 1990-2021: -

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Verspreide broedvogel in de Verklikkerduinen, schaarser in het Watergat-Buiten en de duinen rond Renesse. Ontbreekt rond de Vroonplas en slechts 1 paar bij Slot Moermond. Prefereert dichtere bosschages en struwelen.

Ontwikkeling 1990-2022

In de Verklikkerduinen is de Gaai duidelijk in aantal toegenomen. Dat kan een effect zijn van het ouder worden van struwelen en bosschages. Opmerkelijk is dat de Gaai kennelijk minder last heeft van de opkomst van Buizerd en Havik, die bij bijv. de Ekster tot een afname heeft geleid. In het grootste deel van de duinen bij Renesse ontbrak de soort zowel in 1990 als in 2022. Daar de Havik juist op dit deel van het gebied een grotere stempel drukt, kan dat mogelijk toch een rol spelen.

GEKRAAGDE ROODSTAART Totaal 2022: 3 (1990: 1)

Verklikkerduinen 2 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 1 Moermond 0

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 29

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0

Trend duin Nederland 1990-2021: +

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Territoria in het dennenbosje bij Renesse en in de zuidelijke Verklikkerduinen langs de Strandweg Nieuw-Haamstede.

Ontwikkeling 1990-2022

De Gekraagde Roodstaart was en is een schaarse broedvogel in het noordelijk deel van de Kop van Schouwen. Het dennenbosje in de Verklikker was in 1990 goed voor het enige dat jaar gevonden territorium, daar ontbrak de soort in 2022. Duidelijk is dat de Gekraagde Roodstaart het op de Kop van Schouwen vooral moet hebben van de Boswachterij en het Zeepe.

GOUDHAAN Totaal 2022: 0 (1990: 1)

Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 13

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -

Trend duin Nederland 1990-2021: +

Ontwikkeling 1990-2022

Goudhaantjes zijn sterk gebonden aan naaldhout. Dit jaar konden in de weinige naaldhoutopstanden in het onderzoeksgebied (dennenbosjes Verklikker, naaldbos Renesse, deel bos Moermond) geen territoria gevonden worden. In 1990 werd één territorium vastgesteld op Moermond. Waarschijnlijk is de Goudhaan een schaarse, niet jaarlijkse broedvogel in dit deel van de Kop van Schouwen. De dit jaar niet onderzochte Boswachterij Westenschouwen is veruit de belangrijkste broedlocatie in de Westhoek.

GOUDVINK Totaal 2022: 17 (1990: 11)
Verklikkerduinen 9 Watergat-Buiten 3 Duinen Renesse 5 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 29
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: 0

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Verspreide broedvogel in de gehele duinstrook, met in de Verklikkerduinen een duidelijk accent op de rijke struwelen nabij de zeereep. Ontbreekt rond de Vroonplas en bij Slot Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

Goudvinken zijn kenmerkende broedvogels van rijk duinstruweel (vlier, liguster, etc.), waar volwassen vogels vooral zaden en knoppen eten en de jongen grotendeels met insecten worden grootgebracht. In de laatste decennia van de vorige eeuw vestigde de soort zich als broedvogel in de Schouwse duinen. In het onderzoeksgebied werden in 1990 al 9 paren geteld in de Verklikkerduinen en 2 in het Watergat-Buiten, maar ontbrak de soort nog in de duinen rond Renesse. Inmiddels heeft de soort zich hier ook gevestigd. Vermoedelijk is de huidige populatie al enige tijd stabiel.

GRASMUS Totaal 2022: 208 (1990: 124)
Verklikkerduinen 109 Watergat-Buiten 25 Duinen Renesse 61 Moermond 3
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 410
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: +

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Talrijke broedvogel in de gehele duinstrook, geen groot verschil in dichtheid tussen dicht struweel en halfopen gebied. Ontbreekt rond de Vroonplas en komt bij Moermond alleen in het noordwestelijk deel voor.

Ontwikkeling 1990-2022

Ten tijde van de kartering van het onderzoeksgebied in 1990 lag de landelijke populatie van de Grasmus de helft lager dan tegenwoordig. Oorzaak was vooral een reeks droge winters in de Afrikaanse overwinteringsgebieden. Dat de Grasmus ook in het onderzochte deel van de Kop van Schouwen weer flink is toegenomen, behoeft dus geen verbazing. De Grasmus is daarmee weer een van de aspectbepalende soorten (ook auditief) van het duingebied. Opvallend is dat er geen grote verschillen in dichtheid tussen dicht struweel en het 'patchwork' van kleine horsten en open terrein te vinden zijn.

GRASPIEPER Totaal 2022: 57 (1990: 24)
Verklikkerduinen 21 Watergat-Buiten 12 Duinen Renesse 20 Moermond 4
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 134
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: +

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap
Rode Lijst: gevoelig

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Kenmerkende broedvogel van de overgang van duin naar strand. De meeste territoria bevonden zich letterlijk op de noordelijke rand van het onderzochte gebied. Daar waar de overgang van duin naar strand het breedst is (met primaire duintjes en een afwisseling van wat primaire vegetatie, Helm- en Biestarwepollen en open zand) is de soort het talrijkst. Verder broedt de Graspieper in het open

duingrasland van het Doodskistenduin en in het open natuurontwikkelingsdeel van Moermond. Opvallend is het ontbreken in de kleinere open duingraslanden benoorden de Vroonplas.

Ontwikkeling 1990-2022

In het buitenduin is de Graspieper sinds 1990 duidelijk in aantal toegenomen. Dat is ongetwijfeld te danken aan de opkomst van primaire duintjes op de grens van duin en strand, met name bij de Oostelijke Verklikker en het Watergat. Ook de verbreding van de buitenste duinenrij middels suppletie kan een positieve rol spelen. Ongetwijfeld heeft de Graspieper soms last van de intensieve recreatie op de grens van duin en strand, zeker waar dat gepaard gaat met loslopende honden.

In het open duingrasland van het Doodskistenduin is de stand van nu vergelijkbaar met die van 1990, terwijl de soort ook toen al ontbrak op de graslandjes benoorden de Vroonplas. Op Moermond ontbrak de soort nog in 1990.

GRAUWE GANS Totaal 2022: 72 (1990:0)
Verklikkerduinen 24 Watergat-Buiten 22 Duinen Renesse 11 Moermond 15
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 247
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: ++
Trend duin Nederland 1990-2021: ++

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Talrijke broedvogel in moerassige delen van het onderzoeksgebied, met name de putten in het Watergat-Buiten, de Buiten-Verklikkervallei, de kreek langs de zuidrand van het Doodskisten-duingrasland en de moeras-natuurontwikkeling bij Moermond. Zowel bij het Watergat-Buiten als bij de Verklikkervallei werden slechts enkele nesten gevonden en zijn later in het seizoen enkele paren met halfwas jongen gezien. Mogelijk is het aantal opgegeven paren (gebaseerd op de aanwezigheid van territoriale paren tussen 1 maart en 15 april) wat hoger dan het daadwerkelijk aantal broedparen.

Ontwikkeling 1990-2022

De opkomst van de Grauwe Gans als broedvogel in Nederland is niet aan de Kop van Schouwen voorbijgegaan, zij het dat de opmars hier tamelijk lang op zich liet wachten. In 1990 ontbrak de soort hier nog geheel, vermoedelijk heeft hij zich rond de eeuwwisseling in Watergat en Verklikker gevestigd. Sindsdien is het hier een jaarlijkse broedvogel in toenemend aantal, al kan het aantal aanwezige paren hoger uitvallen dan het aantal daadwerkelijk broedende vogels (zie hierboven). Grote delen van het onderzoeksgebied bevatten weinig tot geen geschikt broed- en foerageerhabitat voor de soort, maar bij de open wateren nabij grasrijk open terrein is de Grauwe Gans ongetwijfeld een blijvertje. In hoeverre dit een impact heeft op de habitat (bijv. door vraat van jong riet e.d.) is niet duidelijk.

GRAUWE KLAUWIER Totaal 2022: 0(1990:0)
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -
Trend duin Nederland 1990-2021: ?

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap
Rode Lijst: bedreigd

Ontwikkeling 1990-2022

Tot begin jaren tachtig broedde de Grauwe Klauwier vermoedelijk geregeld in de Verklikkerduinen, waar hij in 1984 voor het laatst als zodanig werd vastgesteld. Mogelijk heeft de soort ook elders in het dit jaar onderzochte duingebied gebroed, maar bewijs daarvoor ontbreekt. In 1990 werd hij er in elk geval niet vastgesteld. De laatste jaren vergaat het de Grauwe Klauwier weer wat beter in Nederland, maar een terugkeer naar de voormalige broedgebieden in de duinen blijft tot nu toe uit. De combinatie van warme, droge zomers en nieuw geschikt habitat (struweel afgewisseld met open terrein), die de recente toename in Nederland verklaart, zou op termijn mogelijk alsnog tot zo'n terugkeer kunnen leiden. Vooralsnog is het aantal voorjaarswaarnemingen langs de Zeeuwse echter miniem.

GRAUWE VLIEGENVANGER Totaal 2022: 4 (1990: 10)
Verklikkerduinen 1 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 1 Moermond 2
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 37
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0

Trend duin Nederland 1990-2021: -

Rode Lijst: gevoelig

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Slechts vier territoria: één in de bosschages langs de Strandweg Nieuw-Haamstede, één bij de Vroonplas en twee bij Slot Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

In 1990 werden drie Grauwe Vliegenvangers opgemerkt in telgebied Vroonplas-Naaldbos Renesse en vijf in Moermond. Hier lijkt de soort dus wat in aantal afgenomen te zijn. Grote delen van het duingebied voldoen onvoldoende aan de habitateisen van de Grauwe Vliegenvanger, die het meer moeten hebben van opgaand geboomte in/rond de dorpen en recreatieterreinen.

GROENE SPECHT Totaal 2022: 12 (1990: 5)

Verklikkerduinen 3 Watergat-Buiten 1 Duinen Renesse 5 Moermond 3

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 30

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0

Trend duin Nederland 1990-2021: -

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Schaarse broedvogel in de Verklikkerduinen (vooral langs de zuidgrens), wat talrijker in de smalle duinstrook rond Renesse, bij de Vroonplas en Naaldbos Renesse en bij Slot Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

De Groene Specht is een kenmerkende broedvogel van ouder loofhout op de Kop van Schouwen, die vaak foerageert op meer open gronden; liefst kortgrazige vegetaties waar veel mieren te halen zijn. In 1990 ontbrak de soort nog in de Verklikkerduinen en de buitenduinen benoorden Renesse en op Moermond was hij destijds schaarser. De geconstateerde toename is waarschijnlijk reëel en compenseert deels de lichte afname die recent in het zuidelijk deel van de Kop werd vastgesteld.

GROENLING Totaal 2022: 7 (1990: 8)

Verklikkerduinen 1 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 4 Moermond 2

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 36

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0

Trend duin Nederland 1990-2021: +

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Vrij talrijk in de smalle duinstrook tussen Renesse en de Brouwersdam, voorts twee territoria op Moermond en slechts één in de Verklikkerduinen. De Groenling is beduidend talrijker in de nabije villawijken en recreatieparken van Renesse, Haamstede en Nieuw-Haamstede.

Ontwikkeling 1990-2022

In 1990 werden 7 paren geteld in het telgebied Vroonplas-Naaldbos Renesse, maar de soort ontbrak hier dit jaar geheel. Elders in het onderzochte duin valt juist een lichte toename te bespeuren. De nabije recreatieparken en villawijken zijn niet onderzocht, maar de indruk is dat de soort hier nog steeds redelijk algemeen is.

GROTE BONTE SPECHT Totaal 2022: 24 (1990: 3)

Verklikkerduinen 9 Watergat-Buiten 1 Duinen Renesse 7 Moermond 7

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 105

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: ++

Trend duin Nederland 1990-2021: +

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Talrijke broedvogel op Slot Moermond en rond de Vroonplas en redelijke verspreid voorkomend in de Verklikkerduinen en de duinen bij Renesse, met een accent op de relatief boomrijke zuidrand.

Ontwikkeling 1990-2022

Sinds 1990 is het aantal territoria van de Grote Bonte Specht in het onderzoeksgebied verachtvoudigd. In de Verklikkerduin ontbrak de soort destijds nog geheel, nu werden hier 9 paren vastgesteld. Ook in het destijds al bosrijke Moermond steeg de stand flink (van 1 naar 7), nabij de Vroonplas nam de soort toe van 1 tot 5 paren. Het totaal aantal Grote Bonte Spechten blijft nog altijd achter bij het bosrijkere zuidelijk deel van de Kop. Het totaal aantal territoria op de Kop van Schouwen zal nu ruimschoots boven de 100 liggen. Een verdere groei lijkt onwaarschijnlijk, alle geschikte leefgebieden zijn reeds bezet.

GROTE CANADESE GANS Totaal 2022: 6 (1990: 0)

Verklikkerduinen 4 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 2

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 27

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +

Trend duin Nederland 1990-2021: ?

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Broedt in de vochtige open valleien in de oostelijke Verklikker (4 paren) en in de moerasnatuurontwikkeling bij Moermond (2).

Ontwikkeling 1990-2022

De Grote Canadese Gans broedt sinds begin jaren negentig bij het Watergat en is inmiddels een gevestigde broedvogel in onder meer de Vroongronden en de Duinzoom. In het voorjaar 2022 onderzochte gebied lijken de aantallen niet explosief toe te nemen. Met name het ontbreken van broedparen bij de putten van het Watergat-Buiten is opmerkelijk. Wel werden tijdens vrijwel elk veldbezoek geregeld rondvliegende paren gezien boven Verklikker en Watergat. Bij Moermond kan waarschijnlijk nog een verdere toename worden verwacht.

GROTE LIJSTER Totaal 2022: 1 (1990: 3)

Verklikkerduinen 1 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 8

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0

Trend duin Nederland 1990-2021: ?

Rode Lijst: kwetsbaar

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Eén territorium op de grens van de Oostelijke Verklikker en Nieuw-Haamstede. Mogelijk een territorium gemist nabij de Vroonplas, waar eenmalig een foeragerend exemplaar werd gezien.

Ontwikkeling 1990-2022

In 1990 werden territoria gevonden nabij de Vroonplas, in het Naaldbos Renesse en op Moermond. Sinds 1990 is de Grote Lijster in geheel Zeeland sterk in aantal afgenomen. De Boswachterij Westenschouwen is een van de weinige gebieden waar nog een redelijke populatie te vinden is. De gehele populatie van de Kop van Schouwen (dus inclusief de in 2020 of 2022 niet onderzochte gebieden) zal hooguit 10 paar bedragen. Niet bekend is waarom de soort het momenteel zo slecht doet in de provincie. Verruiging en verdroging zou in het duingebied een rol kunnen spelen.

GRUTTO Totaal 2022: 0 (1990: 0)

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 0

Rode Lijst: gevoelig

Ontwikkeling 1990-2022

De enige aanwijzing voor een broedgeval in het onderzoeksgebied is de melding van één paar in de Verklikkerduinen in 1980. Waarschijnlijk broedde de soort hier toen geregeld, maar in 1990 bleek hij hier al verdwenen te zijn. Tegenwoordig kan de Grutto beschouwd worden als voormalige broedvogel van het eigenlijke duingebied. In de Duinzoom doet de soort het wel goed.

HAVIK Totaal 2022: 2 (1990: 0)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 1 Moermond 1
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 5
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: ++

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Op basis van prooiaanvoer en roepende vogels zijn twee territoria vastgesteld: in het naaldbos Renesse en in het moerasbos achter Slot Moermond. Jagende Haviken werden ook enige malen in de Verklikkerduinen gezien en eenmaal werd hier een roepende vogel gehoord in het dennenbosje. Een territorium kon hier echter niet bewezen worden.

Ontwikkeling 1990-2022

In 2002 was Zeeland was de laatste Nederlandse provincie waar de Havik zich definitief vestigde. Sindsdien is de stand in de provincie gestaag gestegen tot 63-88 paren in 2020. Het eerste zekere broedgeval op Schouwen vond in 2004 plaats in het Watergat. Sinds circa 2010 zijn er jaarlijks 5-10 paar Haviken te vinden op de Kop van Schouwen. De vogels zijn hier jaarrond aanwezig. Houtduiven en Eksters zijn in Zeeland belangrijke prooidieren. Konijnen en Groene Spechten zijn dat in wat mindere mate, terwijl het aantal in Zeeland geslagen Fazanten verassend laag ligt (Castelijns 2022).

HEGGENMUS Totaal 2022: 249 (1990: 215)
Verklikkerduinen 123 Watergat-Buiten 31 Duinen Renesse 91 Moermond 4
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 346
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0
Trend duin Nederland 1990-2021: -

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Talrijke broedvogel van het duinstruweel. De hoogste dichtheden zijn te vinden in de dichte struwelen nabij de zeereep. De dichtheid neemt merkbaar af in de meer open delen van het duin. Redelijk algemeen rond de Vroonplas en aan de randen van het bos op Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

Deze echte struweelvogel is al lange tijd een kensoort van het duinstruweel. De 'verstruweling' van voorheen open duin pakt voor de Heggenmus dus gunstig uit. Ten opzichte van 1990 lijkt de soort in het onderzoeksgebied nog wat in aantal te zijn toegenomen. Verder valt op dat er anno 2022 een sterker accent ligt op de rijke struwelen nabij de zeereep, zeker in de Verklikkerduinen. In het zuidelijk deel van de Kop van Schouwen werd in 2020 een afname van de Heggenmus geconstateerd, een ontwikkeling die ook bekend is van de Hollandse duinen. In het onderzochte noordelijk deel van de Kop zijn geen aanwijzingen voor zo'n afname gevonden, al kan vanwege de geringe telfrequentie een eerdere aantalspiek gemist zijn. Feit is dat de Heggenmus anno 2022 een aspectbepalende soort van het Schouwse duinstruweel is, met ook op landelijke schaal gezien forse dichtheden.

HOLENDUIF Totaal 2022: 12 (1990: 5)
Verklikkerduinen 3 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 4 Moermond 5
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 40
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -
Trend duin Nederland 1990-2021: -

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Schaarse broedvogel van het eigenlijke duingebied, die vrijwel ontbreekt in grote delen van het open- en struweelduin. Iets talrijker rond de Vroonplas en bij Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

In 1990 werden alleen bij Moermond (4) en de duinen van Renesse (1) territoria van de Holenduif gevonden. De soort lijkt dus wat te zijn toegenomen. De aantalsontwikkeling blijft echter duidelijk achter bij die in het agrarisch gebied, waar de soort tegenwoordig een geregelde broedvogel is van erven. In de jaren zeventig werd de stand in het duin geschat op 10-20 paren, waarbij werd vermoed dat het er

voorheen meer waren. Waarschijnlijk broeden er nog een aantal paren in de villawijken en recreatieterreinen aan de rand van het duin.

HOUTDUIF Totaal 2022: 81 (1990: 102)
Verklikkerduinen 20 Watergat-Buiten 6 Duinen Renesse 42 Moermond 13
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 206
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -
Trend duin Nederland 1990-2021: -

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Vrij talrijke broedvogel in de duinen, waarbij de dichtheid in de duinen rond Renesse hoger ligt dan in de Verklikker en Watergat-Buiten. Talrijk in de bossen van Slot Moermond, maar minder algemeen rond de Vroonplas.

Ontwikkeling 1990-2022

Ten opzichte van 1990 is de Houtduif flink in aantal afgenomen rond de Vroonplas en het naaldbos Renesse en -in wat mindere mate- bij Moermond en in delen van de Verklikker. De opkomst van de Havik zal hierbij een rol spelen: juist in de twee vastgestelde territoria van deze soort is de afname van de Houtduif het grootst. Daarnaast kan verwijdering of minder vitaal worden van duinstruweel plaatselijk een rol spelen bij de afname. Opmerkelijk is de toename in het Doodskisten-buitenduin. Mogelijk speelt de aanwezigheid van goed ontwikkelde vlierhorsten -een goed broedplaats- hierbij een rol.

HOUTSNIP Totaal 2022: 16 (1990:?)
Verklikkerduinen 10 Watergat-Buiten 3 Duinen Renesse 2 Moermond 1
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 31
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +?
Trend duin Nederland 1990-2021: 0

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Verspreide broedvogel in de Verklikkerduinen en het Watergat-Buiten, die ontbreekt in de buitenduinen benoorden Renesse. Wel aanwezig bij de Vroonplas en het Naaldbos Renesse (2) en bij Slot Moermond (1). De territoria zijn vastgesteld op basis van rondvliegende baltsende vogels, veelal in de late avondschemering en de vroege ochtend.

Ontwikkeling 1990-2022

In de jaren zeventig en tachtig werden incidenteel broedgevallen van de Houtsnip gemeld bij het Naaldbos Renesse en de Verklikkerduinen. Goede integrale tellingen ontbreken. Ook in 1990 zijn te weinig avondbezoeken gebracht om een goed beeld van de Houtsnip te verkrijgen. Vermoedelijk komt de soort al lange tijd voor in het onderzoeksgebied, maar is wel sprake van een reële toename in de laatste decennia. Feit is dat de Houtsnip anno 2022 in grote delen van het onderzochte duingebied te vinden is. Het totaal aantal van 31 in 2020 en 2022 op de Kop van Schouwen vastgestelde territoria betreft een fors deel van de Zeeuwse broedpopulatie. Enige overschatting valt niet uit te sluiten, daar alle waarnemingen van de rondvliegende baltsende vogels door één waarnemer zijn verricht (waarbij wel zo veel mogelijk rekening werd gehouden met dat risico op dubbeltellingen). Het verdient aanbeveling om tellingen te organiseren waarbij meerdere waarnemers gedurende de avondschemer vanaf een aantal locaties waarnemingen van baltsende vogels met precieze tijdstippen en vliegrichtingen intekenen.

HUISMUS Totaal 2022: 5 (1990:?)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 5 Moermond 0

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Vijf territoria bij de bebouwing langs de rand van het duin benoorden Renesse. Geen broedvogel bij Moermond en bij de Vroonplas en Naaldbos Renesse. De Huismus is in 1990 niet onderzocht.

IJSVOGEL Totaal 2022: 0 (1990: 0)

Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

In februari en maart aanwezig achter Slot Moermond, maar nadien niet meer vastgesteld. De wateren rond het kasteel vormen een potentiële broedlocatie voor de soort, maar voor zover bekend is nog nooit een zeker broedgeval vastgesteld.

KAUW Totaal 2022: 14 (1990:?)

Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 9 Moermond 5

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 14

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Schaarse broedvogel van Abelen en andere oude, holterijke bomen rond de Vroonplas en zuidrand duinen Renesse. Bij Moermond enkele broedparen op het kasteel. Foeragerende groepjes maken geregeld gebruik van de open duingraslanden van het Doodskistenduin en de zuidelijke Verklikker. Groepjes Kauwen in de duinen nabij de zeereep betreffen vooral vogels die foerageren op het strand en bij onraad uitwijken naar het duinstruweel. Van broeden in de buitenduinen is geen sprake.

Ontwikkeling 1990-2022

In 1990 werd slechts één paar gemeld (rand Watergat-Buiten), maar vermoedelijk is de soort toen niet goed onderzocht en is een vergelijking niet reëel. De indruk bestaat dat de soort voorheen juist wat talrijker broedde in boomholtes in de binnenduin, maar bewijs hiervoor ontbreekt.

KIEVIT Totaal 2022: 3 (1990: 6)

Verklikkerduinen 2 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 1 Moermond 0

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 55

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0

Trend duin Nederland 1990-2021: -

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Twee territoria in de grote vallei in de Buiten-Verklikker en één in het duingrasland Doodskistenduin.

Ontwikkeling 1990-2022

De belangrijkste broedgebieden van de Kievit op de Kop van Schouwen vallen buiten het in 2022 onderzochte gebied. Het meest relevante deel erbinen was lange tijd het grasland van het Doodskistenduin, waar in 1975 nog minstens 12 paren zaten. In 1990 was dat al geslonken tot één paar, en dat is illustratief voor de teloorgang van de Kievit op de Schouwse duingraslanden. De buitenvallei van de Verklikker ontwikkelde zich in die jaren juist tot geschikt broedhabitat, daar werden in 1990 drie paren geteld. Waarschijnlijk is de soort daar sindsdien in kleine aantallen blijven broeden. Hetzelfde geldt voor het Doodskisten-grasland. Op de graslanden benoorden de Vroonplas waren in 1975 en 1990 twee paren te vinden, maar hier was de soort in 2022 verdwenen.

KLEINE BARMSIJS Totaal 2022: 1 (1990: 3)

Verklikkerduinen 1 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 1

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -

Trend duin Nederland 1990-2021: ?

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Eén territorium in de oostelijke Verklikker, vastgesteld op basis van zangvluchten in mei-juli.

Ontwikkeling 1990-2022

De Kleine Barmsijs vestigde zich in de jaren zestig als broedvogel op de Kop van Schouwen. Eind jaren tachtig werd de populatie geschat op 40-60 paren, daarna trad een snelle afname op en rond de

eeuwwisseling ging het om hooguit enkele paren per jaar. De meeste Barmsijzen broedden in de Boswachterij en de binnenduinen duinen, maar ook in de Verklikker werden territoria gemeld. Toch werd hier in 1990 slechts één territorium gemeld, en wel in het oostelijk deel. Daarnaast werden dat jaar twee territoria ontdekt benoorden de Vroonplas. Sindsdien is de soort ook binnen het onderzoeksgebied ongetwijfeld in aantal afgenomen. Feitelijk kwam het dit voorjaar in de oostelijke Verklikker vastgestelde territorium als een verassing, zeker nadat de soort in 2020 in het zuidelijk deel van de Kop niet meer als broedvogel vastgesteld kon worden. In Zeeland wordt de soort nu als 'voormalige broedvogel' beschouwd. De landelijke populatie is geslonken tot minder dan 100 paren, met een stevig accent op de Waddeneilanden.

Kleine Bonte Specht Totaal 2022: 1 (1990: 0)

Verklikkerduinen 1 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 6

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +

Trend duin Nederland 1990-2021: ?

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Eén territorium bij het dennenbosje in de oostelijke Verklikkerduinen.

Ontwikkeling 1990-2022

De Kleine Bonte Specht komt waarschijnlijk al decennialang voor op de Kop van Schouwen, maar door de lage aantallen onbekendheid met de soort bleef hij lang onder de radar. De geconstateerde toename van de soort na de eeuwwisseling is mogelijk wat gechargeerd, maar wel reëel. Het in 2022 gevonden territorium in de oostelijke Verklikker is voor zover bekend het eerste binnen het dit jaar onderzochte gebied. De kans op vestiging op andere locaties met opgaand zachthout, zoals rond de Vroonplas en bij Moermond, lijkt aanwezig.

KLEINE KAREKIET Totaal 2022: 22 (1990: 51)

Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 9 Duinen Renesse 2 Moermond 11

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 44

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0

Trend duin Nederland 1990-2021: -

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Ontbreekt in de Verklikkerduinen en de buitenduinen benoorden Renesse. Territoria in de rietputten van het Watergat-Buiten (9), rond de Vroonplas (2) en bij Moermond (11).

Ontwikkeling 1990-2022

Grote delen van het onderzoeksgebied hebben nooit geschikt broedhabitat voor deze sterk aan riet gebonden vogel bevat. Toch was hij in 1990 beduidend talrijker dan in 2022. Dat zit hem vooral in een aanmerkelijk hogere aantallen in het Watergat-Buiten (30) en de Vroonplas (7). Bij Slot Moermond was de stand in 1990 en 2022 gelijk, terwijl in dat laatste jaar toch veel nieuw geschikt habitat beschikbaar was gekomen. Bovendien werden in 1990 nog enkele territoria in het buitenduin gevonden. Daar was de soort in 2022 geheel verdwenen. In hoeverre de afname van de Kleine Karekiet van doen heeft met lokale omstandigheden is niet duidelijk en verdient nader onderzoek.

KLEINE MANTELMEEUW Totaal 2022: 2 (1990: 0)

Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 2

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 532

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Minstens twee broedparen op het eilandje in het natuurontwikkelingsgebied bij Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

Het noordelijk deel van de Kop van Schouwen is nooit van groot belang geweest als broedlocatie voor de Kleine Mantelmeeuw. Hooguit kunnen er wat verdwaalde paren in de Verklikkerduinen (immers nabij de voor de soort veel belangrijker Meeuwenduinen) gebroed hebben. De recente natuurontwikkeling bij Slot Moermond biedt de soort wel kansen: in 2021 werd voor het eerst een broedende Kleine Mantelmeeuw vastgesteld (Lilipaly & Sluijter 2022). Te verwachten valt dat de soort zich hier de komende jaren zal handhaven, maar ruimte voor een omvangrijke vestiging lijkt niet aanwezig.

KLEINE PLEVIER Totaal 2022: 1 (1990: 0)

Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 1

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 7

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Eén territorium bij de kreek in het natuurontwikkelingsgebied bij Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

Kleine Plevieren zouden in de jaren vijftig in de toen nog grotendeels open Verklikkerduinen hebben gebroed, maar bewijs hiervoor ontbreekt (van Haperen 1979). Nadien is de soort binnen het onderzoeksgebied niet meer broedend vastgesteld. Op het Verklikkerstrand -net buiten het hier beschreven gebied- komt de soort recent wel tot broeden. Territoria in het duingebied, zoals in 2020 vastgesteld in de Meeuwenduinen, zijn bij een toename van open, stuivend terrein wellicht ook mogelijk in de Verklikkerduinen. Bij behoud van openheid kan het natuurontwikkelingsgebied bij Moermond wellicht een aantal jaren territoria van deze pioniersoort herbergen.

KLUUT Totaal 2022: 2 (1990: 0)

Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 2

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 2

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Twee broedparen bij de kreek in het natuurontwikkelingsgebied bij Moermond. Waarschijnlijk lag het totaal aantal nesten hoger (circa 8), maar zijn veel nesten ten gevolge van predatie snel verdwenen. Bij de twee overblijvende paren kwamen kuikens uit het ei, niet bekend is of deze vliegvlug zijn geworden.

Ontwikkeling 1990-2022

In de jaren zestig zouden Kluten hebben gebroed bij de primaire duintjes voor de Verklikkerduinen (van Haperen 1979). Nadien is de soort niet meer als broedvogel binnen het onderzoeksgebied vastgesteld. De vestiging bij Moermond -waar de soort in 2021 nog ontbrak, Lilipaly & Sluijter 2022) is dus de eerste sinds lange tijd.

KNEU Totaal 2022: 128 (1990: 119)

Verklikkerduinen 51 Watergat-Buiten 9 Duinen Renesse 65 Moermond 3

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 223

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0

Trend duin Nederland 1990-2021: 0

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap

Rode Lijst: gevoelig

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Talrijke broedvogel in het duingebied, met de hoogste dichtheden in dicht struweel nabij de zeereep. Minder algemeen in halfopen duin. Schaars op Moermond en ontbreekt bij de Vroonplas.

Ontwikkeling 1990-2022

Een vergelijking van het voorkomen van de Kneu tussen 1990 en 2022 wijst op een opmerkelijk continuïteit in verspreiding en aantallen. Dat sluit aan bij de bevindingen in het zuidelijke deel van de Kop in 2020. Allen in het telgebied Vroonplas-Naaldbos Renesse is de soort sinds 1990 verdwenen. Opvallend is dat de Kneu het in geïsoleerde kleine struwelen in de Meeuwenduinen goed deed, terwijl de dichtheid in de Verklikkerduinen juist hoger ligt in de dichte struwelen. Overigens werden later in het seizoen heel wat groepjes met uitgevlogen ook in die meer halfopen delen gezien. Hoe dan ook: de Kop van Schouwen is zonneklaar een belangrijk gebied voor deze struweelvogel, die op landelijke schaal flink is afgenomen sinds 1990.

KOEKOEK Totaal 2022: 15 (1990: 17)
Verklikkerduinen 6 Watergat-Buiten 3 Duinen Renesse 5 Moermond 2
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 35
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0
Trend duin Nederland 1990-2021: -

Rode Lijst: kwetsbaar

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Territoria (op basis van roepende mannetjes) in het gehele onderzoeksgebied, ontbreekt alleen bij de Vroonplas.

Ontwikkeling 1990-2022

De verspreiding en dichtheid van de Koekoek in 1990 komt opmerkelijk goed overeen met die in 2022. De afname die in deze periode op landelijke en provinciale schaal is vastgesteld, valt hier dus niet terug te zien. Drie van de vijf in Nederland meest door de Koekoek als waardvogel gebruikte soorten broeden in het onderzoeksgebied; de Heggenmus is daarvan veruit de talrijkste. De andere twee mogelijke waardvogels zijn Graspieper en Witte Kwikstaart. Geen van deze drie soorten is sinds 1990 afgenomen in het onderzoeksgebied. Dat zal vermoedelijk het continue voorkomen van de Koekoek in het gebied deels verklaren.

KOOLMEES Totaal 2022: 102 (1990: 57)
Verklikkerduinen 40 Watergat-Buiten 8 Duinen Renesse 30 Moermond 14
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 280
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: +

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Talrijke broedvogel in het gehele onderzoeksgebied met de hoogste dichtheid bij Slot Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

Ten opzichte van 1990 is de dichtheid van de Koolmees in grote delen van het buitenduin (vooral Verklikker en Buitenduin Watergat) toegenomen. Het ouder worden van struwelen en bosschages zal daar waarschijnlijk een rol bij spelen. Nij Moermond en telgebied Vroonplas-Naaldbos Renesse is sprake van een lichte toename.

KRAKEEND Totaal 2022: 3 (1990: 0)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 3
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 28
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: -

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Drie territoria bij Slot Moermond, waarvan twee in de moerasnatuurontwikkeling.

Ontwikkeling 1990-2022

Krakeenden zijn niet eerder als broedvogel gemeld in het onderzochte noordelijk deel van de Kop van Schouwen. Hoewel de valleien in de oostelijke Buiten-Verklikker en de putten van het Watergat-Buiten

potentieel broedhabitat bevatten, ontbrak de soort daar ook dit jaar. Alleen de natuurontwikkeling bij Moermond is al wel ontdekt door de Krakeend, die in het zuidelijk deel van de Kop al wel broedt bij een aantal plassen en tamelijk algemeen is in de Duinzoom.

KUIFEEND Totaal 2022: 5 (1990: 0)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 5
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 47
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: -

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Vijf territoria bij Slot Moermond, grotendeels in de nieuwe moerasnatuurontwikkeling. Elders in het onderzoeksgebied afwezig.

Ontwikkeling 1990-2022

Het eerste mogelijke broedpaar Kuifeend op de Kop van Schouwen verbleef in 1966 op de Vroonplas. Opmerkelijk genoeg is de soort hier nadien niet meer als mogelijke broedvogel gemeld. 's Winters kunnen tot vele tientallen Kuifeenden op deze plas verblijven. In de Verklikkerduinen is de Kuifeend alleen bekend als broedvogel het zgn. 'terrein De Jonge. (=Verklikker-Zuidoost), maar bij de kartering van dit gebiedsdeel in 2020 kon de soort hier niet meer worden vastgesteld. In het in 2022 onderzochte gebied werd de Kuifeend zoals gezegd alleen op Moermond opgemerkt. In de enigszins vergelijkbare Duinzoom doet de soort het ook goed.

LEPELAAR Totaal 2022: 5 (1990: 0)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 5
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 5
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: ?

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Vijf broedparen (bezette nesten) in het moerasbos achter Slot Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

Sinds de jaren negentig is het aantal in Nederland broedende Lepelaars sterk gestegen en zijn er op diverse nieuwe locaties kolonies bijgekomen. De soort (her)vestigde zich in 1995 in Zeeland, waar sindsdien op 18 locaties gebroed is, in 2021 door in totaal 357 paren (Hoekstein 2022). De Kop van Schouwen bleef buiten beeld tot 2021, toen zich 15 paren vestigden bij de Blauwe Reiger-kolonie in het moerasbos achter Slot Moermond. Dit jaar werden hier 5 bezette nesten gevonden. De Lepelaars van Moermond foerageren geregeld in de kreek in het nabije natuurontwikkelingsgebied, maar ook in de geulen op het Watergat-Verklikkerstrand. De afname van het aantal bezette nesten ten opzichte van het vestigingsjaar is opmerkelijk; te hopen valt dat de soort hier desondanks zal blijven broeden. Omdat sommige nesten vlakbij het openbare wandelpad bevinden is het wellicht goed om na te gaan in hoeverre verstoring de soort hier parten kan spelen. Wel dient gezegd dat het in de slotgracht uitmondende water zich nog tussen het pad en de nestlocaties bevindt.

MEERKOET Totaal 2022: 13 (1990: 9)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 2 Duinen Renesse 2 Moermond 9
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 41

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Broedt alleen bij permanent open water, zoals dat te vinden is bij de putten van Watergat-Buiten (2 terr.), de Vroonplas (3) en Moermond (9).

Ontwikkeling 1990-2022

In 1990 werd de Meerkoet in precies dezelfde drie gebieden als broedvogel vastgesteld. Wel was de soort toen op Moermond beduidend schaarser, hetgeen verklaard kan worden door de toen nog niet beschikbare nieuwe moerasnatuur.

MEREL Totaal 2022: 143 (1990: 112)
Verklikkerduinen 60 Watergat-Buiten 18 Duinen Renesse 48 Moermond 17
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 363
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0
Trend duin Nederland 1990-2021: 0

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Talrijke broedvogel in het gehele onderzoeksgebied. Alleen in de westelijke Verklammer is de dichtheid wat lager.

Ontwikkeling 1990-2022

In 1990 was de Merel ook reeds een talrijke en verspreid voorkomende broedvogel. Met name in de Midden- en Oostelijke Verklammerduinen is de dichtheid wel verder toegenomen. Verder zijn de verschillen tussen 1990 en 2022 gering. Mogelijk was de soort enkele jaren terug nog talrijker: op landelijke schaal is ten gevolge van het Usutu-virus immers een fikse afname opgetreden.

NACHTEGAAL Totaal 2022: 201 (1990: 95)
Verklikkerduinen 109 Watergat-Buiten 33 Duinen Renesse 57 Moermond 2
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 261
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: 0

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap
Rode Lijst: kwetsbaar

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Talrijke broedvogel in het onderzochte duingebied, met een sterke voorkeur voor de dichte en gevarieerde duinstruwelen nabij de zeereep. Schaars bij Moermond en ontbreekt in telgebied Vroonplas-Naaldbos Renesse.

Ontwikkeling 1990-2022

Van Haperen (1979) noemde de Nachtegaal reeds een algemene broedvogel van de struwelen van het buitenduin op de Kop van Schouwen, met de 60-80 paren tellende Verklammerduinen als belangrijkste broedgebied. In 1990 herbergde de Verklammer 62 territoria, met een accent op de zuidelijke terreindelen. Anno 2022 bleek de Nachtegaal flink talrijker te zijn in de Verklammerduinen. Een groot deel van de 109 territoria bevond zich nu in de dichte struwelen nabij de zeereep. Dat is dus een opvallende verschuiving ten opzichte van 1990. Ook in het Watergat-Buiten en de duinen benoorden Renesse is de soort ten opzichte van 1975 en 1990 duidelijk toegenomen. Een mogelijk negatief effect van vraat door Damherten op het Nachtegalenhabitat, waar elders op de Kop sprake van is, lijkt hier dus niet te spelen. Vanwege de lange tijdspanne tussen de verschillende karteringen is enige voorzichtigheid wel op zijn plaats. Zeker is dat de Nachtegaal in het noorden van de Kop beduidend talrijker is dan in het zuidelijke deel en dat de aantallen hier tot de hoogste in Nederland behoren. De enige twee niet in het buitenduin gelegen delen van het onderzoeksgebied delen niet in de rijke Nachtegaalstand. Rond de Vroonplas was in 1990 nog één territorium te vinden, maar ontbrak hij nu. De open struwelen bij Moermond waren in 1990 nog niet bezet, maar herbergden nu twee territoria.

NACHTZWALUW Totaal 2022: 3 (1990: 0)
Verklammerduinen 3 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 14
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: ?

Voorkomen onderzoeksgebied 2022
Drie territoria in het zuidelijk deel van de Verklikkerduinen

Ontwikkeling 1990-2022

De Nachtzwaluw is een nachtactieve grondbroeder van heidevelden, beboste zandverstuivingen, kapvlakten en open naaldbossen. De soort foerageert 's avonds en 's nachts op vliegende insecten, vooral nachtvlinders en langpootmuggen. In Nederland neemt de soort sinds de jaren negentig toe, maar de verspreiding is sterk geconcentreerd op de oostelijke zandgronden in Hoog-Nederland. Drenthe en de Veluwe kennen de grootste concentraties, maar ook de op luttele afstand van Zeeland gelegen Brabantse Wal is goed voor tientallen territoria (Sovon 2018, website Sovon). Tot voor kort was de Nachtzwaluw hooguit een incidentele broedvogel op de Kop van Schouwen, maar daar is recent verandering in gekomen. Sinds tenminste 2018 broedt de soort jaarlijks in het zuidelijk deel van de Kop. Hier werden in 2020 11 territoria vastgesteld in Boswachterij, Zeepe en Meeuwenduinen. Voorjaar 2022 werd daarom extra gelet op het mogelijk voorkomen van Nachtzwaluw in het noorden van de Kop. De soort bleek zich inderdaad in de Verklikkerduinen gevestigd te hebben. Hier werden drie territoria vastgesteld, alle in het zuidelijk deel van het gebied. Het habitat bestond uit een combinatie van struwelen, kortgrazige open terreindelen en wat hoger opgaande bosschages. Bij eerdere karteringen zijn geen Nachtzwaluwen vastgesteld in de Verklikker. Wel zijn er anekdotische aanwijzingen van het voorkomen in de jaren tachtig. Volgens T. de Kuiper (pers. med.) werd in de jaren tachtig in verschillende jaren de snorrende zang gehoord. Ten oosten van de Verklikkerduinen werden geen Nachtzwaluwen gevonden. Qua habitat lijkt het Naaldbos Renesse met de aangrenzende vroongraslandjes en houtwallen hier nog het meest geschikt voor de soort.

NIJLGANS Totaal 2022: 13 (1990: 0)
Verklikkerduinen 7 Watergat-Buiten 1 Duinen Renesse 3 Moermond 2
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 39
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: ++

Voorkomen onderzoeksgebied 2022
Verspreide broedvogel in het onderzoeksgebied, liefst nabij open water.

Ontwikkeling 1990-2022

In 1990 ontbrak de Nijlgans nog als broedvogel in het onderzoeksgebied. Sinds circa 2000 broedt de soort jaarlijks op de Kop van Schouwen. Anno 2022 bleek hij niet bijzonder talrijk, maar wel opvallend aanwezig. Met name in de Verklikkerduinen broedt de soort in de nabijheid van waterputten en open duingrasland, waar de gezinnen met pullen langdurig verblijven. Broedgevallen kunnen ook midden in het droge duin plaatsvinden.

PAAPJE Totaal 2022: 0 (1990: 0)
SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap
Rode Lijst: bedreigd

Ontwikkeling 1990-2022

In de jaren zeventig en tachtig werden nog geregeld territoria van Paapjes gemeld van de Kop van Schouwen, onder meer van het zuidoostelijk deel van de Verklikkerduinen ('terrein De Jonge') en in de 'duinen bij Renesse'. Mogelijk is het beeld deels wat vertroebeld door het meetellen van doortrekkende exemplaren. In 1990 werden geen territoria van het Paapje meer gevonden en daar is sindsdien geen verandering in gekomen. De soort kan dus niet meer tot de huidige broedvogels van de Kop van Schouwen gerekend worden.

PATRIJS Totaal 2022: 1 (1990: 0)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 2

Rode Lijst: kwetsbaar

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Eén territorium in de zeereep van het westelijk deel van de Verklikker ('het Oude Vuur').

Ontwikkeling 1990-2022

Midden jaren zeventig werd de toen al slinkende Patrijzenpopulatie op de Kop van Schouwen op 15-25 paren geschat, maar nadien nam de soort verder af in de loop van de jaren negentig vrijwel te verdwijnen. In 1990 werd de soort niet vastgesteld tijdens de tellingen binnen het huidige onderzoeksgebied. Van een structurele sindsdien is geen sprake, wel duiken incidenteel territoria op. Dit voorjaar werd een vrouwtje opgestoten van een nest in de zeereep van het meest westelijke deel van de Verklikkerduinen. Vermoedelijk zal de soort nog in zeer lage dichtheid in het onderzoeksgebied aanwezig zijn. Bij dergelijke lage dichtheden is de territoriale activiteit vaak gering, hetgeen de kans op het vaststellen van territoria bemoeilijkt.

PIMPELMEES Totaal 2022: 43 (1990: 23)

Verklikkerduinen 24 Watergat-Buiten 1 Duinen Renesse 12 Moermond 6

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 157

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0

Trend duin Nederland 1990-2021: +

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Vrij talrijke broedvogel in de Verklikkerduinen, ronde Vroonplas en bij Slot Moermond. Schaarser in de duinen benoorden Renesse.

Ontwikkeling 1990-2022

Van Haperen (1979) noemde de Pimpelmees in 1975 bijzonder schaars in de buitenduinstruwelen van de Kop van Schouwen. In 1990 werden binnen het onderzoeksgebied 23 paren geteld, deels in die buitenduinen. Getuige de 43 dit voorjaar vastgestelde territoria is de soort hier sindsdien verder in aantal toegenomen, vooral in de Verklikkerduinen. Ook bij Slot Moermond was de Pimpelmees talrijker dan in 1990, bij de Vroonplas was de stand ongeveer gelijk.

PUTTER Totaal 2022: 11 (1990: 5)

Verklikkerduinen 7 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 3 Moermond 1

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 35

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +

Trend duin Nederland 1990-2021: ?

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Tamelijk schaarse broedvogel van de zuidrand van het onderzoeksgebied, vrijwel ontbrekend in het noordelijk deel van de buitenduinen.

Ontwikkeling 1990-2022

De Putter is al lange tijd een kenmerkende broedvogel van boomgaarden, bosschages, villawijken en recreatieparken in de binnenduinen van de Kop van Schouwen. Binnen het grotendeels aan dat kernbiotoop grenzende onderzoeksgebied is de soort wel wat in aantal toegenomen, maar vergeleken met dat primaire habitat blijft het voorkomen hier tamelijk marginaal. De soort broedt hier in de binnen het onderzoeksgebied vallende oudere bosschages (deels in tuinen) en foerageert geregeld aan kruidenrijke struweelranden.

RANSUIL Totaal 2022: 0 (1990: 3)

Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 1

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -

Trend duin Nederland 1990-2021: ?

Rode Lijst: kwetsbaar

Ontwikkeling 1990-2022

De kennis omtrent het voorkomen van de Ransuil in het onderzoeksgebied is helaas fragmentarisch. In 1975 werden twee paren vastgesteld in het dennenbosje bij Renesse waar de soort in 1987 en 1990 aanwezig was. In 1990 werden voorts territoria ontdekte in de westelijke Verklikker en in het buitenduïn benoorden de Rampweg. Anekdotische informatie doet vermoeden dat vooral die westelijke Verklikker en het Naaldbos Renesse geregelde broedplaatsen bleven (archieff J.W. Vergeer). Op grond van roepende en jagen vogels werden nog in 2020 territoria in de westelijke Verklikker én in het Buitenduïn Watergat vermoed. Ondanks gericht veldwerk kon de soort in 2022 noch hier, noch elders in het onderzoeksgebied worden teruggevonden. De afname lijkt reëel en kan deels van doen hebben met de opkomst van predatoren als Bosuil en Havik. Ook op landelijke schaal werd een afname van Ransuilen vastgesteld in door deze soorten gekoloniseerde gebieden.

RIETGORS Totaal 2022: 7 (1990: 0)
 Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 2 Duinen Renesse 1 Moermond 4
 Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 9
 Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0
 Trend duin Nederland 1990-2021: -

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Schaarse broedvogel van vochtige struweelruigte in het buiten, als zodanig alleen vastgesteld in het Watergat-Buiten (2) en benoorden de Rampweg Renesse (1). Iets talrijker is de Rietgors in de natuurontwikkeling bij Moermond, waar 5 paren werden geteld.

Ontwikkeling 1990-2022

Midden jaren zeventig broedde de Rietgors in de primaire duinvallei in de oostelijke Verklikker en in de Wester Doodskist. In 1990 ontbrak de soort in het gehele onderzoeksgebied, maar sindsdien lijkt hij incidenteel tot broeden te komen, met name in het Watergat-Buiten. De dit jaar gevonden territoria bevestigen dat vermoeden, maar bepaald talrijk kan de Rietgors hier niet genoemd worden. Bij slot Moermond werd de soort niet eerder als broedvogel vermeld; de huidige moerasnatuurontwikkeling biedt de soort kansen voor een permanente vestiging.

RIETZANGER Totaal 2022: 30 (1990: 4)
 Verklikkerduinen 1 Watergat-Buiten 10 Duinen Renesse 4 Moermond 15
 Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 37

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Algemene broedvogel van rietputten en moerasig buitenduïn van het Watergat-Buiten, één territorium in de primaire duinvallei in de oostelijke Verklikker. Voorts enkel territoria op de grens van het buitenduïn en de Zoete en Zoute Haard (Rampweg Renesse) en talrijk aanwezig in de moerasnatuurontwikkeling bij Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

Sinds de jaren zeventig is de Rietzanger duidelijk toegenomen op de Kop van Schouwen, vooral bij het Watergat. Het voorkomen in door duindoornstruweel omzoomde rietruigte op het groene strand is opmerkelijk, maar de aantallen bij de rietrijke waterputten, iets verder landinwaarts, liggen wel hoger. Bij de grote primaire vallei in de oostelijke Verklikker was in 1975 en in 2022 één territorium aanwezig, terwijl hij er in 1990 ontbrak. Op Moermond was de soort nog niet als broedvogel vastgesteld. Alle 15 dit jaar daar aanwezige territoria bevonden zich in de moerasnatuurontwikkeling.

RINGMUS Totaal 2022: 0 (1990: 26)
 Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0
 Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 3
 Trend Kop van Schouwen 1990-2022: --
 Trend duin Nederland 1990-2021: ?

Rode Lijst: gevoelig

Ontwikkeling 1990-2022

Tot in de jaren negentig was de Ringmus een gewone broedvogel van de buitenduinen in het onderzoeksgebied. Waarschijnlijk broedde de soort in oude, holterijke Vlierstruiken. In de loop van de jaren negentig trad een afname op en na de eeuwwisseling is de soort als broedvogel uit het onderzoeksgebied verdwenen. Een gebrek aan nestkasten, zoals in de Boswachterij Westenschouwen, speelt hier geen rol. In het nabije polderland is de soort nog wel te vinden, maar ook hier is de stand fors teruggelopen.

Er zijn aanwijzingen dat de stand van de Ringmus op langere termijn vaker rigoureuze schommelingen vertoont. De huidige afname wordt grotendeels geweten aan de rationalisering van het agrarisch gebied. In de vastelandsduinen speelt de verstruweling van het duin, waardoor voor foerageren geschikte open terreintjes verdwenen zijn, een rol (van Dijk et al. 2011). In combinatie met de verminderde vitaliteit van Vlieren zou dit ook op Schouwen een rol kunnen spelen.

ROODBORST Totaal 2022: 114 (1990: 30)

Verklikkerduinen 53 Watergat-Buiten 3 Duinen Renesse 34 Moermond 24

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 345

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +

Trend duin Nederland 1990-2021: 0

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Talrijke broedvogel in het zuidelijk deel van de Verklikkerduinen, rond de Vroonplas en bij Slot Moermond. Minder talrijk in de buitenduinen benoorden Renesse.

Ontwikkeling 1990-2022

‘De Roodborst ontbreekt volledig als broedvogel in de struwelen van het buitendingebied’ schreef Anton van Haperen in 1979. Daar is sindsdien het nodige aan veranderd. In 1990 werden al enkele territoria in het buitenduin gevonden, zij het wel grotendeels aan de wat boomrijkere zuidrand. Sindsdien is de opmars in het buitenduin voortgezet, getuige de huidige aantallen. Dat zal samenhangen met het ouder worden van struwelen en bosschages. Toch toont de kaart, zeker in de Verklikkerduinen, nog altijd een hogere dichtheid en de wat zuidelijker, verder van de zeereep gelegen delen van het buitenduin. Overigens werden tijdens de eerste telronde in maart en begin april volop zingende Roodborsten in de struwelen nabij die zeereep aangetroffen. Waarschijnlijk betrof dit grotendeels winterterritoria van ten noorden van ons broedende Roodborsten; in de loop van april verstomde de zang hier namelijk grotendeels, terwijl elders in het duin nauwelijks een verloop in zang werd opgemerkt. Opvallend is nog dat ook bij de Vroonplas en Slot Moermond dit jaar duidelijk meer Roodborst-territoria werden gevonden dan in 1990.

ROODBORSTTAPUIT Totaal 2022: 40 (1990: 2)

Verklikkerduinen 13 Watergat-Buiten 3 Duinen Renesse 21 Moermond 3

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 125

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: ++

Trend duin Nederland 1990-2021: +

SNL-kwalificerende soort: NO1.02 Duin- en Kwelderlandschap

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Gewone broedvogel op de rand van open duingraslanden, kruidenrijke zomen en open struweel. Het talrijkst in de duingraslanden Doodskistenduin (7 terr.) en het buitenduin langs de Rampweg (6).

Ontwikkeling 1990-2022

Een afbeelding van de Roodborsttapuit sierde de kaft van het zeer waardevolle rapport van Anton van Haperen over zijn broedvogelkartering van de Schouwse duinen in 1975. Daarin valt te lezen dat hij drie territoria had vastgesteld (deels in de zuidoostelijke Verklikker) en dat de gehele populatie op de Kop van Schouwen wellicht vijf paren telde. Sindsdien is de Roodborsttapuit geleidelijk, maar onmiskenbaar toegenomen. Momenteel komt de populatie op de Kop ruim boven de 100 paren uit. De enige binnen het in dit rapport besproken onderzoeksgebied aanwezige territoria in 1990 bevonden zich in het duingraslanden van het Doodskistenduin en het Buitenduin-Watergat. Anno 2022 was de soort in tien van elf onderzochte deelgebieden te vinden, alleen in de -op het oog toch geschikte- terreinen tussen de Vroonplas en het Naaldbos Renesse ontbrak hij. Het huidige meer op openheid gerichte duinbeheer

speelt de soort in de kaart omdat het meer randsituaties oplevert. Een volledig kaal en openduin heeft de soort echter niet veel te bieden. Andere voor de soort gunstige factoren zijn het uitblijven van strenge winters van deze veelal in Midden-Europa overwinterende vogel een toename van het gemiddeld aantal legfels van twee naar drie (B. van Noorden in Sovon 2018).

SCHOLEKSTER Totaal 2022: 4 (1990: 30)
Verklikkerduinen 1 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 2 Moermond 1
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 25
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: --
Trend duin Nederland 1990-2021: -

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Schaarse broedvogel van open duingrasland in de zuidelijke Verklikker (1) en duingrasland Doodskistenduin (1), zandig open duin benoorden Duinweg Renesse (1) en aan de kreek in het nieuwe natuurontwikkelingsgebied bij Moermond (1).

Ontwikkeling 1990-2022

De Scholekster neemt sinds eind jaren tachtig op landelijke en provinciale schaal in aantal af. Dat deze ontwikkeling niet aan het onderzoeksgebied voorbijgaat, illustreert de aantalsontwikkeling in de graslanden van het Doodskistenduin: 22 paren in 1975, 8 in 1990 en 1 in 2022. In het gehele onderzoeksgebied daalde stand van 30 paren in 1990 naar 4 dit jaar. Het deels op behoud en herstel van openheid gerichte beheer is voor deze soort dus niet bijster succesvol. Gezien de brede afname in diverse habitats (met name ook in agrarisch gebied) is het de vraag in hoeverre gericht beheer voor deze soort nog effect sorteert. Opmerkelijk is wel dat de lokale broedpopulatie Scholekster niet lijkt te profiteren van de toegenomen voedselbeschikbaarheid van het Watergat-Verklikkerstrand, waar immers een proces van opslibbing speelt dat grote dele van het jaar honderden foeragerende steltlopers trekt, waaronder geregeld meer dan 100 Scholeksters. Voedselgebrek lijkt dus niet de doorslaggevende factor bij de teloorgang van de lokale broedpopulatie.

SIJS Totaal 2022: 1 (1990: 0)
Verklikkerduinen 1 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 2

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Eén territorium in een oude dennenopstand in de zuidelijke Verklikker, langs de Strandweg Nieuw-Haamstede, met name gebaseerd op een zingende vogel op 15 juni.

Ontwikkeling 1990-2022

De Sijs is een zeldzame, onregelmatige broedvogel op de Kop van Schouwen. In het dit jaar gekarteerde onderzoeksgebied waren nog nooit territoria gevonden. Dit jaar werden in maart enkele zingende Sijzen gehoord in Nieuw-Haamstede en de aangrenzende zuidelijke Verklikker, maar het in een perceel oude dennen gevonden territorium kwam toch als een verassing. Vorming van een serieuze populatie lijkt, gezien het zeer kleinschalige broedhabitat, niet waarschijnlijk.

SLOBEEND Totaal 2022: 1 (1990: 3)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 1
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 22
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0
Trend duin Nederland 1990-2021: -

Rode Lijst: kwetsbaar

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Eén territorium in het natuurontwikkelingsmoeras bij Slot Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

De Slobeend is nooit algemeen geweest binnen het onderzoeksgebied. In 1990 werden territoria vastgesteld in de putten van Watergat-Buiten, bij de Vroonplas en bij Moermond. Op grond van anekdotische informatie wordt vermoed dat de soort sindsdien vaker op deze drie locaties gebreed heeft. Mogelijk worden de duinvalleien in de oostelijke Verklikker in natte voorjaren ook bezet. Dit voorjaar was hier korte tijd een paar aanwezig, maar een territorium kon niet worden vastgesteld. De terreinen rond Slot Moermond bieden de soort waarschijnlijk de beste kansen.

SPERWER Totaal 2022: 0 (1990: 0)

Ontwikkeling 1990-2022

Sperwers hebben vanaf de jaren tachtig een broedpopulatie ontwikkeld op Schouwen, waarvan voor een substantieel deel op de Kop. De laatste jaren lijkt de soort hier weer af te nemen; een ontwikkeling die vaak optreedt op locaties waar grote neef Havik zich vestigt. Er zijn geen zekere broedgevallen binnen het onderzoeksgebied bekend. Dat is opmerkelijk, want geschikt broedhabitat (dennenbosjes Verklikker en Renesse, bos Moermond) lijkt wel aanwezig. Voorjaar 2022 werd een enkele jagende Sperwer opgemerkt bij de zuidelijke Verklikker. Mogelijk broedt de soort nog in Nieuw-Haamstede, een locatie waar dat in het verleden vaker gebeurde. Verder werd verschillende keren een jagende Sperwer waargenomen in het Watergat-Buiten. Vermoedelijk betrof dit een broedvogel van het buiten het onderzoeksgebied gelegen deel van het Watergat.

SPOTVOGEL Totaal 2022: 3 (1990: 15)

Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 2 Duinen Renesse 1 Moermond 0

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 18

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -

Trend duin Nederland 1990-2021: +

Rode Lijst: gevoelig

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Twee territoria in het westelijk deel van Watergat-Buiten, één in het duin benoorden de Rampweg Renesse en één in open struweel bij Slot Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

Van Haperen (1979) kwam Spotvogels in een lage dichtheid tegen en bemerkte een sterke voorkeur voor goed ontwikkeld Vlierstruweel. In 1990 werden 8 paren gevonden in het buitenduin, waarvan vier benoorden de Rampweg Renesse. Getuige de magere score in 2022 lijkt de soort sindsdien verder in aantal te zijn afgenomen. Verminderde beschikbaarheid van vitale vlieropstanden zou hierbij een rol kunnen spelen. De afname vond echter niet alleen plaats in het buitenduin, maar ook bij de Vroonplas (van 2 naar 0) en op Moermond (van 5 naar 1). Hier zou het ouder worden van het bos een rol kunnen spelen.

SPREEUW Totaal 2022: 1 (1990: 11)

Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 1 Moermond 0

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: ??

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: ?

Trend duin Nederland 1990-2021: ?

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Eén territorium bij de Vroonplas.

Ontwikkeling 1990-2022

De Spreeuw was lange tijd een kenmerkende broedvogel van binnenduinbossen op de Kop van Schouwen, maar in de jaren negentig nam hij hier sterk af. De teloorgang van oude, holterijke loofbomen speelde daarbij een rol. Het in dit rapport besproken onderzoeksgebied heeft voor zover bekend nooit grote aantallen broedende Spreeuwen gehuisvest. In 1987 werden vier territoria geteld bij Moermond en in 1990 doken territoria op bij de Vroonplas (7), nabij Zeerust Renesse (3) en aan de zuidrand van de Verklikker (1), vreemd genoeg niet bij Moermond. De soort lijkt sindsdien in aantal te zijn afgenomen. Dat is conform de ontwikkeling in het zuidelijk deel van de natuurgebieden op de Kop. Toen en nu

broeden aanmerkelijk hogere aantal in de dorpen en (in mindere mate) recreatieparken aan de rand van het duin.

SPRINKHAANZANGER Totaal 2022: 33 (1990: 15)
Verklikkerduinen 19 Watergat-Buiten 3 Duinen Renesse 11 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 44
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0
Trend duin Nederland 1990-2021: -

SNL-kwalificerende soort: NO1.02 Duin- en Kwelderlandschap

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Vrij algemene en verspreid voorkomende broedvogel in het buitenduin, met een accent op de Midden- en Westelijke Verklikker, Buitenduin Doodskisten en duin Rampweg Renesse.

Ontwikkeling 1990-2022

De Sprinkhaanzanger is al lange tijd een kenmerkende broedvogel van het buitenduin. Volgens van Haperen (1979) heeft de soort een sterke voorkeur voor ruige, grasrijke vegetaties en worden hoge, dichte struwelen gemeden. Daar lijkt tegenwoordig geen sprake meer van; de soort is zowel in dichte als halfopen struwelen vastgesteld. De aantalsontwikkeling schommelt sterk van jaar tot jaar. In het zuidelijk deel van de Kop is de soort recent afgenomen. De aantalsontwikkeling in het dit jaar onderzochte deel oogt juist positief; in alle bezette gebieden werd een toename geconstateerd. In hoeverre dit representatief is voor de werkelijke (want vaak grillige) aantalsontwikkeling is minder duidelijk. Rond de Vroonplas en bij Moermond ontbrak de Sprinkhaanzanger zowel in 1990 als in 2012.

STAARTMEES Totaal 2022: 28 (1990: 4)
Verklikkerduinen 16 Watergat-Buiten 1 Duinen Renesse 6 Moermond 5
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 55
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: +

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Vrij talrijke broedvogel in grote delen van de Verklikkerduinen, elders in het buitenduin tamelijk schaars. Vrij talrijk bij Moermond (5) en rond de Vroonplas (3).

Ontwikkeling 1990-2022

Van Haperen (1979) meldde dat de Staartmees als broedvogel vrijwel ontbreekt in de struwelen van het buitenduin. In 1990 bleek dat nog het geval te zijn, maar dit jaar gaf een heel ander beeld te zien. Dat geldt vooral voor de 16 paren in de Verklikkerduinen, Watergat-Buiten en de buitenduinen benoorden Renesse waren goed voor vier territoria. In de Verklikker zijn Staartmezen zowel in het nabij de zeeleep gelegen struweel als in de zuidelijker halfopen delen te vinden. Wel is er een duidelijk accent op het westelijk deel. In 1990 ontbrak de soort zoals gezegd nog in het buitenduin, maar was hij al wel te vinden bij de Vroonplas (2) en op Moermond (1). Dit jaar waren hier respectievelijk drie en vijf paren te vinden. Conclusie: de trend van de Staartmees op de Kop van Schouwen sluit wel aan bij de positieve duintrend in Nederland, maar niet bij de juist negatieve overall-trend in ons land.

STORMMEEUW Totaal 2022: 0 (1990: 13)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 3
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -
Trend duin Nederland 1990-2021: -

SNL-kwalificerende soort: NO1.02 Duin- en Kwelderlandschap

Ontwikkeling 1990-2022

Kleine aantallen Stormmeeuwen hebben lange tijd gebroed in de Meeuwenduinen en de aangrenzende Verklikkerduinen. In dat laatste gebied werden in 1990 nog 13 paren geteld. In de jaren negentig nam

de populatie hier af en in 2022 bleek de soort hier geheel uit de Verklikkerduinen verdwenen te zijn. In de (buiten het dit jaar onderzochte gebied vallende) Meeuwenduinen broeden nog wel enkele paren.

TAPUIT Totaal 2022: 0 (1990: 7)

Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 0

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: --

Trend duin Nederland 1990-2021: -

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap

Rode Lijst: bedreigd

Ontwikkeling 1990-2022

De Tapuit was lange tijd een kenmerkende broedvogel van open, kortgrazige duingraslanden, maar tussen 1980 en 2000 stortte de Schouwse populatie geheel in. Tegenwoordig is het een incidentele broedvogel op de Kop van Schouwen. In 1975 werden op de volgende plaatsen in het onderzoeksgebied territoria vastgesteld: duingrasland Doodskistenduin (6), buitenduin Oude Moolweg-Zeerust Renesse (1) en duingrasland benoorden Vroonplas (2). In 1990 waren er nog Tapuiten te vinden in de Doodskistengraslanden (4), graslanden Vroonplas (1) en westelijke Verklikker (1), en werd tevens een territorium gevonden in de primaire duinvallei in de oostelijke Verklikker. Nadien is de soort verder in aantal afgenomen om -vermoedelijk- kort na de eeuwwisseling als jaarlijkse broedvogel te verdwijnen. Doortrekkende Tapuiten kunnen nog wel korte tijd pleisteren in e voormalige broedgebieden. Daar was in 2002 ook sprake van, met name in het Doodskistenduin en het duin tussen de Oude Moolweg en Zeerust. Aanwijzingen voor een territorium werden niet gevonden. Met name het Doodskistenduin lijkt momenteel op het oog weer geschikt habitat te bevatten: ene combinatie van kort grasland, open stuivende plekken en een naar huidige maatstaven redelijke konijnenpopulatie, inclusief hollen. Wellicht is de locatie te kleinschalig voor de soort, die nog wel in grootschalige open duinen benoorden de Delta tot broeden komt.

TJIFTJAF Totaal 2022: 193 (1990: 56)

Verklikkerduinen 78 Watergat-Buiten 31 Duinen Renesse 71 Moermond 13

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 360

Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +

Trend duin Nederland 1990-2021: +

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Talrijke broedvogel in vrijwel het gehele onderzoeksgebied, dus ook in de struwelen van het buitenduin.

Ontwikkeling 1990-2022

In 1975 ontbrak de Tjiftjaf nog in de struwelen van het buitenduin en in de jonge bossen aan de duinrand. Daar bleek in 1990 al verandering in te zijn gekomen: in alle in het duingebied gelegen telgebieden werden territoria vastgesteld, in het gehele Verklikkergebied al 20. Wel lag er een duidelijk accent op de zuidrand van de buitenduinen. Anno 2022 is daar nog nauwelijks sprake van: ten opzichte van 1990 is de populatie verviervoudigd en is nog nauwelijks een verschil in dichtheid tussen zuidelijke duinstrook en de struwelen nabij de zeereep. Bij de Vroonplas en Moermond is de stand in 1990 en 2022 nauwelijks gewijzigd. Dat is een duidelijk teken dat de toename in het buitenduin vooral met de toename en het ouder worden van struweel en bosschages van doen heeft. Opmerkelijk daarbij is de diametraal andere aantalsontwikkeling tussen veelal in wat lager struweel en jonger bos piekende Fitis. Ter verduidelijking: in 1990 broedden er op elke paar Tjiftjaffen 12 Fitis in de Verklikker. In 2022 was die verhouding 2 paar Fitis voor elk paar Tjiftjaffen.

TORENVALK Totaal 2022: 1 (1990: 1)

Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 1 Duinen Renesse 0 Moermond 0

Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 1

Rode Lijst: kwetsbaar

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Eén broedpaar in een nestkast op de rand van Watergat-Binnen en -Buiten.

Ontwikkeling 1990-2022

De Torenvalk was en is een marginale broedvogel in het onderzoeksgebied. Het enige in 1990 vastgestelde broedgeval bevond zich eveneens in het Watergat-Buiten, zij het op een andere locatie.

TUINFLUITER Totaal 2022: 81 (1990: 44)
Verklikkerduinen 37 Watergat-Buiten 13 Duinen Renesse 23 Moermond 8
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 138
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0
Trend duin Nederland 1990-2021: +

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Gewone broedvogel in de buitenduinen, met een accent op de dichte struwelen nabij de zeereep. Schaars in het telgebied Vroonplas-Naaldbos Renesse, vrij algemeen in Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

Van Haperen (1979) trof in 1975 redelijk wat Tuinfluiters aan in de buitenduinen, met name in de rijkere Meidoorn-Vlierstruwelen. In 1990 was de soort vrij algemeen in het buitenduin, maar niet nabij de zeereep. Dat is een duidelijk verschil met het voorkomen in 2022, waar juist die dichte struwelen nabij de zeereep het best bezet zijn. Dat verklaart ook grotendeels de huidige verdubbeling van de populatie. Feitelijk komt dat overeen met de situatie in 1975, zij het dat veel van de huidige goede struwelen toen nog minder ver waren in hun ontwikkeling, en dat er destijds wel meer vitale vlierhorsten waren. Kennelijk is de Tuinfluiter niet sterk aan die Vlieren gebonden. Opmerkelijk is de afwijkende aantalsontwikkeling van de Tuinfluiter rond de Vroonplas en op Moermond: daar is hij ten opzichte van 1990 duidelijk in aantal afgenomen.

TURELUUR Totaal 2022: 0 (1990: 0)
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: ?
Trend duin Nederland 1990-2021: -

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap
Rode Lijst: gevoelig

Ontwikkeling 1990-2022

In 1975 werden territoria van de Tureluur vastgesteld in het Doodskistengrasland en de primaire duinvallei van de oostelijke Verklikker. Nadien zijn ervoor zover bekend geen territoriale Tureluurs meer gevonden in het onderzoeksgebied (wel elders op de Kop van Schouwen).

TURKSE TORTEL Totaal 2022: 6 (1990: 6)
Verklikkerduinen 1 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 4 Moermond 1
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 13

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Enkele territoria in of nabij bebouwing, grotendeels op de grens van het buitenduin en de nabije dorpen en recreatieterreinen.

Ontwikkeling 1990-2022

De buitenduinen bevatten geen geschikt broedhabitat voor de Turkse Tortel, het voorkomen blijft dus beperkt tot de zuidrand. Ook bij de Vroonplas en op Moermond gaat het om een enkel paar.

VELDLEEUWERIK Totaal 2022: 3 (1990: 0)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 3 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 72
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0
Trend duin Nederland 1990-2021: +

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap
Rode Lijst: gevoelig

Voorkomen onderzoeksgebied 2022
Drie territoria in de graslanden van het Doodskistenduin.

Ontwikkeling 1990-2022

In 1975 was de Veldleeuwerik nog 'de meest talrijke broedvogel van de open duinlandschappen in het duingebied van Schouwen' (Van Haperen 1979). De graslanden van het Doodskistenduin waren goed voor 30 territoria, die benoorden de Vroonplas voor 4, en de grote vallei in de oostelijke Verklikker voor 10. Vijftien jaar later, in 1990, was de soort compleet verdwenen uit het onderzoeksgebied. Verdroging en verruiging speelden daarbij een grote rol. De ontwikkeling in dit deel van de Kop van Schouwen is vergelijkbaar met die van de nabije open gronden, zij het dat de soort daar nooit compleet verdween. In 2022 bleek de Veldleeuwerik een voorzichtige comeback gemaakt te hebben in de Doodskisten-graslanden, waar de verruiging aardig is teruggedrongen.

VELDUIL Totaal 2022: 0 (1990: 0)
SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap
Rode Lijst: ernstig bedreigd

Ontwikkeling 1990-2022

In 1956 en 1971 zouden er Velduilen hebben gebroed in de Verklikkerduinen. Recente broedgevallen binnen het onderzoeksgebied zijn niet bekend, de soort kan dus niet meer als een broedvogel van het gebied worden beschouwd.

VINK Totaal 2022: 16 (1990: 2)
Verklikkerduinen 8 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 3 Moermond 5
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 157
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: ++

Voorkomen onderzoeksgebied 2022
Tamelijk schaarse broedvogel in het onderzoeksgebied, alleen wat talrijker in de bossen van Moermond en het naaldbos Renesse.

Ontwikkeling 1990-2022

In 1975 ontbrak de Vink nog geheel in de buitenduinen en was hij zeldzaam in de bosschages van de binnenduinen. Ook in 1990 was de soort met slechts twee territoria (Naaldbos Renesse en Verklikker-Oost) nog ronduit schaars, maar sindsdien is hij duidelijk in aantal toegenomen. Anno 2022 werden 8 territoria gevonden in de Verklikkerduinen (vooral langs de zuidrand), is hij wat toegenomen bij het Naaldbos Renesse en de Vroonplas en heeft hij zich gevestigd op Moermond. Het ontbreken van de soort aldaar in 1990 is illustratief voor het bijzonder mager voorkomen destijds van wat toch een van de talrijkste en diffuus verspreide broedvogels van Nederland is. Anno 2022 is het voorkomen in het onderzoeksgebied nog altijd mager.

VUURGOUDHAAN Totaal 2022: 0 (1990: 1)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 0

Ontwikkeling 1990-2022

Incidentele broedvogel op de Kop van Schouwen. In 1990 werd een territorium in het gemengde bos van Moermond vastgesteld. Dit jaar werden in maart enkele Vuurgoudhanen in de Verklikkerduinen gezien, maar konden nergens in het onderzoeksgebied territoria worden gevonden.

WATERHOEN Totaal 2022: 9 (1990: 12)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 2 Duinen Renesse 3 Moermond 4
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 13
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -
Trend duin Nederland 1990-2021: -

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Broedvogel bij alle zoete wateren die gedurende het broedseizoen watervoerend bleven: de putten in Buitenduin Watergat, de Vroonplas en de plassen bij Slot Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

Sinds 1975 lijkt de soort wat in aantal af te nemen, hoewel het verschil tussen 1990 en 2022 gering is. In jaren met een hoge grondwaterstand kan het Waterhoen ook in tijdelijk ontstane plassen in de Verklikker en het Doodskistenduin tot broeden komen.

WATERRAL Totaal 2022: 1 (1990: 0)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 1
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 1
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: ?
Trend duin Nederland 1990-2021: -

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Eén territorium in een brede rietkraag in het oude deel van Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

De Waterral is in het winterhalfjaar een geregeld voorkomende soort in lage, natte delen van het buitenduin, bij de Vroonplas en bij Slot Moermond. Ook dit jaar werden tot begin april Waterrallen gehoord en -een enkele keer- gezien in de Verklikker, het Watergat-Buiten, de Vroonplas en Moermond. Kennelijk broedt het gros van deze overwinteraars elders, want net als in 1975 en 1990 kon geen enkel territorium in de buitenduinen worden opgetekend. Wel was er zoals gezegd één territorium aanwezig in het oude deel van Moermond. Het enige andere bekende territorium in het onderzoeksgebied werd in 1987 gemeld in het Watergat-Buiten (Vergeer 1987).

WIELEWAAL Totaal 2022: 1 (1990: 1)
Verklikkerduinen 1 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 2
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: ?
Trend duin Nederland 1990-2021: ?

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap
Rode Lijst: kwetsbaar

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Eén territorium in de oostelijke Verklikkerduinen, gebaseerd op een eenmalige waarneming van een zingende vogel binnen de datumgrenzen.

Ontwikkeling 1990-2022

De bossen bij Slot Moermond lijken veruit het beste habitat voor de Wielewaal binnen het onderzoeksgebied. Van de drie jaren waarin karteringen van dit gebied bekend zijn (1987, 1990 en 2022) werd alleen in het eerste jaar daadwerkelijk een territorium gevonden. Uit het buitenduin zijn alleen enkele territoria van de dit jaar niet onderzochte zuidoostelijke Verklikker ('terrein De Jonge') bekend, al ontbrak de soort daar in 2020. Zoals reeds gesteld wordt betwijfeld of er dit jaar daadwerkelijk een territorium in de Verklikkerduinen aanwezig was. Eén zangwaarneming lijkt wat mager, gezien het redelijk intensieve veldwerk aldaar.

WILDE EEND Totaal 2022: 14 (1990: 40)
Verklikkerduinen 4 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 3 Moermond 7
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 115
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -
Trend duin Nederland 1990-2021: -

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Schaarse broedvogel in het buitenduin, alleen vastgesteld bij de drinkputten in de zuidelijke Verklikker (1 paar) en in de grote duinvallei in de oostelijke Verklikker (3). Daarnaast opvallend schaars bij de Vroonplas (3) en wat talrijker bij Moermond (7).

Ontwikkeling 1990-2022

In 1990 was de Wilde Eend tamelijk algemeen in de grote duinvallei in de oostelijke Verklikker, de putten van het Watergat-Buiten, de Vroonplas en Moermond. In al deze gebieden was de soort in 2022 schaarser of ontbrak hij er zelfs geheel. Mogelijk is een enkel paar gemist, maar de afname lijkt reëel.

WINTERKONING Totaal 2022: 207 (1990: 336)
Verklikkerduinen 89 Watergat-Buiten 26 Duinen Renesse 61 Moermond 31
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 506
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -
Trend duin Nederland 1990-2021: +

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Talrijke broedvogel in struwelen en bos in het gehele onderzoeksgebied, met in het buitenduin de hoogste dichtheden in dicht struweel nabij de zeereep.

Ontwikkeling 1990-2022

De Winterkoning is al lange tijd een talrijke broedvogel op de Kop van Schouwen. Waarschijnlijk heeft de soort geprofiteerd van de verstruweling van het duin, maar dit jaar was hij hier duidelijk minder algemeen dan in 1990. Van een strenge winter voorafgaand aan dit broedseizoen was geen sprake, daar kan het dus niet aan liggen. Omdat beide teljaren zo ver uiteen liggen, is het erg lastig te zeggen of er sprake is van een structurele afname. Op provinciale en landelijk schaal lijkt daar geen sprake van. Bij de Vroonplas en Slot Moermond was de Winterkoning eveneens minder talrijk dan in 1990. Dat doet vermoeden dat de oorzaken voor de afname niet per sé met ontwikkelingen in het buitenduin van doen hebben.

WINTERTALING Totaal 2022: 0 (1990: 1)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 1

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap
Rode Lijst: kwetsbaar

Ontwikkeling 1990-2022

Volgens van Haperen (1977) broedden midden jaren zeventig 20-40 paar Wintertalingen in de Schouwse duinen, onder meer in het Watergat en de oostelijke Verklikker. In 1990 werd binnen het onderzoeksgebied alleen een territorium vastgesteld in het Watergat-Buiten en dit jaar bleek de soort er geheel verdwenen. Als na een flink natte winter de grondwaterstand in het vroege voorjaar hoog is, zou de Wintertaling wellicht nog terug kunnen keren. Anderzijds lijkt zeker in het Watergat-Buiten sowieso nog goed broedhabitat aanwezig en oogt ook de natuurontwikkeling bij Moermond kansrijk. Het verdwijnen van de Wintertaling uit het onderzoeksgebied past bij de negatieve aantalsontwikkeling in de duinen op landelijke schaal.

WITTE KWIKSTAART Totaal 2022: 19 (1990: 5)
Verklikkerduinen 8 Watergat-Buiten 2 Duinen Renesse 5 Moermond 2
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 48
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: ?

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Tamelijk schaarse, maar verspreid voorkomende broedvogel in de buitenduinen, met een accent op de zeereep. Ook aanwezig benoorden de Vroonplas en bij Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

In 1975 en 1990 was de Witte Kwikstaart reeds een schaarse broedvogel in het onderzoeksgebied. Sindsdien lijkt hij met name in het buitenduin wat te zijn toegenomen. Daarbij heeft de soort geprofiteerd van het opspuiten van nieuwe buitenduinen en de aangroei van de primaire duintjes ter hoogte van het Watergat/Verklikker-Oost. Daarnaast profiteert de soort van het op meer openheid gerichte beheer in delen van de buitenduinen.

ZANGLIJSTER Totaal 2022: 49 (1990: 37)
Verklikkerduinen 12 Watergat-Buiten 5 Duinen Renesse 21 Moermond 11
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 126
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: 0
Trend duin Nederland 1990-2021: +

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Tamelijk schaarse, maar verspreid voorkomende broedvogel inde buitenduinen, ontbreekt alleen vrijwel in het Doodskistenduin. Algemeen in de bosschages bij de Vroonplas en Moermond

Ontwikkeling 1990-2022

In grote delen van het buitenduin is de Zanglijster sinds 1990 wat in aantal toegenomen. Daarbij kan beter veldwerk in 2022 (met name meer avondtellingen) enige ruis veroorzaken in de vergelijking. Rond de Vroonplas en bij Moermond zijn de verschillen tussen 1990 en 2022 gering. Dat doet vermoeden dat de veronderstelde toename in het buitenduin tenminste deels reëel is.

ZILVERMEEUW Totaal 2022: 8 (1990: 0)
Verklikkerduinen 0 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 0 Moermond 8
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 106
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: -
Trend duin Nederland 1990-2021: -

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Acht broedparen in het natuurontwikkelingsgebied bij Slot Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

Het onderzochte noordelijk deel van de Kop van Schouwen is nooit van grote betekenis geweest als broedlocatie voor de Zilvermeeuw, zeker vergeleken met de nabije Meeuwenduinen. Toch broedden in de jaren zeventig tientallen paren in de Verklikkerduinen. In de tachtiger jaren nam de soort hier af en in 1990 werd geen enkel broedpaar vastgesteld in de Verklikker of elders in het onderzoeksgebied. Ook in de Meeuwenduinen nam de populatie fors af (zie Vergeer 2020). Sindsdien is de Zilvermeeuw hooguit een incidentele broedvogel in de Verklikkerduinen. De natuurontwikkeling bij Slot Moermond biedt de soort echter nieuwe kansen: hier vestigde de soort zich in 2021 (3 paren, Lilipaly & Sluijter 2022). Dit jaren werden 8 nesten geteld, voornamelijk gelegen op het eilandje in de nieuwe kreek.

ZOMERTALING Totaal 0 (1990: 0)

SNL-kwalificerende soort: N01.02 Duin- en Kwelderlandschap
Rode Lijst: bedreigd

Ontwikkeling 1990-2022

Zomertalingen zijn waarschijnlijk nooit geregelde broedvogels geweest van het onderzoeksgebied. In het natte voorjaar van 1975 was een paar aanwezig in het Watergat. Niet zeker is of dit in het buitendeel was.

In 1990 en 2022 werd de soort niet vastgesteld. Slot Moermond bevat, zeker na de recente natuurontwikkeling, wel potentieel habitat voor de soort, die inmiddels in de nabije Duinzoom gebreed heeft.

ZOMERTORTEL Totaal 2022: 4 (1990: 72)
Verklikkerduinen 2 Watergat-Buiten 1 Duinen Renesse 1 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 4
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: --
Trend duin Nederland 1990-2021: --

Rode Lijst: kwetsbaar

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Vier territoria in het buitenduin, verdeeld over Verklikker-Midden, Verklikker-Oost, Watergat-Buiten en Doodskistenduin Renesse.

Ontwikkeling 1990-2022

Van Haperen (1979) schatte de stand van de Zomertortel op de Kop van Schouwen op 150-250 paren. Op basis van zijn inventarisaties kan de stand binnen het in dit rapport besproken gebied worden geschat op circa 70-90 paren. In 1990 werden hier 72 paren geteld, redelijk gelijkmatig verspreid over de Verklikkerduinen (28), Watergat-Buiten (8), Duinen Renesse (27) en Moermond (9). Landelijk gezien was de afname toen al ingezet, inmiddels bedraagt de Nederlandse Zomertortel-populatie nog 5 procent van die in 1984. Het volledig verdwijnen van de soort uit het zuidelijk deel van de Kop van Schouwen toonde al aan dat het ook op Schouwen mis is met de Zomertortel. De vier gevonden territoria van dit jaar in het noordelijk deel voelen daarom al bijna als een meevaller. Toch is dat een afname van bijna 95% ten opzichte van 1990. Bovendien zijn drie van de vier territoria gebaseerd op eenmalige waarnemingen van een koerende vogel. Er zijn geen paren gezien. De kans bestaat dat de aanwezige vogel op zoek naar een partner veel heen en weer vloog en daardoor in verschillende gebieden is meegeteld. Feit blijft dat in dit deel van de Kop kennelijk nog kansen liggen voor de soort. Het is zaak om daar bij het beheer rekening mee te houden.

ZWARTE KRAAI Totaal 2022: 16 (1990: 10)
Verklikkerduinen 7 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 7 Moermond 2
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 53
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: -

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Verspreid voorkomende, maar nergens talrijke broedvogel van de buitenduinen, de Vroonplas en Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

Sinds 1990 is de Zwarte Kraai in delen van het buitenduin in aantal toegenomen, met name in de westelijke Verklikker en bij Zeerust en benoorden de Rampweg bij Renesse. Een verdere toename wordt niet verwacht, mede vanwege de opkomst van de Havik. Groepjes niet territoriumhoudende Zwarte Kraaien struinen ook in de broedtijd het buitenduin en de duingraslanden af op zoek naar voedsel.

ZWARTE MEES Totaal 2022: 2 (1990: 0)
Verklikkerduinen 1 Watergat-Buiten 0 Duinen Renesse 1 Moermond 0
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 42
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: +
Trend duin Nederland 1990-2021: ?

Rode Lijst: gevoelig

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Territoria in een oude naaldhoutopstand in de westelijke Verklikker (Strandweg Nieuw-Haamstede) en in het naaldbos Renesse.

Ontwikkeling 1990-2022

Zwarte Mezen broeden op de Kop van Schouwen vooral in de Boswachterij Westerschouwen, waar recent een toename werd vastgesteld. In het onderzoeksgebied is de Zwarte Mees een incidentele broedvogel van de aanwezige dennenopstanden. Op grond van zangwaarnemingen in de broedtijd werden dit jaar twee territoria in het gebied opgetekend. Mogelijk heeft dit van doen met die positieve aantalsontwikkeling in de Boswachterij. De kans op verdere uitbreiding binnen het onderzoeksgebied lijkt gering, er is verder immers nauwelijks geschikt broedhabitat beschikbaar.

ZWARTKOP Totaal 2022: 127 (1990: 30)
Verklikkerduinen 45 Watergat-Buiten 21 Duinen Renesse 38 Moermond 23
Totaal Kop van Schouwen 2020-2022: 287
Trend Kop van Schouwen 1990-2022: ++
Trend duin Nederland 1990-2021: +

Voorkomen onderzoeksgebied 2022

Talrijke broedvogel in grote delen van het buitenduin, bij de Vroonplas en op Moermond.

Ontwikkeling 1990-2022

‘De Zwartkop ontbreekt geheel in de struwelen van het buitenduin’ schreef Van Haperen (1979) over de situatie in 1975, toen hij al wel redelijke aantallen in het beboste binnenduin tegenkwam. Dankzij de verdere verstruweling en het ouder worden van dat struweel is de soort sindsdien aanmerkelijk talrijker geworden in dat buitenduin. In 1990 bleken met name in de Verklikkerduinen en het Watergat-Buiten al een aantal territoria te vinden en anno 2022 is de soort ronduit talrijk in grote delen van de buitenduinen. Een voorkeur voor dichte struwelen nabij de zeereep, zoals vastgesteld bij een aantal zangvogels, is bij de Zwartkop niet te vinden. Ook in het telgebied Vroonplas-Naaldbos Renesse en op Moermond is de soort sinds 1990 duidelijk in aantal toegenomen. De geconstateerde toename past in de landelijke trend en die voor de Nederlandse duinen.

6. Literatuur

- BEEKMAN F. 2007. De Kop van Schouwen onder het zand. Duizend jaar duinvorming en duingebruik op een Zeeuws eiland. Matrijs. Utrecht.
- BELJERSBERGEN C. (teamleider). 2017. Beheerplan Kop van Schouwen 2018 – 2030. Staatsbosbeheer, Bommeneede.
- BOELE A., VAN BRUGGEN J., GOFFIN B., KAVELAARS M., KLEYHEEG E., KOFFIJBERG K., SCHOPPERS J., VAN TURNHOUT C., VERGEER J.W. & JANSEN D. 2022. Broedvogels in Nederland 2020. Sovon-rapport 2022/05. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- CASTELIJNS H. 2022. Jaarverslag 2019, 2020 & 2021. Website Werkgroep Roofvogels Zeeland. www.roofvogelszeeland.nl
- HAPEREN A.M.M. VAN. 1979. De broedvogels van het duingebied van Schouwen. Rijkswaterstaat-Deltadienst. Studentenrapport 12-79. Middelburg.
- KLEUNEN A. VAN, FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- LILIPALY S.J. & SLUIJTER M. 2022. Kustbroedvogels in het Deltagebied in 2021. Rijkswaterstaat, Centrale informatievoorziening Rapport BM 22.04. Deltamilieu Projecten Rapportnr. 2022-03, Vlissingen.
- MEININGER P.L. (RED.). Avifauna Zeelandica. Vogels, vogelaars en vogelonderzoek in Zeeland. Sovon Vogelonderzoek Nederland. Nijmegen.
- NOORDZIJ N. & VAN DER SPEK V. 2016. Hebben Damherten invloed op nachtegalenstand? Fitis 52(4): 8-13.
- SOVON. 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos uitgevers. Utrecht/Antwerpen.
- VERGEER J.W. 1987. De broedvogels van Terrein De Jonge, 1974-1987. In: Vergeer J.W., Berrevoets C., Janse G. & Sluijter T.C.J. 1987. De broedvogels van Schouwen-Duiveland in 1987. VWG Schouwen-Duiveland, verslagen & rapporten 4. Burgh-Haamstede.
- VERGEER J.W. 1998. Broedvogels van de natuurgebieden in het zuidelijke deel van de Schouwse Westhoek. Staatsbosbeheer Regio West-Brabant-Deltagebied/Vereniging Natuurmonumenten. Middelburg.
- VERGEER J.W. 2006. Broedvogels van Watergat, Vroongronden en Zeepedijnen in 2005. SOVON-inventarisatierapport 2006/08. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VERGEER J.W., MARX L. & SIERDSEMA H. 2019. Beleidsmonitoring broedvogels Zeeland in ANLb- en SNL-gebied, 2013-2019. Sovon-rapport 2019/86. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VERGEER J.W., VAN DIJK A.J., BOELE A., VAN BRUGGEN J. & HUSTINGS F. 2016. Handleiding Sovon broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Bijlage I territoriumkaarten 2022
Bijlage II territoriumkaarten 1990

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Sovon (info@sovon.nl)

In opdracht van:

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

